

146856

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

146856

Yüksek Lisans Tezi

Perge Akropolisini Kazı Sikkeleri: 1994-2003

Nilay Tuğçe Şen

2501020064

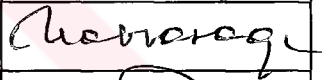
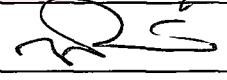

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Oğuz Tekin

İstanbul 2004

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

ARKEOLOJİ Anabilim Dalında 2501020064 numaralı NİLAY TUĞÇE ŞEN'in hazırladığı "PERGE AKROPOLİSİ KAZI SİKKELERİ: 1994 - 2003" konulu YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10. Maddesi uyarınca 03.08.2004 SALI günü saat..11.00.'de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezininne* OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI(*)	İMZA
PROF.DR.HALUK ABBASOĞLU	Kabul	
PROF.DR.OĞUZ TEKİN	Kabul	
DOÇ.DR.İNCİ DELEMEN	Kabul	
DOÇ.DR.SÜMER ATASOY	Kabul	
DOÇ.DR.A.VEDAT ÇELGİN	Kabulü	

ÖZ

Bu Yüksek Lisans tezi, Perge antik kentinin akropolisinde 1994 ile 2003 yılları arasındaki gerçekleştirilen kazılardan ele geçirilen sikkelerin teşhis edilmesi ve değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, söz konusu kazı sikkeleri, temizlenmiş, teşhis edilmiş ve lejandları okunmuştur. Sikkeler, “Hellenistik Sikkeler”, “Roma İmparatorluk Dönemi Kent sikkeleri”, “Roma Sikkeleri”, “Bizans sikkeleri” ve “İslami sikkeler” olmak üzere kronolojik gruplara ayrılmıştır. Tüm Akropolis Kazı sikkelerinden elde edilen sonuçlar ayrıca Ek2 bölümünde de yer alan tablo ve grafiklerle istatistiksel olarak da desteklenmiştir. Özellikle Perge Akropolisindeki tabakalaşma göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın sonuçları tabakaların tarihlendirilmesinde önemli rol oynayacaktır.

ABSTRACT

This M.A. Thesis aimed to identify and evaluate the coins unearthed during 1994 – 2003 Perge Acropolis excavations. In this respect, firstly the above-mentioned coins were cleaned thoroughly, then have been identified and their legends have been read. The coins are classified chronologically as “Hellenistic coins”, “Greek Imperial coins”, “Roman coins”, “Byzantine coins” and “Islamic coins”. The results attained from this study are also statistically supported by tables and graphics in Appendix 2. Especially, if it is considered that Acropolis excavations caught interesting strata, the outcome of this thesis will play an important role in dating the layers of excavation area.

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Oğuz Tekin'in danışmanlığında gerçekleştirilen "Perge Akropolis Sikkeleri" başlıklı bu Yüksek Lisans tezi, 1994 ve 2003 yılları arasında Perge Akropolis Kazıları sırasında ele geçen sikkelerin teşhis edilip değerlendirilmesi amacını gütmektedir. Sikke olarak sınıflandırılan buluntuların toplam sayısı 665¹ adettir. Fakat bu toplam sayının oldukça büyük bir kısmını aşınmış ve yoğun korozyondan dolayı çok fazla yıpranmış sikkeler oluşturmaktadır.

Bu tez kapsamında, temizlenen ve tüm özellikleri veri tabanına girilen sikkeler mümkün olduğu ölçüde teşhis edilmiş, bu verilerden Perge kentinin söz konusu dönemlerine dair çıkarımlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ne var ki, tezin konusunu sadece Perge Akropolis Kazıları'nda bulunan sikkeler oluşturduğundan, daha bütüncül sonuçlara ulaşılması için kentin diğer alanlarında gün ışığına çıkarılmış sikkelerin de çalışmasını beklemek gerekmektedir. Bununla birlikte, Perge Akropolis'i'nde saptanan tabakalaşma göz önünde bulundurulduğunda, bu tez kapsamında ulaşılan veriler, kazının hâfirleri tarafından spesifik tabaka ve yapıların tarihlendirilmesinde kullanılabilecektir.

Söz konusu kazı malzemesini çalışmaya olanak sağlayan Prof. Dr. Halûk Abbasoğlu'na, tez danışmanlığımı yönetmiş olan, arzu ettiğim alanda çalışma yapmam konusunda değerli desteklerini gördüğüm Prof. Oğuz Tekin'e ve varlığıyla beni arkeoloji ile konularda daima teşvik eden ve moral kaynağı olan Prof. Dr. Elif Tül Tulunay'a en içten teşekkürlerimi sunarım. Malzemeyle ilgili her türlü desteği sağlayan ve ilgilerini hiç eksik etmeyen Prof. Dr. Wolfram Martini'ye ve PD. Dr. Norbert Eschbach'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Teknik konularda yardımlarını gördüğüm arkadaşlarım Burak Delier'e, Daniel Taşel'e, sevgili aileme ve son olarak ta her zaman yanımda olan Hüseyin Ç. Öztürk'e teşekkür borçluyum.

¹ Bunlardan 2 tanesi sikke olarak kaydedilmiştir, fakat metal objelerdir. Toplam sikke sayısı 663 adettir.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZ	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
PLAN, TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ	vii
LEVHALAR LİSTESİ	vii
GİRİŞ	1
Amaç ve Yöntem	1
Perge Kentinin Tarihçesi	2
Perge Akropolis Kazıları	5
I. HELLENİSTİK SİKKELER	7
A. Değerlendirme	7
B. Sikkeler	18
II. ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ KENT SİKKELERİ	38
A. Değerlendirme	38
B. Sikkeler	42
III. ROMA SİKKELERİ	55
A. Değerlendirme	55
B. Sikkeler	61
IV. BİZANS SİKKELERİ VE İSLAMİ SİKKELER	108
A. Değerlendirme	108
B. Sikkeler	110
SONUÇ	113
EK 1: ARKA YÜZ LEJANLARI VE MONOGRAMLAR LİSTESİ	117
EK 2: PLAN, TABLO VE GRAFİKLER	119
BİBLİYOGRAFYA	124
LEVHALAR	133

Env.no.	envanter numarası
gr.	gram
haz.	hazırlayan
kmk.	kontrmark
ky.	kalıp yönü
Lev.	Levha
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
mm	milimetre
mono.	Monogram
Müz.Env.no.	Müze envanter Numarası
nok. bor.	noktalı bordür
ÖY	Ön yüz
Ref.	Referans
tetradr.	tetradrahmi
vb.	ve benzeri

* Antik yazar kısaltmalarında *Der Kleine Pauly I* 1979, s. xxi-xxvi'da bulunan kısaltmalar listesi temel alınmıştır.

PLAN, TABLO VE GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Plan 1: Perge Akropolis Planı (Abbasoğlu-Martini, 2003: Beilage 3)	119
Tablo 1: Hellenistik Dönem sikkelerinin kronolojik dağılımı	120
Tablo 2: Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkelerinin dağılımı	121
Grafik 1: Perge Akropolis Kazıları'nda bulunan sikkelerin dağılımı	122
Grafik 2: Hellenistik Perge sikkelerinin diğer sikkelere oranı.	122
Grafik 3: Katalog dışı sikkelerin olası dağılımı	123
Grafik 4: İmparatoru teşhis edilen Roma sikkelerinin kronolojik dağılımı	123

LEVHALAR LİSTESİ

- Levha I-IV:** Hellenistik Sikkelerin 1/1 ölçülerdeki fotoğrafları
- Levha V-VIII:** Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkelerinin 1/1 ölçülerdeki fotoğrafları
- Levha VIII-XIII:** Roma Dönemi sikkelerinin 1/1 ölçülerdeki fotoğrafları
- Levha XIII-XIV:** Bizans sikkelerinin ve İslami sikkelerin 1/1 ölçülerdeki fotoğrafları

GİRİŞ

Amaç ve Yöntem

Çalışmalarına 1994'te başlanmış olan Perge Akropolis'i kazılarında ele geçen sikkelerin teşhis edilmesi ve tarihlendirilmesi, elinizdeki tezin temel amacıdır. On kazı sezonu boyunca günışığına çıkarılan, bazıları teşhisi engelleyici ölçüde korozyonlu olan bu sikkelerin genel bir değerlendirmesini yapmak ve kapsayıcı bir yoruma ulaşmak, tezin diğer bir amacıdır.

Çalışma sürecinin ilk aşamasını sikkelerin temizlenmesi oluşturmuştur. 2003 Perge Kazıları esnasında ve 2003-2004 akademik yılı içerisinde İ.Ü. Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Anabilim dalı laboratuvarında gerçekleştirilen temizleme aşamasında bisturi ve dişçi motoru kullanılmıştır. Hemen sonrasında sikkelerin tekrar korozyonlanmasının önlenmesi için üzerlerine paraloid sürülmüştür. Envarterlik olarak Antalya Müzesi sikke bölümünde bulunan 14 adet sikke ise, Antalya Müzesi'nde çalışılmıştır. Fotoğrafları çekilmiş, kalıpları alınmış ve ağırlıkları alınmıştır.

Çok yoğun korozyonlu olmaları nedeniyle kimyasal bir müdahale olmaksızın teşhis edilemeyecek sikkelerin sayıları oldukça fazladır (toplam 183 adet). Bu sikkelerin bir kısmı, sadece genel değerlendirmede "Roma" ve "Hellenistik" olarak dönemsel sınıflandırılabilmiştir.

Bu temizleme aşamasından sonra, bilgisayarda bir veritabanı oluşturulmuştur. Sikkelere ait tüm kayda değer bilgiler bu veritabanına girilmiştir. Tüm sikkelerin fotoğrafları, sikke ile ilgili ayrıntılı bilgiler, sikke metalinin cinsi, çapı, hassas tartıyla alınan ağırlığı ve kalıp yönü veritabanına eklenmiştir.

Bundan sonraki aşamada sikkelerin teşhisi gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada sikkeler dönemlerine göre, Hellenistik, Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkeleri, Roma sikkeleri, Bizans sikkeleri, İslami sikkeler olarak sınıflandırılmıştır. Sınıflandırma aşamasından sonra kütüphane çalışmasına geçilmiş, veritabanında bulunan tüm bilgiler yardımıyla sikkeler tek tek araştırılmış, tarihlendirilmiş ve referansları bulunmuştur.

Teşhis edilebilen sikkelerin bulunduğu listelerde kullanılan referanslarda, hellenistik sikkeler ve Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkeri için temel olarak, *Sylloge Nummorum Graecorum* serisinden ve *British Museum* kataloğundan faydalanılmıştır. Perge hellenistik sikkeleri ile ilgili en kapsamlı kaynak ise, 1996'da Colin tarafından yayımlanan çalışmadır (Colin, 1996). Roma İmparatorluk Dönemi sikkeleri için *Roman Imperial Coinage (RIC)* serisi ve *Late Roman Bronze Coinage (LRBC)* serisi temel alınmış; Bizans sikkeleri için ise temel olarak *Dumbarton Oaks Collection'dan (DOC)* faydalanılmıştır. Bu tez kapsamında teşhis edilebilen sikkelerin listelendiği bölümlerde verilen referanslarda atıf yapılan çalışmalar, tüm nümismatik literatüründe kabul edilen kısaltmalarıyla verilmiştir. Bu referanslarda, yine genelgeçer kullanıma uygun olarak, önce atıf yapılan eserin kısaltması, daha sonra ise o eserde atıf yapılan sikkenin numarası yazılmıştır. Bu eserlerin açık künyeleri bibliyografyaya eklenmiştir.

Sikkeler temel olarak beş ayrı sınıfa bölünmüş ve her bir sınıf kendi içinde 1'den başlayarak numaralanmıştır. Ayrıca her bir sınıfa ayrı bir kod verilmiştir. Buna göre, hellenistik sikkeler için "H", Roma Dönemi kent sikkeleri için "K", Roma İmparatorluk sikkeleri için "R", Bizans sikkeleri için "B" ve İslami Dönem sikkeleri için "İ" kodları atanmıştır. Sikkelerin listelendiği kısımlarda sikkenin kazı envanter numarası ve varsa müze envanter numarası verilmiş; ayrıca daha sonraki çalışmaları kolaylaştırması açısından, veritabanındaki kodu da parantez içinde eklenmiştir.

Perge Kentinin Tarihçesi

Perge, antik çağda Pamphylia olarak adlandırılan Antalya Ovası'nda, Aksu ilçesinin 2 km. kuzeyinde, denizden 11 km. uzaklıkta bulunmaktadır. İlk olarak 1946 yılında Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel tarafından kazılan kent, 1974 yılına kadar aynı araştırmacı tarafından gün ışığına çıkarılmaya devam etmiştir. 1975-1987 yılları arasında Prof. Dr. Jale İnan tarafından yürütülen kazılar, 1988 yılından itibaren Prof. Dr. Halûk Abbasoğlu başkanlığında gerçekleştirilmektedir.

Perge’de bir yerleşime ait en eski kalıntıları, Perge akropolisinde gün ışığına çıkarılan çakmaktaşı ve obsidyen aletler oluşturur. Kalkolitik Çağ’a ait olduğu düşünülen (Balkan-Atlı, 2003: 80) bu buluntuların yanı sıra, Erken Bronz Çağı’na ait olduğu saptanan el yapımı çanak-çömlek de, yine akropolis’te ele geçirilmiştir (Umurtak, 2003:82). Perge hakkında M.Ö. 2. binyılın ilk yarısına ait arkeolojik ve tarihsel veriler bulunmamaktadır. Buna karşın, M.Ö. 2. binyılın 2. yarısında, yani Geç Tunç Çağı’nda Perge’nin Hititler tarafından “Parha” adıyla bilindiği, Boğazköy’de bulunan ve bir sınır antlaşması metni olan “Bronz Tablet” ile saptanmıştır (Otten, 1998: 13, 37). M.Ö. 13. yüzyıla tarihlenen bu tablette, “Ka-as-ta-ra-ia” nehrinin yakınındaki “Par-ha-a” kentinden bahsedilmekte, bu sözcüklerin M.Ö. 1. binyılın “Kestros” nehri ve “Perge” kentiyle özdeş oldukları ise günümüzde genel kabul görmektedir. Şu halde, Perge kenti, Geç Tunç Çağı’nda bir sınır antlaşmasında zikredilecek derecede önemli bir yerleşim olmalıdır.

Perge’nin erken tarihine ait diğer bir veri, kentin Troia Savaşı’ndan sonra Güney Anadolu’ya gelen Akha kolonistlerce kurulduğuna dair söylencelerdir. Mopsos, Kalkhas ve Amphilokhos’un Troia Savaşı’ndan sonra güneye indikleri ve Pamphylia ve Kilikia’da kentler kurdukları antik kaynaklar tarafından bildirilmektedir (Hdt. VII. 90; Strab. XIV. 1.27, 4.3, 5.16; Mela I.79; Dion. Per. 852). Perge’deki Hellenistik Kuleler’in hemen arkasındaki Oval Avlu’da bulunan ve Roma Dönemi’ne tarihlenen kitesteler lejanlarında da, kentin kurucusu olarak Mopsos, Kalkhas, Riksos, Makhaon, Leonteos ve Labos isimli kahramanların adları verilmektedir (Şahin, 1999: 134-144). Bununla birlikte, bu söylencede bir gerçeklik payının olduğu oldukça şüphelidir ve kentin kuruluşunun daha eskiye dayandığı açıktır. Akropolis kazılarında MÖ 2. binyıl Anadolu çanak çömleğinin yanı sıra Myken keramiğinin de gün ışığına çıkartılması, Demir Çağ öncesinde dahi Yunanların (şu halde Mykenlerin) Perge ile iletişimi olduğunu ortaya koymaktadır. Kentin hellenizasyonu söylencelerde öne sürülenin aksine, yavaş ve dereceli bir süreç sonunda gerçekleşmiş olmalıdır. Akropolis kazılarında ele geçen Demir Çağ çanak çömleği, henüz nihai sonuçları elde edilmemekle beraber,

Anadolu'nun çeşitli bölgeleri, Kıbrıs ve Kilikia ile benzerlikler göstermektedir¹. Perge'nin M.Ö. 1. binyılın ilk yarısında bahsi geçen bölgelerle etkileşim içinde olduğu, Pamphylia lehçesinin ve bölgenin eklettik kültürünün bu dönemde şekillendiği düşünülebilir.

Kroisos'un krallığı döneminde, tüm Pamphylia gibi Perge de Lydia egemenliği altına (Hdt. I.28) girmiştir. M.Ö. 546'dan itibaren ise Perslerin Lydia Krallığı'na son vermeleriyle de Pers egemenliği altına girmiş olmalıdır (Pekman, 1989: 17). M.Ö. 469 – 466 arasında bir tarihte gerçekleşen Eurymedon Savaşı sonrasında Pamphylia ile birlikte Perge'nin de Atina hakimiyetine geçmiş olmasına karşın; bu durum ancak 50 yıl kadar sürmüş, daha sonra Pers egemenliği yeniden tesis edilmiştir (Martini, 2003: 182). Daha sonra, M.Ö. 360 yılındaki Satraplar Ayaklanması'na Pamphylialıların da katıldığı bilinmektedir (Diod. XV.90.3).

Pamphylia (ve dolayısıyla Perge), III. Aleksandros'un M.Ö. 334 yılında bölgeyi ele geçirmesine kadar İonia Satraplığı'na bağlı kalmıştır. Perge, birçok kentin aksine III. Aleksandros'a hiç karşı koymadan teslim olmuş, hatta ordusuna yol göstermesi için rehber bile vermiştir (Arr. an. I.26). İlk olarak Nearchos'un idaresine verilen kent, Aleksandros'un ölümü ile İpsos Savaşı (M.Ö. 301) arasındaki dönemde ise diadokh Antigonos Monophthalmos'un devletinin bir parçası olmuştur (Pekman, 1989: 17, 20). İpsos Savaşı'nın ardından, sırasıyla Pleistarkhos'un ve Demetrios Polierketes'in eline geçen Pamphylia, M.Ö. 3. yüzyılın 2. yarısından itibaren sürekli olarak Ptolemaioslar ile Seleukoslar arasındaki çekişmelere sahne olmuştur. M.Ö. 220'de III. Antiokhos'un akrabası Akhaios'un eline geçen Pamphylia, M.Ö. 197'de yeniden III. Antiokhos'un egemenliğine geçmiştir (Pekman, 1989: 23). Ne var ki, kentteki Seleukos egemenliği fazla sürmemiş, Apameia Antlaşması'ndan (M.Ö. 188) sonra kent, Romalı komutan Manlius Vulso tarafından Pergamon adına alınmıştır (Pekman 1989: 23-24).

M.Ö. 133 yılında Pergamon Krallığı'nın toprakları Roma'ya devredilmiştir. Bununla birlikte Perge kentinin bir süre otonom kimliğini koruduğu görülmektedir. M.Ö. 1. yüzyılda sırasıyla Kilikia, Asia ve Pamphylia eyaletlerine bağlanan Perge, M.S.

¹ Dr. Matthias Recke ile kişisel görüşme.

41 yılında Claudius tarafından kurulan Lykia-Pamphylia çifte eyaletine dahil olmuştur. Hadrianus (M.S. 117-138) tarafından kısa süreliğine senatoya bağlanan Pamphylia eyaleti, Marcus Aurelius (M.S. 161-180) döneminde yeniden senato eyaleti ilan edilmiştir (Pekman 1989: 30). Tacitus'un Gotlara (M.S. 275-276), Gallienus'un ise Parthlara karşı (M.S. 262-267) çıktıkları seferlerde Perge'nin Roma ordusuna ev sahipliği yaptığı bilinmektedir (Pekman, 1989: 31).

M.S. 3. yüzyıldan itibaren Pamphylia'ya sürekli saldırılar düzenleyen Isaurialılar, kuşkusuz Pergeliler'i de rahatsız etmiş olmalıdır. Bu önemli sorun ancak 5. yüzyılın sonlarında Anastasius zamanında çözülebilmiştir (Pekman, 1989: 38). Çeşitli sorunlar yaşamasına karşın, Perge 4. – 6. yüzyıllarda önemli bir bölgesel merkez olmaya devam etmiştir ve bu dönemde "metropolis" olduğu bilinmektedir. Kent, M.S. 7. yüzyılda Arap akınlarına maruz kalmış, bu sürecin sonunda, Perge aşağı şehir yerleşimi terkedilmiş, yerleşim yine başladığı yerde, Akropolis'te son bulmuştur.

Perge Akropolis Kazıları

Perge Akropolisi'ndeki (Plan 1) ilk kazılar, Artemis Pergaia Tapınağı'nın yerinin saptanması gayesiyle 1967 yılında gerçekleştirilmiştir (Abbasoğlu, 2003: 4-5). Daha sonraları ise, ünlü Bronz Tablet'ten alınan ilhamla, Hellenistik Dönem öncesine ve belki de prehistorik dönemlere uzanan bir yerleşimin akropoliste bulunması gerektiği düşünülmüş; bu amaçla 1994 yılında İstanbul Üniversitesi Perge Kazıları kapsamında ve Giessen Üniversitesi'nden Prof. Dr. Wolfram Martini'nin başkanlığında bir akropolis projesi oluşturulmuştur. Elinizdeki tezin konusunu işte bu çalışmalar süresince açığa çıkarılan sikkeler oluşturmaktadır.

Çalışmalarda, ilk dört yıl boyunca (1994-1997) akropolisin çeşitli yerlerine sondajlar açılmış; bu sondajlardan elde edilen buluntular ve yapılan ilk dört yıllık çalışmalar geçtiğimiz aylarda yayımlanmıştır (Abbasoğlu-Martini, 2003). Daha sonraki yıllarda ise tabakalaşma saptanan belli çalışma alanlarında daha geniş kapsamlı kazılar

gerçekleştirilmiştir, ki konumuzu oluşturan sikkelerin çoğu bu alanlarda gün ışığına çıkarılmıştır.

Akropolis çalışmalarının Perge antik kenti için önemi, ilk kez olarak Perge'nin hellenistik öncesi evrelerine ait kapsamlı veriler sağlamış olmasıdır. Yukarıda değinildiği gibi, bu çalışmalarda Kalkolitik Çağ ve Erken Bronz Çağı'na ait buluntular ele geçmiştir; ve belki daha önemlisi, ilk kez olarak M.Ö. 2. binyıla ait Myken ve Anadolu kökenli malzeme günışığına çıkarılmıştır. Ne var ki, M.Ö. 1. binyıl öncesine ait mimari bulgular elde edilememiştir.

F1 çalışma alanındaki tabakalaşma akropolisin Demir Çağı'na ait yapılaşmasını gözler önüne sermektedir. Bu alanda ortaya çıkarılan konut yapıları, Perge'nin en erken mimari kalıntılarıdır. Yine burada ele geçen değişik geleneklere ait keramik buluntular da, Perge'nin erken dönemlerindeki karmaşık niteliğini ortaya çıkarmaktadır. F1 alanındaki tabakalaşma Bizans Dönemi'ne kadar takip edilebilmekte, Klasik, Hellenistik ve Roma dönemlerine ait yapılaşma çeşitli evreleriyle saptanabilmektedir. Klasik tabakalardan hiç sikke çıkmamış olmakla birlikte, özellikle Hellenistik, Roma ve Bizans tabakalarından çıkan sikkelerin teşhisi, umuyorum ki Akropolis hâfirlerinin belli tabakaları tarihlendirmesinde faydalı olacaktır.

I. HELLENİSTİK SİKKELER

A. DEĞERLENDİRME

Bu bölümde Perge Akropolisi'nde bulunmuş olan Hellenistik Dönem'e ait sikkeler incelenecektir. Roma yönetimi altındayken doğu eyaletlerindeki kentlerde basılan ve üzerinde Grekçe yazılar bulunan sikkeler ise Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkeleri başlığı altında incelenecektir.

Akropolis kazılarında ele geçen sikkeler arasında hellenistik sikkeler oldukça fazladır. Ele geçen hellenistik sikkelerden toplam 151 tanesi teşhis edilen sikkeler bölümüne alınmıştır. Çok yoğun korozyonlu olan 56 tane hellenistik sikke ise teşhis edilememiştir. Ele geçen Hellenistik Dönem sikkelerin çoğunu Perge sikkeleri² oluşturmaktadır. Toplam 115 adet sikkenin 88'i Perge'ye aittir.

Kazılarda ele geçmiş üç posthumus III. Aleksandros (Büyük İskender) sikkesi bulunmaktadır. III. Aleksandros'a ait bu posthumus sikkeler çok geniş bir coğrafi alanda tedavülde olup, aynı zamanda çok sayıda basılmışlardır. Darphaneler satraplık merkezlerine ve Makedonya'ya değin uzanan iletişim noktalarında kurulmuştu. Aleksandros'un hayatta olduğu dönemde Makedonia'dan Susa'ya değin uzanan yirmialtı darphane saptanmıştır (Howgego, 1998: 58). Çok önemli bir kısmı da Perge'de basılmış olmalıdır (Colin, 1996: 17). Bu sikkeler, kent sikkelerinin basımında önemli bir düşüş yaşatmış olabilir. Böyle olmuşsa bile, bunun nedenleri yasaklama ya da engelleme değil, gereksinim duymamayla açıklanabilir (Howgego, 1998: 59).

III. Aleksandros'un altın, gümüş ve bronz sikkelerinin tiplerini Price 1991 tarihli anıtsal çalışmasında ele almıştır (Price, 1991). K. Liampi tarafından 2002'de yapılan çalışmada da Price'ın bu çalışması temel alınmıştır (Liampi, 2002).

Elimizde bu tipe ait üç adet sikke yer almaktadır. Bunlardan biri Phaselis'e ait tetradrahmi (H1), bir diğeri ise belirsiz bir tetradrahmidir (H2). Her ikisinin de ön

² Hellenistik sikke dağılımı için bkz. Tablo 1

yüzlerinde aslan postlu genç Herakles başı bulunmakta, arka yüzlerinde ise Zeus sola doğru tahtta oturmaktadır. Zeus'un sağ elinde kartal, sol elinde ise asa taşıdığı görülmektedir. Zeus'un oturduğu tahtın altında ise Φ harfi bulunmakta, sikkenin lejandı ve sol boşluktaki harf veya harfler okunamaktadır. H2 olarak numaralandırılmış sikkenin arka yüzünde ise [ΑΛΕ]ΞΑΝΔ[ΡΟΥ] lejandı okunmaktadır. Arka yüzdeki harfler kesin okunamadığından, belirsiz olarak sınıflandırılmıştır. Üçüncü sikke ise bronzdur. Sikke çok yoğun korozyonlu durumdadır ve arka yüzü belirsizdir. Ön yüzünde ise aslan postlu Herakles başı görülebilmektedir (H3).

Sikke basımı Pamphylia bölgesine Batı Anadolu'ya nazaran daha geç bir tarihte girmiştir. Pamphylia bölgesinde ilk sikkeyi Side kentinin bastığı bilinmektedir. Gümüş staterler olan bu sikkelerin varsayımsal basım tarihini S. Atlan M.Ö. 490 tarihinden itibaren başlatmaktadır (Atlan, 1976: 46-48). Kraay'ın öne sürdüğü tarih ise M.Ö. 460 yılıdır (Kraay, 1969: 19). Akropolis kazılarında, Side'ye ait iki sikke elimize geçmiştir. M.Ö. 3. ve 2. yüzyıllara tarihlenen bu bronz sikkelerin birinin ön yüzünde Athena başı ve arka yüzünde Nike görülmektedir (H106). İkinci sikke ise ufak bir sikkedir ve M.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir. Ön yüzü belirsiz olan bu sikkenin arka yüzünde incus içinde nar görülmektedir³ (H107).

Pamphylia'da Side kentinin yanı sıra sikke basan bir diğer kent ise Aspendos'tur. Aspendos kentinin ilk sikkeleri M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenmektedir. Aspendos, M.Ö. 5. yüzyıl sonunda güreşçi tipli staterlerini basmaya başlamıştır.⁴ Bu figürlü sikkeler M.Ö. 3. yüzyılın son çeyreğine kadar kullanılmıştır. Ön yüzde güreşçilerin bacakları arasında zamanla bir veya iki harf görülmeye başlanmıştır. Bu harflerin sikke basımından sorumlu magistratlara ait oldukları düşünülmektedir. Şehrin adı Pamphylia dilinde ΕΣΤΡΕΑΙ ΙΥΣ olarak güreşçinin gerisine, aşağıdan yukarıya doğru yazılmıştır. M.Ö. 3. yüzyıldan itibaren ise sikke lejandı Grekçe olarak ΑΣΠΙΕΝΔΙΩΝ şeklinde yazılmıştır.

Akropolis kazılarında ele geçen hellenistik Aspendos sikkesi sadece bir adettir (H16). M.Ö. 4. yüzyılına tarihlenen ve gümüş bir stater olan bu sikke, yukarıda

³ Benzer örneklerin ön yüzlerinde Athena başı bulunmaktadır.

⁴ Aspendos ayrıntılı bilgi için bkz.: Tekin, 2000.

bahsettiğimiz üzere güreşçi tiplidir. Güreşçilerin bacaklarının arasında ise **ΑΗ** harleri bulunmaktadır. Pamphylia dilinde ΕΣΤΦΕΔΙ ΙΥΣ lejandı güreşçinin gerisinde aşağıdan yukarıya doğru okunabilmektedir.

Elimizde Attaleia'ya ait bir sikke de bulunmaktadır. II. Attalos Philadelphos tarafından kurulan kent, M.Ö. 2. yüzyılın ortasında üzerlerinde **ΑΤΤΑΛΕΩΝ** lejandı okunan sikkeler basmaya başlamıştır.⁵ Kent, Zeus ve Athena gibi pek çok kültünü Pergamon'dan almıştır. Diğer tipler ise, Nike, Artemis Elaphebolos ve Dionysos gibi lokal kültlerle ilgilidir. Liman kenti olan Attaleia doğal olarak Poseidon'u da kutsamıştır (BMCLycia: lxxv). Kataloğumuzda yer alan bu yarı otonom sikkenin ön yüzünde Poseidon başı, arka yüzünde ise Nike betimlenmiştir (H17). Baydur (Baydur 1975: 33-72) Attaleia sikkelerini belli başlı gruplara ayırmıştır.

İlk Perge sikkeleri, Attika ölçüsünde otonom tetradrahmiler (Boehring, 1972: 57) ve daha ufak değerdeki sikkelerdir. Bu sikkelerin üzerinde **ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ** lejandı bulunmaktadır ve bu kullanım sikkenin üzerinde bir tanrının adının görüldüğü ilk örnektir. Bu tetradrahmiler Mørkholm tarafından yaklaşık olarak M.Ö. 235'e tarihlenir (Mørkholm, 2000: 157-158). Seyrig (Seyrig, 1963) ise bu sikkeleri M.Ö. 253'ten M.Ö. 231'e kadar tarihlendirir. Perge'de basılmış olan III. Aleksandros tetradrahmileri ise yaklaşık olarak M.Ö. 220 ile M.Ö. 190 arasına tarihlenmektedir (Seyrig, 1963; Boehring, 1972). Perge sikkeleri Hellenistik Dönem'de gümüş ve bronzdur. Ön veya arka yüzleri daima Artemis ile ilgilidir. Tek istisna olarak İskender'in posthumus tetradrahmileri söylenebilir. Elimizde bulunan 88 adet⁶ Perge hellenistik sikkesini tiplerine göre gruplara ayırmak mümkündür. Böylece Perge Akropolis'i'nde bulunmuş olan Perge hellenistik sikkeleri daha rahat takip edilebilir.

⁵ Aynı kral tarafından kurulan Lydia'daki Attalia kenti ise sikkelerinde **ΑΤΤΑΛΕΑΤΩΝ** lejandını kullanmıştır (BMCLycia: lxxv).

⁶ "Belirsiz" olarak sınıflandırılmış, Perge sikkesi olması muhtemel 14 adet sikke daha bulunmaktadır.

Oturan sfenks / Artemis ayakta sola

Bronz sikkelerin bu tip grubunda, ön yüzde oturan, kanatlı, dişi bir sfenks görülür. Başında polos vardır. Sfenks çoklukla sağa doğru oturur pozisyonundadır. Sola oturur hali nadir görülür. Bu tip grup sikkelerin arka yüzlerinde kısa khiton giymiş Artemis ayakta durur pozisyonundadır, vücudu cepheden betimlenmiştir ve fakat hafif sola meyillidir. Tanrıça sağ elinde çelenk, sol elinde ise mızrak veya asa taşır.

Lejand ise arka yüzde Artemis'in sağında ve solunda bulunur. Lejand Pamphylia dilindedir ve şu şemadadır: Artemis'in solunda ΠΡΕΠΙΑΣ sağında ΉΑΝΑΨΑΣ. Şahin, ΉΑΝΑΨΑΣ ΠΡΕΠΙΑΣ sözcüklerini "Perge'nin efendisi" olarak çevirir (Şahin, 1999: 2). Bu lejand, Perge sikkelerinde görülen ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ şeklinde Grekçe lejandla açıklanabilir⁷.

Katalogda bu tip grubuna ait toplam 19 tane sikke bulunmaktadır (H18-36). Bunlardan 6 tanesinin arka yüzünde bulunan lejand çok net olmasa da okunabilmektedir. Sikkelerin çapları 12 mm ile 19 mm arasında değişmektedir. Ön yüzlerinde bulunan sfenkslerin –iki sikkedeki betimler hariç (H35-36)– hepsi sağa oturmuş pozisyonundadır. Hill, bu gruba ait sikkeleri M.Ö.2. yüzyıl sonuyla İmparatorluk Dönemi arasına tarihlendirmektedir (BMCLycia: lxxix). Daha yakın tarihli çalışmalarda, Mørkholm (SNGvAul Pamphylien) ve Nollé (SNGPfalz4) sözkonusu sikkeleri M.Ö. 3. yüzyıldan 2. yüzyıla kadar tarihlemekte dirler.

Artemis başı / Artemis ayakta, sola

Bronz sikkelerin bu tip grubunda, ön yüzde defne çelenkli Artemis başı görülür. Tanrıçanın başı sağa dönük konumdadır. Bu tip sikkelerin arka yüzlerinde ise Artemis ayakta betimlenmiştir. Kısa khiton giymiş olan tanrıça sağ elinde çelenk, sol elinde ise asa veya mızrak tutmaktadır. Artemis'in önünde ise geyik veya sfenks durmaktadır.

Perge Akropolisi'nde ele geçen hellenistik sikkelerinin çoğunluğu bu tip grubuna aittir. Bir sonraki bölümde yer alan bu sikkelerin çapları 15 mm ile 24 mm arasında değişmektedir. Toplam 17 tanesinin çapı ise 17 mm'dir. Toplam 53 adet bu tip sikke

⁷ Artemis Pergaia kültü için bkz.: Onurkan, 1969.

teşhis edilmiştir (H37-39). Ne var ki, bu sikkelerden ancak 13 tanesinin arka yüz lejandı okunabilmektedir. Çoğunluğunda, Artemis'in önünde geyik durmakta, Artemis'in sağında ve solunda ise ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ lejandı bulunmaktadır.

Colin, bu sikke tipi grubunu daha ayrıntılı olarak sınıflandırmış, ön yüzdeki Artemis başını; büyük, orta ve küçük olarak ayırmıştır. Ayrıca Artemis'in saç stillerine göre de farklı tipler oluşturmuştur (Colin, 1996: 58-66).

Artemis ve Apollon başları / Artemis ayakta veya Artemis sağa

Bronz sikkelerin bu tip grubunda, ön yüzde Artemis ve Apollon başları, önde Artemis arkasında Apollon başı olmak üzere, profilden sağa dönük olarak betimlenmişlerdir. Sikkelerin arka yüzlerinde ise, Artemis ayakta, sola doğru durmakta, ayrıca Artemis'in önünde sfenks veya geyik bulunmaktadır (H89-95). Bu tip grubunun arka yüzlerinde yeni bir tip daha kullanılmıştır. Bu yeni tipte, Artemis, sağa doğru ilerlemektedir. Uzun khiton giymiştir ve bir elinde uzun meşale, diğer elinde ise ok veya yay tutmaktadır (H93-95). Bu tip yaklaşık M.Ö. 90 ile İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenmektedir (Colin, 1996: 90-91).

Elimizde bu tip grubuna ait toplam 6 sikke mevcuttur. Bunlardan 3 tanesinin arka yüzünde Artemis kısa khitonlu tipindedir. Bu üç sikkeden bir tanesinde Artemis'in önünde sola doğru oturan sfenks görülebilmektedir (H89). Diğer 3 sikkenin arka yüzünde ise Artemis uzun khitonlu olarak resmedilmiştir ve ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ lejandı Artemisin sağında ve solunda bulunmaktadır.

Bu sikkelerin çapları 15 mm ile 22 mm arasında değişmektedir. En büyük çaplı sikke ise yukarıda sözü geçen, arka yüzde Artemis ile sfenksin bulunduğu sikkedir.

Kült betimli tapınak / Artemis sağa

Bu tip grubunun ön yüzünde az önce yukarıda ayrıntılı olarak bahsedilen, tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi bulunmaktadır. Arka yüzlerinde ise Artemis betimlenmiştir. Tanrıça uzun khiton giymiştir ve elinde yay veya ok ve meşale tutarak

sağa doğru ilerlemektedir. Bu tip sikkelerden katalogta sadece tek bir örnek bulunmaktadır. Oldukça aşınmış olan sikkenin çapı ise 18 mm'dir(H96).

Kült betimli tapınak / Sadak ve yay

Bu tip grubuna ait sikkelerin ön yüzlerinde, içinde Artemis Pergaia kült betimi bulunan, iki sütunlu, ion düzeninde bir tapınak mevcuttur. Alınlığında kanatlarını açmış kartal bulunur ve genellikle akroterleri görülebilmektedir. Bu tapınak içinde bulunan kült betimi, Artemis Pergaia'nın bilinen en eski tasviridir. Sikkeler üzerindeki tapınak, (H97-98) aşağıdan yukarıya doğru şu şemaya uygun olarak tasvir edilmiştir: taban kısmında hareket eden (dans eden) üç figür görülmektedir; bunun üzerinde dikey çizgili bir bant, bu bantın üzerinde ise kült betiminin dörtgen formu torsosu bulunmaktadır. Bu kısımda bir yarım ay ve onun altında yuvarlak bir disk bulunur. Vücudun bu üst kısmı çok kalın kolyelerle bitmektedir. Bu kolyeler İmparatorluk Dönemi'nde kaybolurlar. Kült betiminin başı yuvarlak ve oval arasındadır. Başın üstünde bazen kısa bazen uzun bir polos bulunmaktadır (Colin, 1996: 73).

Bu tip grubunun arka yüzünde ise sadak ve yay bulunmaktadır. ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ lejandı, bu resmin solunda ve sağında okunmaktadır. Elimizde bu tipte 2 adet sikke bulunmaktadır ve bu sikkelerin çapları 16 mm ile 18 mm arasında değişmektedir.

Artemis başı / Sfenks, sağa

Bu sikke grubunun ön yüzünde yine Artemis başı bulunmaktadır; arka yüzünde ise sfenks sağa dönük olarak oturmaktadır. ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ lejandı olan bu sikkelerden katalogta toplam 8 adet bulunmaktadır. Bu sikkelerin çapları 12 mm ile 20 mm arasında değişmektedir (H99-102).

Artemis başı / Nike, sola

Bu tip grubuna ait sikkelerin arka yüzlerinde Nike bulunur. Nike uzun elbiselidir ve sola doğru ilerlemekte ve sağ elinde çelenk tutmaktadır. Bu çelenklerden aşağıya

doğru iki kurdela sarmaktadır. Sol elinde de bir şey tutuyor olması olasıdır; ne var ki bu figür kesin olarak ayırt edilememektedir. Bu tip sikkelerde noktalı bordür görülmektedir.

Ele geçen sikkeler arasında bu tipe ait toplam 3 sikke bulunmuştur (H103-105). Bunlardan ikisinin ön yüzlerinde Artemis başı bulunmaktadır. Bu iki sikkenin çapları 19 ve 20 mm'dir. 15 mm çaplı üçüncü sikkenin ön yüzünde ise kült betimli tapınak bulunmaktadır. Her üç sikkenin de arka yüzünde Nike, elinde çelenkle sola ilerlerken betimlenmiştir.

Akropolis kazılarında ele geçen Pamphylia bölgesi kentlerine ait (Side, Aspendos, Attaleia, Perge) hellenistik sikkelerden sonra diğer bölgelere bakacak olursak, diğer bölgelere ait ele geçen hellenistik sikkelerin sayıca çok az olmakla birlikte, çeşitlilik açısından önemli olduğunu gözlemek mümkündür.

Akropolis kazılarında ele geçen hellenistik sikkeler arasında Mysia bölgesindeki Pergamon kentine ait toplam 7 adet sikke teşhis edilmiştir. M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllara tarihlenen bu sikkelerin hepsi bronzdur. Bu 7 sikkenin beşi bir tipte (H4-8); ikisi ise diğer bir tiptedir (H9-10). 5 sikkelik grubun ön yüzünde Athena başı, arka yüzünde ise yılan betimi bulunmaktadır. Arka yüzlerinde ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ⁸ lejandlı bu sikkeler (H4-8), II. Attalos dönemine aittir. Arka yüzde bulunan bu lejand Philetairos için kullanılır. Bilindiği gibi, Lysimakhos Batı Anadolu'yu egemenliği altına alıp savaş ganimetinin bir bölümünü Pergamon'da tutmuş, bu hazinenin başına da Philetairos adlı bir Paphlagonialı getirilmiştir. M.Ö. 281'de Lysimakhos ölünce, Pergamon ve hazine Philetairos'un denetiminde kalmıştır. Pergamon'un ilk kralı sayılan Eumenes ise Philetairos'un evlatlığı ve ardıdır.

M.Ö. 159 yılında Eumenes'in ölümünden sonra 60 yaşında tahta geçen II. Attalos Roma'ya danışmadan herhangi bir girişimde bulunmayı kabul etmemiş, yönetiminin büyük bir bölümünü savaşlarla geçirmiş ve M.Ö. 138 yılında ölmüştür. II. Attalos'un ölümünden sonra yerine III. Attalos geçmiş ve beş yıllık kısa yönetiminden sonra M.Ö. 133'de ülkesini Roma'ya bırakarak ölmüştür. Elimizdeki diğer tipteki iki

⁸ Bu lejand III. Attalos dışında tüm krallar için kullanılmıştır. Hemen hemen aynı oldukları için birbirlerinden ayırt etmek zordur.

sikke ise işte bu döneme aittir. Ön yüzlerinde Asklepios başı, arka yüzlerinde ise omphalosa sarılmış yılan vardır. Bronz olan bu iki sikkenin çapları, yukarıda anlatılan tipten daha geniştir (18-19 mm). Arka yüzlerinde ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ⁹ lejandı bulunur (H9-10).

Kazılar sonucunda elimize Miletos'a ait bir sikke de geçmiştir. Miletos'un yaklaşık olarak Lydialılarla aynı dönemde sikke basmaya başladığı ve sikke basan ilk Yunan kentlerinden biri olduğu bilinmektedir. Kent, erken dönem elektron sikkeleri basan merkezlerden biridir (Carradice-Price, 2001: 22-23). M.Ö 5. yüzyıl başlarında ise Miletos, pek çok çağdaş komşusu gibi gümüş sikke üretmekte ve dolaşıma sokmaktaydı.

Elimizde bulunan Miletos sikkesi ise bronzdur (H11). Ön yüzünde Apollon başı, arka yüzünde ise başını geri çevirmiş aslan betimi bulunmaktadır. Aslanın sağında bir monogram (monogram 2; bkz. EK 1) bulunduğu göze çarpmaktadır. Kesimde ise [E]YMHXAN[OΣ] okunmaktadır ki bu bir memur adıdır. Bu sikke M.Ö. 2. yüzyıla tarihlenmektedir.

Katalogda yer alan bir diğer sikke ise, Thyateira kentine aittir (H12). Thyateira bir Lydia kentidir ve Sardes-Pergamon yolu üzerinde yer alır (Lang, 2003: 568). Sardes'te de M.S. 2. ve 3. yüzyıllara ait Thyateira sikkeleri mevcuttur (Buttrey-Johnston-MacKenzie, 1981: 57-59). Akropolis kazılarında ele geçen sikke ise M.Ö. 3. ve 2. yüzyıllara ait bir sikkedir. Bronz olan bu sikkenin ön yüzünde Apollon başı, arka yüzünde ise labrys (çifte balta) bulunmaktadır. Arka yüzdeki lejand labrysin üzerinde ve altında okunmaktadır: ΘΥΑΤΕΙΡΗΝΩΝ. Küçük boyutlu olan bu bronz sikkenin çapı 15 mm'dir.

Lykia'nın doğu kıyılarında bulunan Phaselis aslen bir Rhodos kolonisidir. Fakat erken dönemlerde kıyı şeridi Solyma dağlarıyla Lykia'ya değil Pamphylia'ya dahil olmuştur (Troxell, 1982: 5-6). Phaselis'e ait 3 adet sikke, M.Ö. 4.-3. yüzyıllara tarihlenmektedir (H13-15). Bu sikkeler tüm Akropolis buluntusu sikkeler içinde en erken döneme tarihlenen sikkelerdir. Ön yüzlerinde gemi pruvası ve arka yüzlerinde

⁹ Bu dönemde bilinen memur adlarından biri.

geminin arka kısmı bulunmaktadır. Hiç birinde lejand okunamamıştır. Tümü bronz olan bu sikkelerin çapları 11 mm ile 18 mm arasındadır.

Pamphylia bölgesinin yakın komşusu olan Pisidia bölgesine ait sikkeler 3 ayrı kente aittir; Sagalassos, Selge ve Termessos. Sagalassos'ta sikke basımı Amyntas zamanında (M.Ö. 36-25), yani oldukça geç bir dönemde başlamış, Augustus'tan Claudius Gothicus'a kadar sürmüştür (Aulock, 1979: 43). Akropolis'te ele geçen bir adet M.Ö. 1. yüzyıl-Erken İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikke mevcuttur (H108). Sikkenin ön yüzünde korinth miğferli Athena başı, arka yüzünde ise Men büstü bulunmaktadır. Arka yüzünde çok büyük olasılıkla CAΓΑΑΑ lejandı bulunmaktadır. Sagalassos kazılarında bulunan Perge'ye ait hellenistik sikke sayısı da oldukça azdır (Scheers, 1995: 315).

Ele geçen diğer bir Pisidia kenti sikkesi ise Selge'ye aittir. Selge sikke basımına M.Ö. 5. yüzyılda gümüş emisyonu ile başlamıştır. M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllarda buna kapsamlı bir bronz darbı katılmıştır. Daha sonra Amyntas zamanında sikke basımı durdurulmuştur. İmparatorluk Dönemi'nde Hadrianus zamanında tekrar başlamış ve Aurelianus zamanında tekrar son bulmuştur (Aulock, 1979: 45). Elimizde Selge'ye ait 3 adet hellenistik sikke vardır (H109-111). Bu sikkeler bronz ve ufak boyutludur. Ön yüzlerinde Herakles başı, arka yüzlerinde ise kanatlı şimşek demedi ve yay bulunur. Tamamen okunamasa da, iki sikkenin arka yüzünde CEA lejandı okunabilmektedir. Bu sikkeler M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllara tarihlenir.

Burada ele alacağımız son hellenistik Pisidia sikkeleri ise Termessos'a aittir. Termessos'ta sikke basımı sadece bronz olarak yapılmıştır ve yaklaşık M.Ö. 100 yılında başlamıştır. Kent, M.S. 39 yılından itibaren 2 yüzyıl boyunca sikke basmamıştır. Tekrar sikke basmaya M.S. 2. yüzyıl sonlarında başlamış ve Gallienus zamanında son vermiştir.

Termessos, VI. Mithridates ile olan savaşında Roma'nın tarafında yer almış ve Roma'nın müttefiki olmuştur (Aulock, 1979: 46-47). Bu savaş sonrasında Termessos sikkelerinde atlayan at betimi görülmeye başlanır (Lang, 2003: 553). Elimizde bu tipten bir örnek bulunmaktadır (H112). Ön yüzünde Zeus betimi bulunan bu 18 mm çaplı

sikkenin arka yüzünde zıplayan at görülmektedir. Yine arka yüzünde **TEP** lejandı ve yıla işaret eden **H** harfi bulunan bu bronz sikke M.Ö. 71-36 tarihlidir.

Çok sayıda sikke basmış olan Termessos kenti, sikkelerinde hiç imparator portresi kullanmamış ve özerk bir kent olma özelliğiyle her zaman gurur duymuştur. Hatta sikkelerdeki tapınak resimlerinde bunu vurgulamışlardır. Elimizdeki Termessos'a ait olan ikinci sikkenin de (H113) arka yüzünde tapınak içinde **AVTONOMΩN** lejandı okunmaktadır. Sikkenin ön yüzünde ise lokal kahramanları olan Solymos büstü bulunmaktadır. Bu sikke M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllara tarihlenmektedir, bronzdur ve 22 mm'dir.

Akropolis kazılarında elimize Galatia kralı Amyntas'a ait bir sikke de geçmiştir (H114). M.Ö. 36-24 yıllarına ait olan bu bronz sikkenin ön yüzünde Artemis başı, arka yüzünde ise geyik betimi bulunmaktadır. Geyik figürünün altında ve üstünde **ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΜΥΝΤΟΥ** lejandı okunmaktadır.

Amyntas'ın kendisi aslında Galatyalı değildir ve esas vatanının Pisidia olduğu bilinmektedir (Buchheim, 1960: 58). Antonius tarafından önce Pisidia kralı daha sonra da Galatia kralı yapılmıştır (Magie, 1950: 434). Ayrıca Lykaonia, Isauria, ve Pamphylia'nın bazı yerlerini de bu krallığa dahil etmiştir (Buchheim, 1960: 59-93). En sonunda, Amyntas'ın krallığı Galatia'nın kuzeyinden Akdeniz kıyılarına ulaşmıştır. Pamphylia'dan aldığı topraklar ise Side limanını da içine alan bir bölgeyi kapsar (Atlan, 1975: 578). Kendisi M.Ö. 25'te esir alınıp öldürülmüştür ve böylece Galatia krallığı son bulmuş ve Augustus tarafından yeni bir eyalet olarak Roma İmparatorluğu'na dahil edilmiştir.¹⁰

Amyntas'ın ilk sikkeleri bronzdandır ve bunların bir kısmı pek çok nümismatin kabul ettiği gibi, Antonius'un onu Galatia kralı yaptığı M.Ö. 39 yılında veya devamındaki yıllarda, bir Pisidia şehri olan Kremna'da basılmıştır. Bu sikkelerin çoğunda, yukarıda da bahsedildiği üzere, elimizdeki Amyntas sikkesinin arka yüzündeki "Kral Amyntas" şeklinde kral ünvanı olan lejandlar bulunmaktadır. Akropolis'te

¹⁰ Amyntas ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Mitchell, : 1994

bulunmuş bu Amyntas sikkenin nerede basıldığı kesin söylenemeyecek olsa da, Pisidia'da basılmış olduğunu varsaymak mümkündür.

Kilikia bölgesinin en önemli merkezlerinden biri olan ve en erken sikkeleri M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen Tarsos kentine ait bir sikke de kataloğumuzda bulunmaktadır¹¹ (H115). Bronz olan bu otonom sikkenin ön yüzünde tahtta oturan Zeus, arka yüzünde ise çelenk içinde lobut ve monogramlar bulunmaktadır. Erken İmparatorluk Dönemi'nde Tarsos Μητροπολις ünvanını almıştır ve bu monogramlar bu ünvanın kısaltılmış halleridir. Tahtın sağındaki lejand çok silik olsa da ΤΑΡΣΕΩΝ olmalıdır. Bu Tarsos sikkesi, M.Ö. 164 - Erken İmparatorluk dönemine ait otonom sikke tiplerindedir.

Kataloğumuzda basım yerleri belli olmayan iki adet Syria sikkesi bulunmaktadır (H116-117). Ön yüzlerinde Apollon başı bulunan bu sikkelerin arka yüzlerinde ise Apollon ayakta durmaktadır ve sol kolunu arkasında duran üç ayaklı kazanın üzerine yaslamıştır. Sikkeler bronzdur ve 15 mm-16 mm çaplarındadır. Sikkelerin arka yüzlerinde Apollon'un solunda ve sağında olmak üzere ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ lejandı okunmaktadır. Sikkeler Antiokhos Hieraks dönemine (M.Ö. 241-228) tarihlenmektedir.

II. Seleukos'a ait tiplerde de görülen, Apollon'un tripoda yaslandığı, çok iyi bilinen bu arka yüz, Hieraks'ta da devam etmiştir. Darpların büyük çoğunluğu stilinden ve malzemedan ama özellikle de kazıda bulunan sikkelerden anlaşıldığı üzere Sardes'te darp edilmiştir (Buttrey-Johnston-MacKenzie, 1981: 67). Tekrar kullanılan sikke pulları, barbarizm ve kötü baskı, sikkelerin Hieraks'ın krallığının sonlarına doğru yapıldığının işaretidir. Bazı kötü darplı sikkeler kuşkusuz başkentte basılan sikkelerin imitasyonları olmalıdır (Newell, 1941: 266-267).

¹¹ Tarsos sikke tipleri için bkz.: Cox, 1941.

B. SİKKELER

MAKEDONIA

Phaselis

M.Ö. 218-217

ÖY.: Herakles başı; başında aslan postu ile, sağa.

AY.: Zeus, tahtta oturuyor, sola. Sağ elinde kartal, sol elinde asa tutuyor. Solda [?]A
Tahtın Altında Φ. Lejand okunaksız.

Ref.: *Price, 1991: 2831A; SNGMünchen Makedonien, Königen, 659-660*

H1. AR Tetradr. 31,5 gr., 31 mm, ky. 12 Env.no. K 109.97.2 (C 369) Ay. lejand okunaksız.

Belirsiz

M.Ö. 320-280

ÖY.: Herakles başı; başında aslan postu ile, sağa.

AY.: [ΑΛΕ]ΞΑΝ[ΔΡΟΥ]

Zeus, tahtta oturuyor, sola. Sağ elinde kartal, sol elinde asa tutuyor. Sol boşlukta harf [?]

H2. AR Tetradr., 17.45 gr., 24 mm, ky. 6 Müz.Env.no. 20315 (C 653)

Belirsiz

M.Ö. 3.-2. Yüzyıl

ÖY.: Herakles başı; başında aslan postu ile, sağa.

AY.: Belirsiz

H3. AE 17 mm, 5.6 gr., Env.no. 1/71.03.6 (C 23)

MYSIA

Pergamon

M.Ö. 2. Yüzyıl

ÖY.: Athena başı, sağa.

AY.: ΦΙΛΕΤΑΙΡΟΥ

Yılan, başı sağa. Sol boşlukta, M

Ref.: *BMCMyasia*, s. 122, 78-79 (II. Attalos)

H4. AE 15 mm, 3,96 gr., ky. 12 Env.no. K 113.97.4 (C 373)

H5. AE 15 mm, 5,19 gr., ky. 12 Env.no. K 7.94.13 (C 582). Ay. lejand okunaksız.

H6. AE 15 mm, 3,77 gr., ky. 12 Env.no. K 113.97.2 (C 372) Ay. lejand ve harf okunaksız.

H7. AE 14 mm, 2,73 gr., ky. 1 Env.no. K 63.96.4 (C 409) Ay.

[ΦΙ]ΛΕΤΑΙ[ΡΟΥ]

H8. AE 14 mm, 2,80 gr., Env.no. K 74.96.5 (C 460) Ay. [ΦΙΛΕ]ΤΑΙ[ΡΟΥ] ve harf okunaksız.

M.Ö. 2. ve 1. Yüzyıllar

ÖY.: Asklepios başı, defne çelenkli, sağa.

AY.: ΑΣΚΛΗ Π Ι[ΟΥ] ΣΩΤΗΡΟΣ

Omphalosa sarılmış yılan, başı sağa.

Ref.: *SNGvAul Mysien*, 1372; *BMCMyasia*, s. 129, 158 vd.

- H9.** AE 19 mm, 902 gr., ky. 12 Env.no. K 94.212 (C 581). Ay. sol boşlukta mono. 1
- H10.** AE 18 mm, 5,23 gr.,ky. 11 Env.no. K 95.97.2 (C 376). Ay. [ΑΣΚΛΗ Π ΙΟΥ
ΣΩ]ΤΗΡΟΣ.

IONIA

Miletos

M.Ö. 2. Yüzyıl

- ÖY.: Apollon başı, sağa.
- AY.: Aslan, sağa, başı sola. Yukarıda sekiz kollu yıldız., altında . Kesimde: magistrat
adı; [E]YMHXAN[ΟΣ]
- Ref.: *SNGTübingen Mysien, 3064-3078.*
- H11.** AE 17 mm, 3,36 gr., ky. 11 Env.no. 2/2.00.2 (C 230) sağ boşlukta mono. no.2,
altında Ω

LYDIA

Thyateira

M.Ö. 3.ve 2. Yüzyıllar

- ÖY.: Apollon başı, defne çelenkli, sağa.
- AY.: ΘΥΑΤ[ΕΙ]ΡΗΝΩ[N]
Labrys.
- Ref.: *SNGMünchen Lydien, 573-574*
- H12.** AE 15 mm, 3,44 gr., ky. 12 Env.no. K 94. 180 (C 586)

LYKIA

Phaselis

M.Ö. 4. ve 3. Yüzyıla

ÖY.: Gemi pruvası.

AY.: Geminin arka kısmı.

Ref.: *BMCLycia*, s. 80, 5

H13. AE 17 mm, 5,04 gr., Env.no. 1/37.01.4 (C 173) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

H14. AE 11 mm, 1.5 gr., Env.no. 1/58.03.15 (C 73) Öy. Belirsiz. Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

H15. AE 18 mm, 4,66 gr., Env.no. K 14.97.15 (C 371) Öy. Belirsiz. Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

PAMPHYLIA

Aspendos

M.Ö. 4. Yüzyıl

ÖY.: ΕΣΤΦΕΛ[ΠΥΣ]

İki çıplak güreşçi ayakta güreşmekte, yuvarlak nok. bor.

Aralarında: ΑΠ

AY.: Sapancı ayakta, sağa, sapan fırlatmakta. Sağ boşlukta triskeles, kare nok. bor.

Ref.: *SNGvAul Pamphylien*, 4564; *SNGCop Pamphylia*, 224

H16. AR 21 mm, 10.7 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 19170 (C 656)

Attaleia

M.S. 1. Yüzyıl

ÖY.: Poseidon başı, sağa.

AY.: [A]T TA

[AE] ΩN

Nike, sağa ilerliyor, palmiye dalı taşıyor.

Ref.: *SNGvAul Pamphylien, 4615 (öy. sola); SNGFrance3 Pamphylie, 233 (öy. sola)*

H17. AE 16 mm, 2,87 gr., ky. 12 Env.no. K 96.2 (C 410)

Perge

M.Ö. 3.-1. Yüzyıllar

ÖY.: Oturan sfenks, sağa; kanatları açık ve uçları kıvrık.

AY.: [ΠΡΕΠΑΣ] ΙΑΝΑΨΑΣ

Artemis, ayakta, kısa khitonlu, sağ elinde çelenk, sol eliyle asa tutuyor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 355-368; SNGPfalz4, 257-259; SNGCop Pamphylia, 309; SNGvAul Pamphylien, 4651; BMCLycia, s.122, 15-20*

H18. AE 13 mm, 2,11 gr., ky. 11 Env.no. K 94.32 (C 572)

H19. AE 18 mm, 3,9 gr., ky. 6 Env.no. 2/3.00.1 (C 251) Ay.

[ΠΡΕΠΑΣ] ΙΑΝΑΨΑ[Σ] çelenk görülüyor.

H20. AE 19 mm, 3,65 gr., ky. 12 Env.no. 1/37.01.7 (C 199) Öy.

[ΠΡΕΠΑΣ] ΙΑΝΑ[ΨΑΣ] Ay. çelenk ve asa görülüyor.

H21. AE 15 mm, 2,49 gr., ky. 12 Env.no. K 22.95.1 (C 493) no. 19 gibi.

H22. AE 15 mm, 2,44 gr., ky. 12 Env.no. K 94.214 (C 571) no. 19 gibi.

H23. AE 12 mm, 1,87 gr., Env.no. K 7.94.9 (C 570) Ay. belirsiz, lejand no. 18 gibi.

- H24.** AE 16 mm, 3,43 gr., ky. 1 Env.no. K 51.96.1 (C 459) Ay. [ΠΡΕ]Π[ΑΣ] [ΙΑΝΑΨΑ]Σ.
- H25.** AE 16 mm, 2,64 gr., ky. 6 Env.no. 1/Çard.02.5 (C 165) Ay. lejand okunaksız, asa belirsiz.
- H26.** AE 17 mm, 2,19 gr., Env.no. 1/34.00.2 (C 236) Ay. belirsiz, lejand okunaksız.
- H27.** AE 12 mm, 1,15 gr., ky. 12 Env.no. K.00.5 (C 250) Ay. lejand okunaksız.
- H28.** AE 15 mm, 2,24 gr., ky. 12 Env.no. K.123.00.2 (C 252) no. 25 gibi.
- H29.** AE 15 mm, 2,13 gr., ky. 1 Env.no. K 94A.97.2 (C 383) no. 27 gibi.
- H30.** AE 14 mm, 3,07 gr., ky. 6 Env.no. K 37.95.1 (C 492) no. 27 gibi.
- H31.** AE 13-20 mm, 4,28 gr., ky. 2 Env.no. K 10.94.29 (C 569) Ay. lejand okunaksız, çelenk ve asa görülmüyor.
- H32.** AE 17 mm, 3,81 gr., ky. 2 Env.no. 1/5.99.1 (C 280) no. 25 gibi.
- H33.** AE 15 mm, 4,04 gr., ky. 12 Env.no. 2/12.00.2 (C 247) no. 31 gibi.
- H34.** AE 16 mm, 4,62 gr., ky. 12 Env.no. K 53.96.1 (C 426) no. 31 gibi.
- H35.** AE 16 mm, 3,13 gr., Env.no. K.00.3 (C 238) Ay. sfenks, sola, lejand okunaksız, çelenk ve asa görülmüyor.
- H36.** AE 18 mm, 3,48 gr., ky. 12 Env.no. 2/39.01.2 (C 222) no. 35 gibi

ÖY.: Artemis başı, defne çelenkli, sağa, boyun arkasında oktanlık.

AY.: [ΠΕΡ]ΓΑΙΑ[Σ] ΑΡΤΕΜΙΔΟ[Σ]

Artemis, ayakta, kısa khitonlu, sağ elinde çelenk, sol eliyle asa tutuyor, önünde geyik duruyor, sola, başı yukarı.

Ref.: *BMCLycia*, s.120, 4-7; *SNGFrance3 Pamphylie*, 335-339; *SNGPfalz4*, 206-209; *SNGvAul Pamphylien*, 4661.

H37. AE 17 mm, 3,67 gr., ky. 12 Env.no. 1/32.00.2 (C 240)

H38. AE 18 mm, 3,67 gr.,ky.12 Env.no. K.123.00.1(C 241) Öy. no 37 gibi Ay. ΠΕΡΓΑΙΑΣ [ΑΡ]ΤΕΜΙΔ[ΟΣ].

- H39.** AE 15 mm, 3,73 gr., ky. 12 Env.no. 2/10.00.1 (C 242) Öy. no 37 gibi Ay. [ΠΕΡΓΑΙΑΣ] [ΑΡ]ΤΕ[ΜΙΔΟΣ].
- H40.** AE 17 mm, 4,01 gr., ky. 12 Env.no. 1/23.99.20 (C 276) Öy. no 37 gibi Ay. [ΠΕΡΓΑΙΑΣ] ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ .
- H41.** AE 17 mm, 3,54 gr., ky. 12 Env.no. K 19A.96.4 (C 419) Öy. no 37 gibi Ay. [ΠΕΡΓΑΙΑΣ] [ΑΡ]ΤΕΜ[ΙΔΟΣ].
- H42.** AE 18 mm, 3,67 gr., ky. 12 Env.no. K 42.95.3 (C 484) Öy. no 37 gibi Ay. [ΠΕΡ]ΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔ[ΟΣ].
- H43.** AE 18 mm, 5.0 gr., ky. 12 Env.no. 1/52.03.1 (C 40) Öy. no 37 gibi fakat oktanlık görülüyor. Ay. [ΠΕΡΓΑΙΑ]Σ ΑΡΤΕΜΙΔ[ΟΣ].
- H44.** AE 17 mm, 3,84 gr., ky. 12 Env.no. K.00.4 (C 243) Öy. no. 43 gibi. Ay. çelenk, asa, geyik görülüyor. ΠΕΡΓΑ[ΙΑΣ] [ΑΡ]ΤΕΜΙΔ[ΟΣ].
- H45.** AE 17 mm, 2,57 gr., ky. 10 Env.no. 2/2.00.1 (C 244) Öy. no. 43 gibi. Ay. lejand okunaksız no. 39 gibi.
- H46.** AE 18 mm, 3,46 gr., ky. 12 Env.no. K 96.6 (C 414) Öy. no. 43 gibi. Ay. [ΠΕΡ]ΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕ ΜΙΔΟ[Σ].
- H47.** AE 20 mm, 5,09 gr., ky. 12 Env.no. K 34.95.3 (C 481) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 46 gibi.
- H48.** AE 16 mm, 3,68 gr., ky. 1 Env.no. K 94.6 (C 574) Öy. no. 43 gibi. Ay. ΠΕΡΓΑΙΑ[Σ] ΑΡΤΕ ΜΙΔΟΣ]
- H49.** AE 15 mm, 3,45 gr., ky. 12 Env.no. K 13.95 (C 490) Öy. no. 43 gibi Ay. lejand okunaksız, çelenk, asa ve geyik görülüyor.
- H50.** AE 16 mm, 3,83 gr., ky. 12 Env.no. 1/42.01.5 (C 171) Ay. lejand okunaksız, asa görülüyor.
- H51.** AE 20 mm, 5,93 gr., ky. 12 Env.no. K.98.2 (C 338) Ay. lejand okunaksız.
- H52.** AE 22 mm, 5,38 gr., ky. 1 Env.no. K 113.97.1 (C 379) Ay. no. 51 gibi.
- H53.** AE 20 mm, 7,59 gr., ky. 12 Env.no. K 113.97.3 (C 381) Ay. no. 51 gibi
- H54.** AE 17 mm, 4,39 gr., ky. 11 Env.no. K 113.97.5 (C 382) Ay. no. 51 gibi.
- H55.** AE 16 mm, 2,4 gr., ky. 12 Env.no. K 95.97.3 (C 408b) Ay. no. 51 gibi.

- H56.** AE 17 mm, 3,54 gr., ky. 11 Env.no. K 94.136 (C 575) Ay. no. 51 gibi.
- H57.** AE 17 mm, 3.5 gr., ky. 12 Env.no. K.03.6 (C 91) Ay. lejand okunaksız, çelenk ve asa görülüyor.
- H58.** AE 15 mm, 2,95 gr., ky. 1 Env.no. K 63.96.1 (C 415) Öy. no. 43 gibi Ay. no 51 gibi.
- H59.** AE 15 mm, 4,17 gr., ky. 12 Env.no. K 48.96.1 (C 423) Öy. no. 43 gibi Ay. no 57 gibi.
- H60.** AE 14 mm, 3,67 gr., ky. 12 Env.no. K 95.22 (C 489) Öy. no. 43 gibi Ay. no. 57 gibi.
- H61.** AE 20 mm, 5,08 gr., ky. 12 Env.no. K 65.96.5 (C 424) Öy. no. 43.gibi. Ay. no. 51 gibi.
- H62.** AE 17 mm, 3,76 gr., ky. 12 Env.no. K 85.96.4 (C 457) Öy. no. 43.gibi. Ay. no. 51 gibi.
- H63.** AE 15 mm, 3,62 gr., ky. 12 Env.no. 1/18.99.1 (C 277) Öy. no. 43.gibi. Ay. no. 51 gibi.
- H64.** AE 18 mm, 5,26 gr., ky. 12 Env.no. 1/37.01.1 (C 172) no. 57 gibi.
- H65.** AE 17 mm, 5,16 gr., ky. 12 Env.no. 1/3.98.6 (C 341) no. 51 gibi.
- H66.** AE 24 mm, 7,65 gr., ky. 11 Env.no. K14.95.5 (C 486) Ay. no. 49 gibi.
- H67.** AE 16 mm, 3,62 gr., ky. 12 Env.no. 2/34.01.1 (C 174) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H68.** AE 18 mm, 4,15 gr., ky. 12 Env.no. 2/23.00.1 (C 249) Öy. no. 43 gibi Ay. lejand okunaksız, geyik görülüyor.
- H69.** AE 17 mm, 5,72 gr., ky. 12 Env.no. 1/11.98.3 (C 342) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H70.** AE 17 mm, 3,20 gr., ky. 12 Env.no. 1/5.98.1 (C 339) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H71.** AE 20 mm, 3,75 gr., ky. 12 Env.no. 1/23.98.2 (C 344) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.

- H72.** AE 18 mm, 5,67 gr., ky. 12 Env.no. 1/3.98.4 (C 368) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H73.** AE 17 mm, 3,55 gr., ky. 12 Env.no. K 78.96.3 (C 416) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H74.** AE 16 mm, 4,90 gr., ky. 12 Env.no. K 24.95.2 (C 488) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H75.** AE 17 mm, 3,54 gr., ky. 12 Env.no. K 94.172 (C 576) Öy. no. 43 gibi. Ay. no 68 gibi.
- H76.** AE 15 mm, 3,3 gr., ky. 12 Env.no. K 97.97.1 (C 380) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H77.** AE 15 mm, 3,29 gr., ky. 12 Env.no. K 65.96.1 (C 417) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H78.** AE 16 mm, 3,15 gr., ky. 12 Env.no. K 50.96.3 (C 420) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H79.** AE 19 mm, 4,31 gr., ky. 2 Env.no. K 50.96.2 (C 418) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H80.** AE 19 mm, 3,86 gr., Env.no. K 94.134 (C 599) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H81.** AE 17 mm, 3,71 gr., ky. 12 Env.no. K 85.96.5 (C 422) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H82.** AE 19 mm, 3,12 gr., Env.no. K 38.95.1 (C 494) Öy. belirsiz. Ay. no. 49 gibi.
- H83.** AE 17 mm, 5,62 gr., ky. 12 Env.no. K 14.95.7 (C 482) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H84.** AE 12 mm, 3,36 gr., ky. 18 Env.no. 1/44.02.15 (C 149) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H85.** AE 19 mm, 5,43 gr., Env.no. 1/44.02.14 (C 148) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H86.** AE 16 mm, 2,75 gr., ky. 12 Env.no. K 78.96.2 (C 425) Öy. no. 43 gibi. Ay. no. 49 gibi.
- H87.** AE 17 mm, 3,16 gr., Env.no. 2/38.01.1 (C 227) no.82 gibi.

H88. AE 13 mm, 1,75 gr., Env.no. 1/7.98.1 (C 343) no.82 gibi.

ÖY.: Artemis ve Apollon başları, defne çelenkli, sağa. Nok. bor.

AY.: Artemis, ayakta, sol eliyle asa tutuyor, önünde sfenks duruyor, sola.

Ref.: *SNGvAul Pamphylien, 4663; SNGFrance3 Pamphylie, 340-342 (nok. bor. yok); SNGPfalz4, 220 (nok. bor. yok)*

H89. AE 22 mm, 7,73 gr., ky. 12 Env.no. KF/1S.00.4 (C 239)

ÖY.: Artemis ve Apollon başları, defne çelenkli, sağa, boyun arkasında oktanlık. Nok. bor.

AY.: Artemis, ayakta, kısa khitonlu, sağ elinde çelenk, sol eliyle asa tutuyor, önünde geyik duruyor, sola, başı yukarı.

Ref.: *SNGvAul Pamphylien, 4663; SNGFrance3 Pamphylie, 340-342; SNGPfalz4, 220*

H90. AE 22 mm, 7,06 gr., ky. 12 Env.no. K 14.97.17 (C 377) Ay. lejand okunaksız.

H91. AE 17 mm, 4,73 gr., ky. 11 Env.no. K 94.18 (C 578) Öy. oktanlık görülmüyor. Nok. bor. yok. Ay. Artemis ayakta. [ΠΕ]ΡΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ]

H92. AE 16 mm, 2.6 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 20733 (C 655) Öy. no. 91 gibi. Ay. lejand okunaksız, geyik görülmüyor.

ÖY.: Artemis ve Apollon başları, defne çelenkli, sağa.

AY.: Artemis sağa ilerliyor, uzun khitonlu, sağ elinde meşale, sol elinde ok veya yay tutuyor.

Ref.: *SNGPfalz4, 215-217; SNGCop Pamphylia, 304*

H93. AE 17 mm, 4,64 gr., ky. 12 Env.no. K 42.95.2 (C 487) Ay. lejand okunaksız.

H94. AE 18 mm, 3,36 gr., ky. 12 Env.no. K 78.96.1 (C 461) Öy. Apollon başı belirsiz, kmk.: sfenks¹². Ay. [A] P [TEMİΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ], meşale ve yay görülmüyor.

H95. AE 15 mm, 5,22 gr., ky. 12 Env.no. K 109.97.3 (C 378) Ay. meşale ve yay görülmüyor. [APTEMİΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ]

ÖY.: İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, alınlıkta kartal.

AY.: Artemis, ayakta, uzun khitonlu, sağa, [sağ elinde uzun meşale sol elinde yay tutuyor.]

Ref.: *SNGPfalz4, 224-226; SNGvAul Pamphylien, 4664*

H96. AE 18 mm, 3,54 gr., ky. 11 Env.no. K5.94.10 (C 595) Ay. lejand okunaksız.

ÖY.: İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, alınlıkta kartal.

AY.: [AP]TEMİΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑ[Σ]

Sadak ve yay.

Ref.: *SNGCop Pamphylia, 308; SNGFitzw Leake, 5078; SNGvAul Pamphylien, 4665; Lindgren 1102; BMCLycia, s. 121, 11-14*

H97. AE 16 mm, 2.9 gr., ky. 12 Env.no. 1/72.03.17 (C 24)

H98. AE 18 mm, 5.0 gr., ky. 12 Env.no. 1/75.03.5 (C 88) Ay. lejand okunaksız.

ÖY.: Artemis başı, defne çelenkli, sağa.

AY.: APTE[MİΔΟΣ] ΠΕΡ[ΓΑΙΑΣ]

Oturan sfenks, sağa; kanatları açık ve uçları kıvrık.

Ref.: *SNGPfalz4, 233; Lindgren 1101; SNGCopPamphylia, 306.*

H99. AE 13 mm, 1,89 gr., ky. 12 Env.no. 2/19.00.1 (C 237)

¹² Perge’de kullanılan kontrmark tiplerinden biridir, sağa doğru oturan sfenks oval damga içinde yer alır.

- H100.** AE 14 mm, 2,62 gr., ky. 12 Env.no. K 25.95.2 (C 491) Ay. [ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ]
ΠΕΡΓΑΙΑΣ
- H101.** AE 14 mm, 2,11 gr., ky. 1 Env.no. K 2B.94.108 (C 573) Ay. ΑΡΤΕ[ΜΙΔΟΣ]
ΠΕΡΓΑΙΑΣ]
- H102.** AE 12 mm, 2,2 gr., ky. 11 Env.no. 2/26.00.1 (C 246) Ay. lejand okunaksız.

ÖY.: Artemis başı, defne çelekli, sağa, boynun arkasında oktanlık. Nok. bor.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔ[ΟΣ]

Nike, sola, sağ elinde çelenk, sol elinde palmiye dalı taşıyor.

Ref.: *SNGPfalz4, 260-261; SNGvAul Pamphylien, 4662; SNGCop Pamphylia, 305; BMCLycia, s. 121, 21; SNGFrance3 Pamphylie, 348-349*

H103. AE 19 mm, 4.0 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 20732 (C 654)

H104. AE 20 mm, 5,68 gr., ky. 11 Env.no. 1/18.98.1 (C 340) Ay. ΠΕΡΓΑΙ[ΑΣ
ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ].

H105. AE 15 mm, 3,14 gr., ky. 11 Env.no. K 3.94.3 (C 588) Ay. [ΠΕΡΓΑΙΑΣ]
ΑΡΤΕΜΙΔΟ[Σ].

Side

M.Ö. 3. Yüzyıl Sonu-2. Yüzyıl Başı

ÖY.: Athena başı, miğferli, sağa, yukarıda yıldız.

AY.: Nike, sağa yürüyor, sağ elinde [nar] tutuyor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 740-742 (yıldız yok); BMCLycia, s. 151, 63-64 (yıldız yok)*

H106. AE 17 mm, 5,01 gr., ky. 11 Env.no. K 3.94.3 (C 495)

M.Ö. 3. yüzyıl

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Kare incus içinde nar.

Ref.: *SNGCop Pamphylia, 385-386*

H107. AE 10 mm, 1.4 gr., Env.no. 1/68.03.1 (C 75)

PISIDIA

Sagalassos

M.Ö. 1. Yüzyıl - Erken İmparatorluk

ÖY.: Athena büstü, Korinth miğferli, sağa.

AY.: [C]A[ΓAAA]

Men büstü, omuzlarında hilal, sağa.

Ref.: *SNGCopPisidia, 196-197.*

H108. AE 17 mm, 2,8 gr., ky. 6 Env.no. K 5.94.2 (C 587)

Selge

M.Ö. 2. ve 1. Yüzyıllar

ÖY.: Herakles'in başı, defne çelenkli, sağa, omzunda sopası. Nok. bor.

AY.: [C]EA

Kanatlı şimşek demedi ve yay.

Ref.: *BMCLycia*, s. 261, 45; *SNGvAul Pisidien*, 5288-5289; *SNGCop Pisidia*, 263

H109. AE 14 mm, 3,26 gr., ky. 6 Env.no. K 94.12 (C 584)

H110. AE 12 mm, 2,64 gr., ky. 12 Env.no. K 9.94.2 (C 583) Ay. [CE]A

H111. AE 13 mm, 2,09 gr., ky. 12 Env.no. K 94.17 (C 585) Ay. lejand okunaksız.

Termessos

M.Ö. 71-36

ÖY.: Zeus'un başı, defne çelenkli, sağa.

AY.: **TEP**

At, dört nala koşuyor, sola. Yukarıda, H (=yıl 8)

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie*, 2114.

H112. AE 18 mm, 5,03 gr., ky. 12 Env.no. K 9.94.2 (C 370)

M.Ö. 2. - 1. Yüzyıllar

ÖY.: [T]EPMHCCEΩ[N]

Solymos, attika miğferli, sağa.

AY.: İki sütunlu tapınak içinde üç satır halinde; **AVTO NO MΩN** lejandı. Alınlıkta kartal.

Ref.: *SNGFitzw Leake*, 5208; *SNGFrance3 Pamphylie*, 2164-2165

H113. AE 22 mm, 4,77 gr., ky. 11 Env.no. 1/37.01.2 (C 176)

GALATIA

Krallar

Amyntas (M.Ö. 36-25)

ÖY.: Artemis başı, taçlı, sağa. Nok. bor.

AY.: ΒΑΣΙΛΕΩ[Σ] [ΑΜΥ]ΝΤΟ[Υ]

Geyik, sağa. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Galatie, 2365-2370; SNGvAul NachträgeIV, 8720; SNGvAul Galatien, 6109-6110*

H114. AE 19 mm, 2,71 gr., ky. 11 Env.no. 2/0.00.2 (C 229)

KILIKIA

Tarsos

M.Ö. 164 - Erken İmparatorluk

ÖY.: Çelenk içinde lobut ve solda ve sağ boşlukta mono.no. 3.

AY.: Zeus Nikephoros tahtta oturuyor, sola. Sağ elinde kartal, sol elinde asa tutuyor.

Ref.: *SNGvAul Kilikien, 5978; BMCLycaonia, s. 184, 133-134; SNGPfalz6, 1319; SNGFrance2 Cilicie, 1354-1372; Cox 165*

H115. AE 18 mm, 5,40 gr., ky. 12 Env.no. 1/23.99.1 (C 281) Ay. lejand okunaksız.

SYRIA

Antiokhos Hieraks (M.Ö. 241-228)

ÖY.: Apollon'un başı, sağa.

AY.: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝ[ΤΙΟΧΟΥ]

Apollon ayakta, sola, sol kolunu arkasındaki üç ayaklı kazana yaslamış.

Ref.: *SNGLeipzig Syrien, 1330; Newel, WSM, s. 264, 1438 (Sardes)*

H116. AE 16 mm, 3.7 gr., ky. 1 Env.no. 1/62.03.2 (C 54)

H117. AE 15 mm, 3,84 gr., ky. 12 Env.no. K 14.97.16 (C 374) Ay. [B]ΑΣΙΑ[ΕΩΣ]
[ΑΝ]ΤΙΟΧΟΥ Sağ elinde ok.

BELİRSİZLER

Aspendos?

ÖY.: Medusa başı. Nok. bor.

AY.: Belirsiz.

Ref.: *SNGPfalz4, 14-20 (Aspendos: öy. Gorgoneion ay. kerykeion)*

H118. AE 14 mm, 1,97 gr., Env.no. 1/27.98.3 (C 337)

Selge?

ÖY.: Yuvarlak kalkan.

AY.: Belirsiz.

Ref.: öy: *BMCLycia, s.263, 59-65 (ay. mızrak ucu); SNGCop Pisidia, 255*

H119. AE 11 mm, 1,15 gr., ky. 12 Env.no. 1/Çar.02.1 (C 161)

ÖY.: Sakallı baş, miğferli?, sola.

AY.: Belirsiz.

H120. AE 16 mm, 4,06 gr. Env.no. K 119.97.2 (C 375)

ÖY.: Çıplak baş, sağa. Sol boşlukta?

AY.: Athena başı, miğferli, sağa. Sol boşlukta AI?

H121. AE 21 mm, 6,57 gr., ky. 6 Env.no. K 72.96.2 (C 413)

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: Yuvarlak incus içinde sakallı baş, sağa

H122. AE 15 mm, 4,06 gr. Env.no. K 96.1 (C 458)

ÖY.: Baş, bantlı, sağa.

AY.: Baş, sağa.

H123. AE 17 mm, 2,83 gr., ky. 6 Env.no. K 95.25 (C 499) (Krallık?)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Üç ayaklı kazan.

Ref.: *Vocano, s. 34-36*

H124. AE 25 mm, 12,66 gr. Env.no. 1/37.01.5 (C 216)

ÖY.: Apollon başı, bantlı.

AY.: Belirsiz. Sol alt boşlukta monogram?

H125. AE 17 mm, 4.2 gr., Env.no. K.03.4 (C 30)

ÖY.: Athena başı, miğferli.

AY.: Belirsiz.

H126. AE 19 mm, 2,61 gr., Env.no. K 63. 96.5 (C 411)

ÖY.: Baş, miğferli.

AY.: Belirsiz.

H127. AE 17 mm, 5.2 gr., Env.no. 1/51.03.3 (C 38) Öy. kmk.: x ?

ÖY.: Baş, miğferli?.

AY.: Belirsiz.

H128. AE 20 mm, 3.9 gr., Env.no. 1/53.03.1 (C 46)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Dümen?

H129. AE 12mm, 0.6 gr., Env.no. 1/58.03.7 (C 97)

ÖY.: Baş, sağa?

AY.: İki çember içinde yıldız.

H130. AE 12mm, 3,33 gr., Env.no. K 94.191 (C 567)

Perge?

ÖY.: Artemis başı, sağa.

AY.: Belirsiz.

H131. AE 19 mm 4,81 gr., Env.no. K 48.96.2 (C 421)

H132. AE 19 mm 4.0 gr., Env.no. 1/74.03.3 (C 94)

H133. AE 18 mm 4,05 gr., Env.no. K.99.6 (C 279)

H134. AE 18 mm 3,72 gr., Env.no. 1/8.01.1 (C 202)

H135. AE 17 mm 4,24 gr., Env.no. K 26.95.2 (C 485)

H136. AE 17 mm 3,61 gr., Env.no. K 38.95.2 (C 525)

H137. AE 17 mm 3,23 gr., Env.no. 3/3.01.20 (C 228)

H138. AE 17 mm 4,84 gr., Env.no. K 94A.97.2 (C 407)

H139. AE 16 mm 4,0 gr., Env.no. K 78.96.5 (C 462)

H140. AE 16 mm 3,67 gr., Env.no. K 1.94.10 (C 577)

- H141. AE 15 mm 2.8 gr., Env.no. 1/51.03.1 (C 36)
H142. AE 15 mm 3,53 gr., Env.no. 1/14.99.1 (C 278)
H143. AE 14 mm 1,52 gr., Env.no. 1//44.02.13 (C 147)

Perge?

ÖY.: Sfenks, sağa.

AY.: Belirsiz.

- H144. AE 13 mm 2,46 gr., Env.no. 1/21.99.1 (C 283)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Ayakta figür. (Nike?)

- H145. AE 17 mm 4,15 gr., Env.no. 1/44.02.12 (C 146)

ÖY.: Baş, sakalı (Asklepios?), sağa.

AY.: Belirsiz.

- H146. AE 16 mm 3,17 gr., Env.no. K 94.39 (C 579)

ÖY.: Miğferli baş (Athena?), sağa.

AY.: Belirsiz.

- H147. AE 15 mm 5,20 gr., Env.no. 1/21.02.2 (C 121)

ÖY.: Baş?

AY.: []T[]

Figür?

- H148. AE 15 mm 3.0 gr., Env.no. K.03.5 (C 93)

ÖY.: Baş?

AY.: Belirsiz

H149. AE 11 mm 1.3 gr., Env.no. 1/63.03.5 (C 100)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: ?

H150. AE 14 mm 2,33 gr., Env.no. 2/39.01.3 (C 184)

ÖY.: Baş, sakallı, sağa.

AY.: Belirsiz.

H151. AE 12 mm 1,9 gr., Env.no. K.00.8 (C 233)

II. ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ KENT SİKKELERİ

A. DEĞERLENDİRME

Bu başlık altında Roma yönetimi altında olan kentlerde basılan ve üzerlerinde Grekçe lejandlar bulunan sikkeler incelenecektir. Kent sikkeleri ya da yöresel sikkeler, batıya göre, doğuda daha uzun süre basılmış ve adi metalden sikkeler de gümüşe oranla daha uzun süre kullanılmıştır. Sikke basma ile otonomi, bağımsızlık ve siyasal ve kültürel kimlik iddiası arasında bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır (Howgego, 1998: 65-69). Kentlerdeki Roma imparatorluk sikkelerinin kullanımının artık bir prestij, güç ve siyasal kimlik göstergesi haline dönüştüğünü ve Roma'nın yaymaya çalıştığı imparatorluk ideolojisini sikkeler yoluyla çok iyi başarmış olduğunu söyleyebiliriz.

Bu başlık kapsamında sırayla ilerleyecek olursak, kataloğumuzda yer alan ilk sikke Mysia bölgesi kentlerinden biri olan Hadrianotherai kentine aittir (K1). Kentin tarihi hakkında fazla bilgimiz olmamasına karşın, kent Hadrianus'un başarılı geçen bir avından sonra kurulduğunu söyleyebiliriz. (Lang 2003: 397). Otonom bronz sikkelerini M.S. 2. yüzyıla kadar basmış olan bu kent, kimi imparatorların adıyla da (Hadrianus, Antoninus Pius, Septimius Severus, Julia Domna, Caracalla, Plautilla, Geta, I. Philippus, Otacilia Severa) sikke basmıştır. Elimizdeki sikke ise Caracalla'ya aittir. Ön yüzde çelenkli genç bir Caracalla büstü bulunmaktadır. Büstün sağında monogram (monogram no. 4) ve ayrıca kontrmark bulunmaktadır. Kontrmarkta sakallı, yaşlı imparator başı görülebilmektedir ve bu olasılıkla yaşlı Caracalla'dır. Sikkenin arka yüzünde ise, imparator biga içindedir, sağ elinde elinde çelenk taşıyan Victoria tutmaktadır. Biganın sol altında ise esir görülmektedir. Kesimde kentin adı olan, ΑΔΡΙΑΝΟΘΡΗΠΑΙΩΝ lejandı okunmaktadır.

İlk sikke basan ve elektron sikkeleriyle ünlü olan kentlerden biri olan Phokaia'ya ait, Valerianus ve Gallienus dönemlerine tarihlenen bronz bir sikke kataloğumuzda yer almaktadır (K2). Bu sikkenin ön yüzünde sur taçlı şehir tanrıçası başı ve

ΦΟ[KEA] lejandı bulunmaktadır. Sikkenin arka yüzünde ise yunusa saldıran köpek ve ΦΟΚΑΙΕΩΝ lejandı bulunmaktadır.

Elimizde bulunan diğer bir kent sikkesi ise Apameia'ya aittir (K3). Bu bronz sikke çok aşınmış ve silik olsa da, arka yüzde Artemis Anaitis kült heykeli, başında kalathosu ve örtüsü ile seçilebilmekte ve []ΑΙΙ[] harfleri okunabilmektedir. Arka yüzde bu tipin kullanımı M.Ö. 133'ten itibaren görülmekte ve bu erken örneklerin ön yüzlerinde Zeus başı bulunmaktadır. Elimizdeki sikkenin ön yüzü belirsiz olmakla birlikte, bir imparator başı hatta belki Augustus başı olduğu düşünülebilir.

Akropolis kazılarında gün ışığına çıkan, Pamphylia bölgesi Roma kent sikkeleri üç farklı Pamphylia kentine aittir: Aspendos, Perge ve Sillyon. Aspendos'a ait bir adet Roma imparatorluk Dönemi kent sikkesi mevcuttur (K4). Gallienus'un karısı Salonina'ya ait olan bu sikke, M.S. 259'a tarihlenmektedir. Ön yüzünde imparatoriçenin büstü bulunan sikkenin arka yüzünde çelenk vardır. Çelengin içinde ΘΕΜ[ΙΑΟC TOE] , dışında ise, ΑΣΠΙΕΝΔΙΩΝ lejandları okunmaktadır.

Elimizde bulunan Perge'ye ait Roma imparatorluk Dönemi sikkeleri toplam 24 adettir. Bunlardan 17 tanesinin hangi imparator veya imparatoriçeye ait olduğu tespit edilmiştir. Diğer 7 tanesi "Perge Belirsizler" başlığı altında sınıflandırılmıştır (K22-28). İmparator Vespasianus'tan Gallienus'a kadar uzanan bu sikkeler sırasıyla şu imparatorlara aittir; Vespasianus, Titus, Antoninus Pius, Septimius Severus, Caracalla, Geta, Diadumenianus, Maximinus Thrax, Maximus, II. Philippus, Gallienus, Salonina. Bu imparatorlardan en fazla sikkesi bulunan Gallienus'tur. Buluntu yeri belli olmayan ve içinden 336 adet Perge kent sikkesi gün ışığına çıkan Hecht Definesi'nde de en fazla sikkesi bulunan imparator Gallienus'tur ve söz konusu define kronolojik olarak yine Gallienus'la son bulmaktadır (Gökyıldırım 2001: 377).

İlk dönem bağımsız sikkelerini M.Ö.3. yüzyılda basmaya başlayan Perge, Roma İmparatorluk Dönemi'nde yarı-bağımsız sikkeler basmaya devam etmiştir. Roma dönemi sikkeleri, Tiberius'tan (M.S.14-37) Tacitus'a (M.S. 275-276) kadar devam etmiştir. Tiplerde genellikle distylos tapınak içinde yer alan Artemis Pergaia kült betimi görülmektedir. Kimi tiplerde tapınağın önünde sfenksler, alınlığında kartal ve kült

heykelinin sağ üst kısmında ve solunda olmak üzere hilal ve yıldız betimlenmiştir. Diğer tipler arasında ise, Artemis, Apollon, Aphrodite, kalkan döven Hephaistos, kayalık üzerinde oturan Pan, sandık üzerinde üç para kesesi, ayakta veya oturan Tykhe, Zeus, Asklepios, Harpokrates, elinde çiçek tutan Elpis, Tykhe büstü, tapınak içinde aralarında kartal bulunan iki standart ve masa üzerinde agonistik kura vazoları gibi tipler bulunmaktadır.

Perge Akropolisinde bulunmuş Perge Roma imparatorluk Dönemi kent sikkelerinde bu çalışma dahilinde saptanan tipler ise şunlardır: distylos tapınak içinde yer alan Artemis Pergaia kült betimi (11); Artemis (7); Tykhe başı (1); Hekate triformis (1); ayakta Tykhe (1); tahtta oturan Tykhe (1); sandık üzerinde üç para kesesi (1). En çok kullanılmış olan, distylos tapınak içinde yer alan Artemis Pergaia kült betimi tipi, Septimius Severus (K8), Caracalla (K11), Geta (K12), Maximianus Thrax (K14), I. Philippus'a (K16) ait birer sikkede, Gallienus'a ait iki sikkede (K18-19) ve dört adet belirsiz sikkede (K22-25) kullanılmıştır.¹³En erkene tarihlenen Vespasianus sikkesinin arka yüzünde, Artemis uzun khitonludur ve sağa doğru ilerlemektedir ve ileriye uzattığı sol elinde yay veya ok tutmaktadır (K5). Titus'a ait sikkenin arka yüzü de bu tipe benzemekte, fakat farklı olarak Artemis sağ elinde uzun meşale tutmaktadır (K6). Antoninus Pius'a (K7)ve Diadumenianus'a (K13)ait olan sikkelerde de Artemis betimleri görülebilmektedir. Maximus sikkesinde ise elimizdeki tek örnek olarak kent tanrıçası başı tipi kullanılmıştır (K15). Gallienus' a ait diğer iki sikkeden birinde sandık üzerinde üç para kesesi (K20), ikincisinde ise, kesin olmamakla birlikte, Artemis'i taçlandıran Nike tipleri bulunmaktadır (K21). Hangi imparatora ait oldukları belirsiz sikkelerden birinde, Tykhe bereket boynuzu taşımakta (K27); bir diğerinde ise Hekate triformis görülmektedir (K27).

Elimizde Roma Dönemi kent sikkesi bulunan diğer bir Pamphylia kenti ise Sillyon'dur. Bu kente ait iki adet bronz sikke bulunmaktadır. Birinin ön yüzünde silik olsa da bir imparator başı saptanabilmekte, arka yüzünde ise elinde khitara tutan ayakta Apollon betimi bulunmaktadır. Lejand olarak ise ΣΙΑΛΥΕΩΝ okunmaktadır (K29). Bu

¹³ Ayrıca bkz. Robinson,1914: 43-44; Akyay, 1966.

sikkenin Augustus veya Tiberius dönemine ait olduğunu varsaymak mümkündür. Diğer Sillyon sikkesi ise III. Gordianus'a aittir ve arka yüzünde Men büstü bulunmaktadır (K30).

Akropolis kazılarında gün ışığına çıkan Pisidia bölgesi kentlerinden Selge'ye ait bir kent sikkesi ise Herennius Etruscus'a aittir (K31). Sikkenin arka yüzünde, üzerinde kült objeleri bulunan, ayrı kaideli ve kapılı sunak (ksoana ?), aralarında solda şimşek demeti, sağda sopa resmi ile CEATEON lejandı bulunmaktadır.

Bir diğer Pisidia kentini olan Sagalassos'a ait bir sikke bulunmaktadır (K32). Valerianus'a ait olan bu bronz sikke oldukça iyi durumdadır. Ön yüzünde imparatorun defne çelenkli büstü bulunmakta, arka yüzünde ise oktastylos tapınak içinde, dal ve yanan sunak arasında, kült figürü büstü bulunmaktadır. Tapınağın ahınlığında kartal görülmekte ve kesimde: CAΓAΛACCEION lejandı okunmaktadır. Bizim elimizde sadece tek bir Sagalassos kent sikkesi olmasına karşın, Sagalassos kazılarında ele geçen Perge kent sikkesi oldukça çoktur¹⁴. Bu durum Sagalassos ve Perge arasındaki sıkı ilişkiyi gösterir durumdadır. Sagalassos'ta bulunan sikkelerin çoğu küçük olduğundan büyük bir ticari olaydan söz edemeyiz; fakat yine de Perge limanı ile Sagalassos arasındaki sıklıkla ve düzenli olarak gerçekleşen ticari hareketi kafamızda canlandırabiliriz. M.S. 2. ve 3. yüzyıllarda böyle bir ticari etkileşim olduğunu nispeten güvenle öne sürebilecek olsak da, daha önceki dönemler için aynı varsayımı savunmak daha zordur. Nitekim, Sagalassos'ta da, Perge'de de karşılıklı olarak bulunmuş, daha erken dönemlere tarihlenen örnek çok azdır. Daha erken dönemlerde iki kent arasındaki ilişkilere dair bu boşluk, ancak ilerleyen yıllardaki kazılarda ele geçirilecek yeni sikkelerle ortadan kalkabilir.

Perge Akropolis kazılarında ele geçen son sikke örneği ise Kilikia bölgesinden Kasai kentine aittir.¹⁵ Kasai, Kilikia'nın Pamphylia bölgesine sınır olan kentlerinden biridir. Sikkenin ön yüzünde imparator Maximus'un büstü, arka yüzde ise tahtta oturan Athena bulunmaktadır

¹⁴ Bkz.: Scheers, 1993a; Scheers, 1993b; Scheers, 1995: 315.

¹⁵ Kasai kenti ve sikkeleri için bkz.: Ziegler, 1988

B. SİKKELER

MYSIA

Hadrianotheari

Caracalla (M.S. 198-217)

ÖY.: []AV []A []TΩNEINOC

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor. sağda, mono. no. 4 ve
kmk.: defne çelenkli, sakallı baş (yaşlı Caracalla?).

AY.: []PATIOYΔI OΓ[ENOΣ]¹⁶

İmparator biga içinde, sola, sağ elinde Nike taşıyor. Solda altta esir. Kesimde:
ΑΔΡΙΑΝΟ[ΘΗΡ]ΙΤΩ Ν

Ref.: *SNGvAul Mysien, 1156* (öy. *Caracalla büstü, aynı monogram ve solda kontrmark*.); *SNGvAul Mysien, 1159* (ay. *I. Philippos'a ait, tip aynı, farklı lejand, kesim aynı*)

K1. AE 37 mm, 29,64 gr., ky. 6 Env.no. K 10.94.28 (C 535)

IONIA

Phokaia

Valerianus-Gallienus Dönemi

ÖY.: ΦΩ [KEA]

¹⁶ Roma İmparatorları altındaki memur isimlerinden biri.

Sur taçlı, şehir tanrıçası başı, sağa.

AY.: ΦΩΚΑΙ ΕΩΝ

Yunusa saldıran köpek.

Ref.: *SNGvAul Ionien, 2141; SNGCop Ionia, 1059-1060*

K2. AE 19 mm, 3.9 gr., ky. 5 Env.no. 1/75.03.3 (C 69)

PHRYGIA

Apameia

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: [] ΑΠ []

Artemis Anaitis'in kült heykeli.

Ref.: *SNGMünchenPhrygien, 142 (Augustus)*

K3. AE 22 mm, 4,73 gr. Env.no. 1/42.02.1 (C 135)

PAMPHYLIA

Aspendos

Salonina

ÖY.: ΚΟΡΝΗΛΙΑ [CA]ΛΩΝΙΝΑ·CEB

Salonina'nın taçlı, giyimli büstü, sağa, sağda; I(=10). Nok. bor.

AY.: Çelenk içinde ΘΕΜ [ΙΛΟCΤΟΕ] . Dışında; Α [Σ] Π [ΕΝ] ΔΙΩ [Ν]. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 219*

K4. AE 31 mm, 11,64 gr., ky. 12 Env.no. 1/23.99.15 (C 290)

Perge

Vespasianus (M.S. 69-79)

ÖY.: İmparatorun başı, sola.

AY.: [APTEM]ΙΔΟ[Σ] [ΠΙΕΡΓΑΙΑΣ]

Artemis, uzun khitonlu, sağa ilerliyor. Sol elinde yay, sağ elinde [ok] tutuyor

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 386; SNGPfalz4, 268.*

K5. AE 17 mm, 3,06 gr., ky. 7 Env.no. K 65.96.2 (C 430)

Titus (M.S. 79-81)

ÖY.: İmparatorun başı, sağa.

AY.: Artemis, uzun khitonlu, sağa ilerliyor. Sağ elinde uzun meşale, sol elinde ok veya yay tutuyor.

Ref.: *SNGPfalz4, 2689; SNGFrance3 Pamphylie, 387-388.*

K6. AE 19 mm, 3.3 gr., ky. 1 Env.no. 1/52.03.6 (C 45) Öy. ve Ay. lejandları görülmüyor.

Antoninus Pius (M.S. 139-161)

ÖY.: [ANTΩ]NEINOC []

İmparatorun defne çelenkli başı, sola. Nok. bor.

AY.: Artemis, uzun khitonlu, sağa ilerliyor. Nok. bor.

Ref.: *BMCLycia, s. 124, 28; SNGPfalz4, 292, 293, 296*

K7. AE 19 mm, 6,08 gr., ky. 6 Env.no. K 49.96.2 (C 428) Ay. lejand okunaksız.

Septimius Severus (M.S. 193-211)

ÖY.: [A]VT K Λ CE [CE]OVHPOC

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΩΝ

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, yıldız ve hilal. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3Pamphylie, 422,430; SNGCopPamphylia 322; SNGPfalz4, 315.*

K8. AE 19 mm, 5,22 gr., ky. 6 Env.no. K 94. 128 (C 590)

ÖY.: [A]VT K Λ CE] CEOVH[POC]

İmparatorun büstü, sağa.

AY.: [ΠΕΡΓ]ΑΙΩ[N]

Ayakta figür.

Ref.: *SNGPfalz4, 312 (ay. Artemis)*

K9. AE 10 mm, 2,56 gr., ky.1 Env.no. K 94.226 (C 598)

ÖY.: AV [] K []

İmparatorun defne çelenkli, sağa. Nok. bor.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΩΝ

Artemis ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde ok, sol elinde yay tutuyor. Nok. bor.

Ref.: *SNGPfalz4, 312-314.*

K10. AE 18 mm, 4,23 gr., ky. 6 Env.no. K 94.179 (C 544)

***Caracalla* (M.S. 198-217)**

ÖY.: **ANT KM ANTΩNINOC CEB**

İmparatorun büstü, ışın taçlı, giyimli, sağa. Nok. bor.

AY.: **ΠΕΡΓΑΙΩΝ**

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, alınlıkta kartal. Yıldız ve hilal, pedestallerde sfenks. Nok. bor.

Ref.: *SNGCop Pamphylia, 330.*

K11. AE 24 mm, 9,11 gr., ky.11 Env.no. K 5.94.7 (C 589)

***Geta* (M.S. 209-212)**

ÖY.: **[ΠΙC] Ε ΓΕΤΑC K CEB**

İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: **ΠΕΡΓΑΙΩΝ**

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 453; SNGPfalz4, 338-339; SNGvAul Pamphylien, 4682.*

K12. AE 19 mm, 4,35 gr., ky.6 Env.no. K1 94.23 (C 591)

***Diadumenianus* (M.S. 218)**

ÖY.: **[] ANTΩ ΔΙΑΔΟ[VMENIAN]OC KA[C]**

İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: **ΠΕΡΓΑΙΩΝ**

Artemis ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde [ok] ve sol elinde yay tutuyor. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 460.*

K13. AE 13 mm, 3,58 gr., ky.11 Env.no. K 5.94.6 (C 545)

I. Maximinus Thrax (M.S. 235-238)

ÖY.: AVKI MAEI[M]EINOC

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΑC ΑΡΤΕΜΙΔΟC

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, alınlıkta kartal.

Pedestallerde sfenks. Nok. bor.

Ref.: *SNGPfalz4, 65.*

K14. AE 24 mm, 7,37 gr., ky.11 Env.no. K1 94.21 (C 592)

Maximus (M.S. 236-238)

ÖY.: [ΚΓ]ΙΟV ΟV MAX[IMOC]

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Nok. bor..

AY.: ΠΕΡΓΗΙ (*sic*)

Şehir tanrıçası'nın örtülü, kule taçlı başı, sağa. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 494,495; SNGPfalz4, 367; SNGvAul Pamphylien, 4695; BMCLycia, s. 129, 49.*

K15. AE 21 mm, 2,99 gr., ky.12 Env.no. 1/46.02.8 (C 155)

I. Philippus (M.S. 244-249)

ÖY.: [AVK MIO]VΛ ΦΙ[ΛΙΠΠΙΟC CEB]

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.

AY.: ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ ΑΣΤΥΝΟΥ

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, alınlıkta kartal. Yıldız ve hilal.

Ref.: *SNGPfalz4*, 382-385; *BMCLycia*, s. 130, 54-56; *SNGFrance3 Pamphylie*, 501-502; *SNGCop Pamphylia* 342-343; *SNGFitzw. Leake* 5090; *SNGvAul NachträgeIV*, 8516

K16. AE 25 mm, 10,05 gr., ky.6 Env.no. K 47.96.6 (C 429)

I. Philippos veya II. Philippos

ÖY.: []Ο[]ΦΙΛΙΠΠΙΟΣ

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Tykhe, tahtta oturuyor, sola. Sağ elinde Artemis Pergaia kült betimi ve sol elinde bereket boynuzu tutuyor. Sol boşlukta mon. no. 5.

Ref.: *Ay. tipi için: SNGFrance3 Pamphylie*, 423 (*Sept. Severus*); *SNGvAul Pamphylie*, 4675 (*Caracalla*); *Monogram için: SNGvAul Pamphylie* 4716 (*Valerianus, Homonia Perge/Side*)

K17. AE 32 mm, 20 gr., ky. 12 Env.no. 1/51.03.14 (C 02)

Gallienus (M.S. 253-268)

ÖY.: ΑΥΤ ΚΑΙ ΓΑΛΛΙΗΝΟ ΣΕΒ

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Sağ boşlukta I (=10). Nok. bor.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΑΣ ΑΡΤΕΜΙΔΙΟΣ

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi, arkhitravda ΑΣΤΥΝΟΥ lejandı, alınlıkta A. Yıldız ve hilal. Nok. bor.

Ref.: *SNGPfalz4, 439; SNGFrance3 Pamphylie, 568, 570-571, 577; SNGvAul Pamphylien 4731, 4732; Lindgren, 1145*

K18. AE 31 mm, 15,58 gr., ky.12 Env.no. K 1.94.19 (C 536)

K19. AE 29 mm, 13.3 gr., ky.1 Env.no. 1/69.03.3 (C 03) Ay. yıldız ve hilal görülmüyor, nok. bor. yok.

ÖY.: AVT KAI ΓΑΛΛΙΗΝΟ CEB

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa. Sağ boşlukta I (=10).

AY.: ΠΕΡΓΑΙΩΝ

Sandık üzerinde üç para kesesi. Nok. bor.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 556-560; SNGPfalz4. 420, 424, 430, 435; SNGAul Pamphylien, 4725-4726, 4730; Lindgren, 1141-1142*

K20. AE 29 mm, 13,97 gr., ky.6 Env.no. 1/26.99.1 (C 284)

ÖY.: AV[] A[] ΛΛ[]

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.

AY.: Artemis sağda, solda Nike tarafından taçlandırılıyor.

Ref.: *Lindgren 1123; BMCLycia, s. 135, 81*

K21. AE 25 mm 5,97 gr., ky.12 Env.no. K 81.96.2 (C 451)

Perge Belirsiz (M.S. 2. ve 3. Yüzyıllar)

ÖY.: [] ANT []

İmparatorun başı, sağa.

AY.: ΠΕΡΓΑΙΩΝ

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi.

K22. AE 14 mm 2.2 gr., ky.6 Env.no. 1/75.03.2 (C 68)

ÖY.: İmparatorun büstü, defne çelenkli, sağa.

AY.: ΠΕΡΓΑ[ΙΩΝ]

İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi. Alınlıkta kartal.

K23. AE 25 mm 8,47 gr., ky.12.5 Env.no. 1/15.98.3 (C 345) Öy. lejand okunaksız.

ÖY.: İmparatorun çıplak başı, sağa. Nok. bor.

AY.: İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi. Nok. bor.

K24. AE 15 mm 2,25 gr., ky.12 Env.no. K 94.42 (C 593) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: İki sütunlu tapınak içinde Artemis Pergaia kült betimi. Nok. bor.

K25. AE 13 mm 1,96 gr., ky.11 Env.no. K 94.215 (C 594) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

ÖY.: İmparatorun büstü, defne çelenkli, sağa. Nok. bor.

AY.: ΑΡΤΕΜ[ΙΔΟΣ ΠΕΡΓΑΙΑΣ]

Artemis, ayakta, cepheden, sağ elinde ok, sol elinde meşale?

K26. AE 13 mm 3,02 gr., ky.6 Env.no. K.00.2 (C 245) Öy. lejandı okunaksız.

ÖY.: İmparatorun büstü, defne çelenkli, sağa.

AY.: ΠΕΡ[]

Tykhe, ayakta, cepheden, baş sola, sol elinde bereket boynuzu tutuyor. Sağ altta yıldız?

K27. AE 21 mm 5,69 gr., ky.1 Env.no. K7.94.12 (C 602) Öy. lejandı okunaksız.

ÖY.: Büst, sağa, omzunda ?.

AY.: Hekate triformis.

K28. AE 18 mm 3,98 gr., ky.2 Env.no. K 75.96.1 (C 412) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız,

Öy. kmk.: sfenks

Sillyon

Augustus veya Tiberius (M.S. 14-37)

ÖY.: İmparatorun başı, sağa.

AY.: ΣΙΑΛΥΕΩΝ

Apollon ayakta, elinde kithara tutuyor, sağ boşlukta: **B**

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 967.*

K29. AE 18 mm, 4.5 gr., ky. 12 Env.no. 1/72.03.22 (C 87)

III. Gordianus (M.S. 238-244)

ÖY.: [] ΓΟΡΔΙΑΝΟΝ

İmparatorun defne çelenkli büstü, sağa.

AY.: CIAA[E]ΩΝ

Men'in büstü, sağa.

Ref.: *SNGFrance3 Pamphylie, 997 .*

K30. AE 25 mm, 10,0 gr., ky. 12 Env.no. 1/21.99.2 (C 285)

PISIDIA

Selge

Herennius Etruscus (M.S. 250-251)

ÖY.: KVIN EPE TPA MEC ΔE[KION KA]

İmparatorun büstü, çıplak başlı, sağa, km. ?

AY.: CEΛΓEΩN

Üzerinde kült objeleri olan, ayrı kaideli ve kapılı altar (?xoana). Aralarında solda şimşek demedi, sağda sopa.

Ref.: *SNGPfalz5, 480 (öy. tip, lejand aynı, kontrmark. farklı); SNGvAul Pisidien, 5313 (ay. tipi benzerliği için)*

K31. AE 24 mm, 8 gr., ky. 1 Müz.Env.no. 20731 (C 658)

Sagalassos

Valerianus (M.S. 253-260)

ÖY.: AVK Π Λ ΟΥΑΛΕΡΙΑ ΝΟC

İmparatorun büstü, defne çelenkli, giyimli, sağa.

AY.: ΠΙΡΩΤΗ ΠΙCΙΔΩN

Oktastylos tapınak, içinde yanan sunak ve dal arasında kült figürü. Alınlıkta kartal. Kesimde: CAΓAΛACCE ·I· ΩN

Ref.: *SNGCop Pisidia, 215; SNGFrance3 Pamphylie, 1831*

K32. AE 31 mm, 18.35 gr., ky. 5 Müz.Env.no. 20730 (C 657)

KILIKIA

Kasai

Maximus (M.S. 235-238)

ÖY.: [ΓΙΟ]ΥΛΟΝΗΡΟC ΜΑΞΙΜΟC ΚΑΙCΑΡ
İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa.

AY.: ΚΑCΑΤΩ[N]

Athena tahtta oturuyor, sola, sol elinde mızrak, sağ elinde phiale tutuyor.

Ref.: *SNGFrance2 Cilicie, 522-523; SNGLevante, 300*

K33. AE 30 mm, 13,71 gr., ky. 12 Env.no. K 1.94.20 (C 538)

BELİRSİZ ŞEHİR SİKKELERİ

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: [?] ΑΡΤ [?]

Geyik, sağa.

Ref.: *Benzer tip için: SNGvAul Nachträge III, 7868 (Ephesos, öy. Commodus başı ay. geyik)*

K34. AE 12 mm, 1,28 gr., ky. 12 Env.no. 1/26.01.1 (C 179)

ÖY.: Β?Α[]

Baş, çıplak, sağa. Nok. bor. (M.S. 1.yüzyıl imparatorlarından)

AY.: Geminin kış kısmı, üzerinde figür?

K35. AR 18 mm, 2,66 gr., ky. 9 Env.no. 1/36.02.5 (C 128)

ÖY.: Baş, çıplak, sağa.

AY.: []E?ΛΓ []

Sola ilerleyen figür, sağ elinde ?

K36. AE 16 mm, 2,37 gr., ky. 12 Env.no. K 94. 197 (C 547) (Selge?)

ÖY.: Baş, sola, kmk.: belirsiz

AY.: Belirsiz, kmk.: sfenks, sağa.

Ref.: *Sfenks kmk. benzeri için bkz.: BMCLycia s. 120, 11 (öy.)*

K37. AE 22 mm, 6,91 gr. Env.no. K 14.95.1 (C 534) (Perge?)

ÖY.: İmparatoriçe'nin taçlı, giyimli büstü, sağa.

AY.: Hekate triformis, kalathoslu, yılan tutuyorlar.

Ref.: *Benzer tipler için bkz.: SNGFrance3 Pamphylie, 603; SNGvAul Pamphylien, 4605 (Salonina, Aspendos), 4590 (Julia Paula, Aspendos), 4783 (Salonina, Perge)*

K38. AE 24 mm 7,88 gr., ky.11 Env.no. 1/33.00.1 (C 231)

ÖY.: Baş, sağa.?

AY.: Sandık?, noktalı. Kapı?

K39. AE 13 mm 0,86 gr. Env.no. K.02.1 (C 160)

III. ROMA SİKKELERİ

A. DEĞERLENDİRME

Perge Akropolisi'nde ele geçen Roma sikkeleri Augustus'tan Marcianus'a kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte, Augustus döneminden I. Constantinus dönemine kadar tarihlenen sikkelerin sayısı toplam 17 iken, I. Constantinus ile Marcianus arasına tarihlenen sikkelerin toplam sayısı 73'tür.¹⁷ Özellikle I. Constantius ve I. Theodosius, Arcadius, Honorius dönemlerine ait sikkelerin büyük çoğunluğu oluşturdukları görülmektedir.¹⁸

Ele geçen birkaç örnek dışında tümü bronz olan sikkelerin, genel olarak ufak boyutlu olduğu ve çoğunluğunun İmparatorluğun doğusundaki merkezlerde darp edildiği göze çarpmaktadır. Bu sikkeler, Kyzikos, Nikomedia, Antiokheia, Constantinopolis ve Aleksandreia darphanelerinde basılmışlardır. En sık rastlanan olan darp yeri Kyzikos'tur: toplam 19 adet sikke kesin olarak Kyzikos¹⁹ darplı olarak tespit edilebilmiştir.

Anlaşılabacağı gibi, elimizdeki sikkelerden imparatorluğun ilk üç yüzyılına tarihlenen sikke sayısı oldukça azdır. Bunlardan en erkene tarihlenenler, kesin olmamakla birlikte, Augustus'a ait yarısı kesilmiş²⁰ 2 adet bronz sikkedir (R1-2).

Gün ışığına çıkarılan diğer bir Erken İmparatorluk sikkesi ise Marcus Aurelius'a ait bir gümüş Roma sikkesidir (R3). Bu sikkenin ön yüzünde **ANTONINVS AVG GERM SARM** ve arka yüzünde ise **TRPXXIX IMPVIII COSIII** lejandları bulunmaktadır.

Caracalla, Perge'de üç adet gümüş sikkeyle temsil edilmektedir (R4-6). Bu sikkelerden ikisinin ön yüzlerinde **ANTONINVS PIVS AVG** ve arka yüzlerinde

¹⁷ Bu toplama "belirsiz" olarak sınıflandırılmış Roma sikkeleri dahil edilmemiştir. Dahil edildiği takdirde, toplam Roma sikkesi sayısı 265'i bulmaktadır.

¹⁸ Sikkelerin dağılımı için bkz. Grafik 4

¹⁹ Kyzikos darphanesi M.S. 3. yüzyıl sonlarında, gümüş ve bronz sikke basmış bir darphanedir (Akat, 1986: 7).

²⁰ Yarısı kesilmiş sikke. Ayrıntılı bilgi için; Buttrey, 1972.

FELICITAS AVGG lejandları bulunmaktadır. Caracalla'nın M.S. 198'de imparatorluğun sorumluluklarını babası Septimius Severus ile paylaşmaya başlamasıyla, sikkelerin arka yüz lejandı olan **AVG**, **AVGG** olarak değiştirilir ve Caracalla bir çok sikke tipini babasıyla ortak kullanmaya başlar. Elimizdeki bu iki *Felicitas* tipli sikke, bu döneme aittir ve M.S. 201-206'ya tarihlenmektedir. Caracalla'nın kendi hükümdarlığı ancak M.S. 211'de söz konusu olur. Elimizdeki üçüncü sikke (R6) bu döneme aittir. Bu sikkedeki ana tema M.S. 210-211'de kazanılan Britanya zaferidir. Ön yüzde **ANTONINVS PIVS AVG BRIT** lejandı görülmekte, imparatorun askeri kıyafet içinde olduğu ve arkasındaki askerin elinde sancak taşıdığı arka yüzde ise **PROFECTIO AVG** lejandı bulunmaktadır.

Akropolis kazılarında elimize geçen sikkelerden, Gallienus'un tek hükümdarlık dönemine ait üç sikke bulunmaktadır. Bunlardan ikisinin tribünlük yılları kesimde okunabilmektedir. Bunlardan birinin arka yüzünde, **VICC** tribünlük yılıyla, Laetitia bulunmaktadır ve M.S. 266'ya tarihlenmektedir (R7); diğesinde ise **PXV** tribünlük yılıyla, Mercurius bulunmaktadır ve M.S. 267'ye tarihlenmektedir (R9).

Aurelianus'a ait sadece bir sikke mevcuttur (R10). Bu müşterek bir sikkedir. Sikkenin Vabalathus başı bulunan yüzünde **VABALATHVS VCRIMDR** lejandı, Aurelianus büstünün bulunduğu tarafta ise **IMP C AVRELIANVS AVG** lejandı okunmaktadır. Genellikle bu sikkenin arka yüzünün Vabalathus başı bulunan taraf olduğu düşünülmüştür. Buna karşın, darphane işaretinin diğer yüzde bulunan Aurelianus büstünün altında bulunması ilgi çekicidir. Aurelianus ışın taçlıdır ve büstünün altında darphane işareti olarak **B** (=2) harfi okunmaktadır (RIC V/1: 260).

Aurelianus, M.S. 270-275'teki reformuyla, sikke çapını düzenlemiş ve sikkedeki metal alaşımını 1 ölçü gümüş, 20 ölçü bronz oranlarına uygun olarak ayarlamıştır. Sikkede bulunan gümüşün varlığını kanıtlamak için ise sikkelerin üzerine **XXI**, **XX** ve **KA**²¹ işaretleri konmuştur. Bu işaretler sikkelerin tümünde değil ama büyük çoğunluğunda bulunmaktaydı.

²¹ Grekçe aynı değeri vermekte, KA=21

İmparator Probus'a ait üç adet antoninianus²² sikkesi mevcuttur. Bu sikkelerden ikisi Antiokheia'da darbedilmiştir. Ön yüzlerinde imparator ışın taçlı ve giyimli olarak görülmektedir. Bu sikkelerdeki büstlerin boyun kısmı uzun resmedilmiştir, bu olasılıkla oymacı ile ilgili özel bir durumdur. Sikkeler, arka yüzlerinde kesimde **XXI** işaretini taşımaktadırlar. (R11-12) Probus'a ait diğer bir sikkenin ön yüzünde ise imparator ışın taçlı ve miğferlidir, zırh kuşanmıştır ve elinde mızrakla kalkan tutmaktadır. Sikkenin ön yüz lejandında **VIRTVS PROBI AVG**, arka yüz lejandında ise **ADVENTVS PROBI AVG** okunmaktadır (R13). Bu arka yüz lejandı Probus'un M.S. 281'deki Roma'yı girişi ve M.S. 282'de kendisine orada triumph verilmesiyle ilgilidir (RIC V/2: 2).

Diocletianus, M.S. 284 yılında imparator olduktan sonra, tetrarşiyi M.S. 293 yılında resmen gerçekleştirmiş ve kendi imparatorluk konaklama yerini de Nikomedia olarak belirlemiştir (Burnett, 1977: 1). İmparatorluğu iki Augustus (Diocletianus ve Maximianus) ve iki Caesar (Galerius ve Constantius) ile idare edilebilecek şekilde dönüştürdükten sonra, M.S. 294 yılında para reformu gerçekleştirmiştir. Altın, gümüş ve bakır olmak üzere üç ayrı maddeden yeni alaşım oranlarıyla sikke bastırmayı başlatmıştır.²³

Perge Akropolis kazılarında elimize toplam iki adet Diocletianus sikkesi ulaşmıştır. Diocletianus'a ait bu sikkelerinden birinin ön yüzünde, **IMP C DIOCLETIANVS**, arka yüzünde ise **GENIO POPVLI ROMANI** lejandları bulunmaktadır (R15). Bu sikke Antiokheia darplı bir sikkedir ve M.S. 299-300 yıllarına tarihlenmektedir. Bu tarihlerde Antiokheia, Persia'daki Narses ile savaş halindedir. M.S. 295-296'da Syria'da olan Diocletianus, M.S. 298 ve 301 yıllarında Antiokheia'da bulunur (RIC VI: 596) ve sikkenin basıldığı dönemde Diocletianus'un Antiokheia'da olduğu bilinmektedir. Diğer Diocletianus sikkesinin ön yüzünde **IMP CC VAL DIOCLETIANVS PF AVG**, arka yüzünde ise **CONCORDIA MILITVM** lejandları bulunmaktadır (R14). Bu sikkede bulunan ön yüz lejandı Treviri dışında her yerde kullanılmıştır. Bu lejandın **PF**'siz olanı ise doğuda sadece Kyzikos'ta görülmektedir.

²² M.S. 215 yılında, imparator Caracalla tarafından, onun adına izafeten tedavüle sokulan yeni bir gümüş sikke. Bu sikkenin içindeki gümüş oranı zamanla azaltılmıştır.

²³ Sikke reformunun esasları için bkz.: Akat, 1986: 5.

M.S. 3. yüzyıl sonuna tarihlenen diğer bir sikke ise Maximianus'a aittir.²⁴ Ön yüz lejandında **IMP CM A MAXIMIANVS AVG** okunmaktadır. Arka yüzünde bulunan **Δ / XXI** ile Kyzikos darplı bir sikkedir (R16).

Yaklaşık olarak aynı döneme tarihlenen diğer bir sikke de II. Maximinus'a aittir (R17). Bu sikkenin ön yüzünde **[GAL VAL] MAXIMINVS NOB CAES** lejandı bulunmaktadır. Arka yüz lejandı okunmaktadır fakat imparatorun Iuppiter'den küre üstünde Victoria alırken resmedilmiştir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, sikkelerin büyük çoğunluğu M.S. 330 ve M.S. 408 yılları arasına aittir. Tekrarlayacak olursak, bu döneme ait ele geçen sikkelerin büyük bölümünü II. Constantius ve I. Theodosius, Arcadius ve Honorius dönemi sikkeleri oluşturmaktadır. Bu dönem sikkelerini genel özellikleriyle ele alacak olursak, ön yüz tiplerinin tümünde imparatorun büstünün bulunduğu gözlemlenmektedir. Erken İmparatorluk sikkelerindeki yüksek rölyefli ve karakteristik portre özellikleri taşıyan gelenek, M.S. 4. yüzyılda değişmiştir. Bu değişiklik, rölyefin daha alçak olması ve karakteristik portre özelliklerinin oldukça terk edilmiş olmasıyla özetlenebilir. Böylece, kişilik özellikleri taşımayan büstlerin birçok imparator için kullanılması mümkün olmuştur (DOC: 80).

Ön yüz lejandlarının genel başlangıcı olan **DN** (*dominus noster*), Constantianus döneminde sikkelere girmiş ve M.S. 4. yüzyılın sonunda artık normal bir kullanım halini almıştır (DOC: 80). Lejand, **PF** (*Pius Felix*), **PP** (*Pater Patriae*) ve **AVG** (*Augustus*) ile devam ederek son bulur. Caesar için ise **NOB**(*ilismus*) **CAES**(*ar*) veya basit olarak **C** ile yazıldığı görülmektedir. Ön yüz lejandları, resmin sikkenin üst kenarına kadar çıkmasından dolayı genellikle kesiktir.

M.S. 4.-5. yüzyıllarda, arka yüz lejandları, ön yüz lejandlarından daha az bilgilendiricidir. Bu dönemlerde daha çok mekanik varyantlar standart formlarında kullanılmıştır; **GLORIA ROMANORVM**, **VIRTVS EXERCITI**, **FEL TEMP REPARATIO** gibi. Elimizdeki sikkelerde de en çok kullanılmış lejandlar bunlardır. Bu lejandların çoğu belirli arka yüz tipleriyle birebir ilişkilidir. Arka yüz lejandları da

²⁴ Maximianus (M.S. 286-310), Diocletianus'un oluşturduğu tetrarşide yer alan imparatorlardan biridir.

genellikle arka yüzde kullanılan figürün formundan ve ölçülerinden dolayı kesiktir²⁵, **GLOR IAEXERC ITVS** gibi (R30).

M.S. 346 yılındaki II. Constantius'un reformundan sonra, para ile ilgili birkaç yenilik olmuştur. "Fel Temp Reparatio" tipi M.S. 357'de kaybolmaya başlamıştır (Buttrey-Johnston-MacKenzie, 1981: 113). Bu tipin darbının pek çok yerde olmasına ve bu çalışmanın konusunu oluşturan sikkeler arasında çok sayıda bulunmasına karşın, elimizdeki sikkelerden sadece iki adedinin darp yeri saptanabilmiştir: Thessalonika ve Kyzikos.

Arka yüz tiplerinde, M.S. 3. yüzyıl'a ait sikkelerde personifikasyon kullanımları oldukça yaygındır; elimizdeki sikkeler arasında örnekleri bulunan Felicitas (R3-4), Laetitia (R7) ve Genius (R15) betimleri gibi. M.S. 4.-5. yüzyıllarda ise personifikasyonlar, Constantinopolis (R175-176), Roma (R177-180) ve Victoria (R115-132) dışında terk edilmiştir. İmparator ve imparatorlukla ilgili tiplerin bu dönemde yoğun olarak kullanılmış; örneğin, imparator tek başına, ayakta, genellikle cepheden, başı sola veya sağa dönük olarak resmedilmiştir. Bir elinde mızrak veya labarum tutabilir, diğer eli ise kalkan üzerinde durur (R68), bazen yanında onu taçlandıran Victoria bulunur (R73, R81). Ayrıca, imparator sıklıkla hareket halinde gösterilir, vahşice düşen düşmanı tekmelerken, veya omuzlarında trophaeum taşıyarak, esiri sürüklerken (R58).

Askeri ideolojiyi ve zaferi simgelemek için kullanılan Victoria, Roma İmparatorluğu için çok önemli bir personifikasyondur. Roma sanatındaki geleneksel sunumuyla, giyimli bir kadın figürü olarak karşımıza çıkan Victoria, her zamanki atribüleri olan çelenk ve palmiyeyle karşımıza çıkar. Buna karşın bazı varyasyonları (Bellinger-Berlincourt, 1962) mevcuttur; örneğin, palmiye yerine trophaeum (R62, R134) veya palmiye ve çelenk yerine iki çelenk birden taşıyabilir. Roma imparatorluk sikkelerindeki Victoria sunuşununun birçok varyasyonu vardır; örneğin, Victoria ayakta, sola veya sağa bakıyor, sola veya sağa koşuyor veya yürüyor, oturmuş, küre üzerinde, imparatoru taçlandırıyor, esir sürüklüyor vb. gibi (DOC: 81-82).

²⁵ Arka yüz kesik yazıları için bkz.: LRBC

Bu dönemde sikke tipleri arasında imparator, Victoria, Roma ve Constantinopolis ile ilişkili olmayanlar azdır. M.S. 4. yüzyılın ikinci yarısında, bu tipler dışında kullanılan tiplerden biri de, *ayakta üç imparator*'un görüldüğü tiptir ve doğu darbu bronz sikkelerde görülür. Bu tipte, ortada çocuk II. Theodosius ve iki yanında babası Arcadius ve amcası Honorius'tur (R85, R90).

Diğer bir tip ise, *at üzerinde imparator* tipidir. İmparator atı üzerinde sola gitmekte, sol elinde asa tutmakta ve sağ elini selamlarcasına yukarı kaldırmaktadır. Bu figür, M.S. 392-395 yıllarında basılmış bronz sikkelerde farklı olarak görülür: bu örneklerde binici figürü sağ elini kaldırarak sağa doğru gitmektedir (R69). Olasılıkla bu figür Constantinopolis'teki M.S. 394 yılına ait gerçek Theodosius heykelini temsil etmektedir (DOC: 80).

Bronz sikkelerde monogramlar, arka yüz tipi olarak kabul edilmeleri için yetersizdirler. Elimizdeki imparator Marcianus'a ait sikkenin arka yüzünde imparatorun monogramı bulunmaktadır (R91). Arka yüzde monogramların az kullanılmış olmasına karşın, M.S. 5. yüzyılda *haç* ve *çelenk içinde haç* (R89) arka yüzlerde imparatorluk tasvirleriyle aynı ölçülerde kullanılmıştır. Bu kullanım, M.S. 440'larda II. Theodosius bronzlarıyla başlamış ve M.S. 6. yüzyıl ortalarında sevilen bir tip olmuştur. M.S. 5. yüzyılda bu sikkeler doğu darplarıyla sınırlı kalmış ve batıda sadece III. Severus ve Anthemius'ta görülmüştür (DOC: 80).

Karargah kapısı, M.S. 4. yüzyıl ortalarından itibaren bronzlar sikkelerde görülen bazı arka yüz tip kullanımlarından biridir. Elimizde bu tipten sadece tek bir örnek bulunmaktadır (R37). Buna karşın, *Vota* tipi denilen arka yüzü vota lejandlı sikkeler sıklıkla görülmektedir. *Vota* tipli bu sikkeler (R53, R151) ve haç ve çelenk içi haçlı sikkeler en ufak ölçülü sikkelerdir ve altınlarda uygulanmamıştır.

B. SİKKELER

Augustus

(M.Ö. 27 - M.S. 14)

ÖY.: İmparator'un çıplak başı, sağa.

AY.: Defne çelenk içinde ; []

R1. AE 21 mm 4,84 gr., Env.no. K 94.159 (C 613) Öy. ve Ay. lejand okunaksız

R2. AE 25 mm 4,91 gr., Env.no. K7.94.8 (C 617) Ay. belirsiz, Öy. ve Ay. lejand okunaksız.

Caracalla

Roma

M.S. 201-206

ÖY.: **ANTONINVS PIVS AVG**

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: **FELICITAS AVGG**

Felicitas, ayakta, sola, sağ elinde caduceus ve sol elinde bereket boynuzu tutuyor.

Nok. bor.

Ref.: *RIC IV, s. 231, 127.*

R3. AR Den. 3,23 gr., 19 mm ky. 1 Env.no. K 8.94.1 (C 543)

R4. AR Den. 2,79 gr., 18 mm, ky. 12 Env.no. K 8.94.2 (C 564) Öy.

[ANT]O[NINVS] PIVS AVG Ay. [F]ELICITAS [AVGG]

M.S. 210-213

ÖY.: ANTONINVS PIVS AVG [BRIT]

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa. Nok. bor.

AY.: [PROFEC]TIO AVG

İmparator ayakta askeri kıyafetli, sağa, mızraklı, arkasında sancak taşıyan asker.

Nok. bor.

Ref.: *RIC IV.1, s. 244, 226*

R5. AR Den. 2,97 gr., 18 mm, ky. 7 Env.no. 1/27.99.1 (C 286)

Marcus Aurelius

Roma

M.S. 175

ÖY.: ANTONINVS AVG GERM SARM

İmparatorun defne çelenkli, başı, sağa. Nok. bor.

AY.: TRPXXIX IMPVIII COSIII

Felicitas, ayakta, sola, sağ elinde caduceus ve sol elinde bereket boynuzu tutuyor.

Nok. bor.

Ref.: *RIC III, s. 238, 330*

R6. AR Den. 3,13 gr., 19 mm, ky. 6 Env.no. 1/22.99.3 (C 287)

Gallienus

Asia

M.S. 266

ÖY.: GALLIENVS AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: LAETITIA AVG

Laetitia, ayakta, sola, sağ elinde çelenk, sol elinde çapa tutuyor. Kesimde: **VIIC**
²⁶(tribünlük yılı). Nok. bor.

Ref.: *RIC V, 1, s. 185. 616*

R7. AE Ant. 21 mm, 2,39 gr. ky. 5 Env.no. K 4.94.1 (C 541)

M.S. 267

ÖY.: GALLIENVS AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: IOVI CONSERVATORI

Jupiter, ayakta, sola, sağ elinde globus, sol elinde asa tutuyor. Nok. bor.

Ref.: *RIC V, 1, s. 185, 608 (tribünlük yılı PXV) , 614 (tribünlük yılı VIIC)*

R8. AE Ant. 23 mm, 3,33 gr. ky. 12 Env.no. K 42.95.1 (C 500)

ÖY.: GALLIENVS AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: [FIDES] AVG

Mercurius? ayakta sola, para kesesi ve caduceus taşıyor. Kesimde: **P X V**
(tribünlük yılı). Nok. bor.

Ref.: *RIC V, 1, s. 185, 607*

R9. AE Ant. 20 mm, 3.1 gr., 11 ky. 5 Müz.Env.no. 20720 (C 659)

²⁶ Tribünlük yılları ayrıntılı bilgi için bkz. Klawans,1982: 103-124

Aurelianus

Antiokheia

ÖY.: **IMP C AVRELIANVS AVG**

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Büstün altında **B.** Nok. bor.

AY.: **[VABALATH] VSVCRIMDR**

Vabalathus'un defne çelenkli, giyimli büstü. Nok. bor.

Ref.: *RIC V, 1, s.308, 381(büstün altında S)*

R10. AE Ant. 20 mm, gr., 12 ky. 5 Env.no. 1/32.00.7 (C 256)

Probus

Antiokheia

M.S. 276-282

ÖY.: **IMP CM AVR PROBVS AVG**

İmparatorun büstü, ışın taçlı, giyimli, sağa. Nok. bor.

AY.: **CLEMENTIA TEMP**

İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den küre alıyor. Her ikisi ayakta ve asa taşıyor; İmparatorun asasının ucunda kartal figürü var. **E / XXI**

Ref.: *RIC V.2, s. 120, 920*

R11. AE Ant. 23 mm, 4,29 gr., 6 ky. 6 Env.no. K 85.96.3 (C 431)

ÖY.: **IMP CM AVR PROBVS PF AVG**

İmparatorun büstü, ışın taçlı, giyimli, sağa. Nok. bor.

AY.: **CLEMENTIA [TEMP]**

İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den küre üzerinde Victoria alıyor. Her ikisi ayakta ve asa taşıyor. **? / XXI**

Ref.: *RIC V 2, s.120, 922*

R12. AE Ant. 21 mm, 2,50 gr., ky. 6 Env.no. K 81.96.4 (C 432)

ÖY.: VIRTVS PROBI AVG

İmparatorun, ışın taçlı, miğferli, zırlı büstü, sola. Kalkan ve mızrak tutuyor.

AY.: ADVENTVS PROBI AVG

İmparator at biniyor, sola, sağ eli yukarı kaldırmış, sol elinde asa. Yerde esir.

Ref.: *RIC V 2, s. 117, 904*

R13. AE Ant. 23 mm, 3,40 gr., ky. 6 Env.no. K.99.2 (C 291)

Diocletianus

Kyzikos

M.S. 295-299

ÖY.: IMP CC VAL DIOCLETIANVS PF AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: CONCORDIA MILITVM

İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den (sağda) küre üstünde Victoria alıyor; her ikiside ayakta, Iuppiter asa taşıyor. Aralarında: **K Δ**

Ref.: *RIC VI, s. 581, 15a*

R14. AE Ant. 22 mm, 2,33 gr., ky. 12. Env.no. 1/29.98.2 (C 346)

Antiokheia

M.S. 299-300

ÖY.: IMP C DIOCLETIANVS PF AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa. Nok. bor.

AY.: GENIO POPVLI ROMANI

Genius ayakta, sola, çıplak, omuzlarında manto, modiuslu, sağ elinde patera ve sol elinde bereket boynuzu tutuyor. Sağ boşlukta: Δ Kesimde: ANT

Ref.: *RIC VI, s.620, 52 a*

R15. AE 27 mm, 9,08 gr., ky. 5 Env.no. 1/32.00.1 (C 254).

Maximianus

Kyzikos

M.S. 293

ÖY.: IMP CM A MAXIMIANVS AVG

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: CONCORDIA MILITVM

İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den (sağda) küre üstünde Victoria alıyor; her ikisi de ayakta, Iuppiter asa taşıyor. **D / XXI**

Ref.: *RIC V2, s. 291, 607*

R16. AE Ant. 21 mm, 3,71 gr., ky. 6 Env.no. K 1.94.22 (C 537)

II. Maximinus

Aleksandria?

M.S. 305-306

ÖY.: [GAL VAL] MAXIMINVS NOB CAES

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: [CONCORDIA MILITVM]

İmparator (solda), karşısındaki Iuppiter'den (sağda) küre üstünde Victoria alıyor; her ikisinde ayakta, Iuppiter asa taşıyor. Altta aralarında Γ

Ref.: *RIC VI, s. 670, 60b*

R17. AE Ant. 18 mm, 3.7 gr., ky. 12. Müz.Env.no. 20721 (C 660)

I. Constantinus

Kyzikos

M.S. 336-337

ÖY.: []CONS TANTINVS []

İmparatorun diademli başı, sağa. Nok. bor.

AY.: **GLORIA EXERCITVS**

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar, diğer elleri yerde dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında tek standart duruyor. Kesimde:

SMKA

Ref.: *RIC VII, s.659, 125*

R18. AE 15 mm, 1.6 gr., ky. 6 Env.no. 1/58.03.6 (C 06)

Constantinopolis

M.S. 336-337

ÖY.: **CONSTANTINVS MAX AV[G]**

İmparatorun rozet diademli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: **GLORIA EXERCITVS**

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar, diğer elleri yerde dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında iki standart duruyor. Kesimde:

CONSA

Ref.: *RIC VII, s.589, 137*

R19. AE 20 mm, 2,10 gr., ky. 12 Env.no. 1/22.99.5 (C 292)

Nikomedia

M.S. 324-325

ÖY.: CONSTANTINVS AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa. Nok. bor.

AY.: PROVIDENTIAE AVG[G]

Kararargah kapısı, iki burçlu, [yukarda yıldız]. Kesimde: **SMNE**

Ref.: *RIC VII, s. 615, 90*

R20. AE 18 mm, 2.9 gr., ky. 11 Müz.Env.no. 20724 (C 663)

Antiokheia

M.S. 341-346

ÖY.: DN CONSTANTINVS PF AVGG

İmparatorun örtülü başı, sağa. Nok. bor.

AY.: VN/MR

İmparator, örtülü, ayakta, sağa. Kesimde: **SMANH**

Ref.: *LRBC I, 1397*

R21. AE 14 mm, gr., ky. 12 Env.no. K 94.204 (C 549)

Constantinopolis

M.S. 341-346

ÖY.: [DN CONS]TAN[TINVS PF AVGG]

İmparatorun örtülü başı, sağa. Nok. bor.

AY.: VN/MR

İmparator, örtülü, ayakta, sağa. Kesimde: **CON[]**

Ref.: *LRBC I, 1063*

R22. AE 14 mm, 1,05 gr., ky. 6 Env.no. K 94. 203 (C 550)

- R23.** AE 14 mm, 0,94 gr., ky. 12 Env.no. K 94.16 (C 551) Öy. lejand okunaksız Ay. kesim okunaksız.
- R24.** AE 14 mm, 0,72 gr., ky. 11 Env.no. K.99.4 (C 299) Öy. [DN CONSTAN]TINVS [PF AVGG] Ay. kesim okunaksız.

ÖY.: [DN CONSTANTINVS PF AVGG]

İmparatorun örtülü başı, sağa.

AY.: Quadriga, sağa.

R25. AE 15 mm, 0.7 gr., ky. 7 Env.no. 1/62.03.4 (C 103)

R26. AE 14 mm, 0,93 gr., ky. 7? Env.no. K 94.129 (C 552) Öy. lejand okunaksız.

I. Licinius

Kyzikos

M.S. 311-313

ÖY.: IMP C VAL LICIN LICINIVS PF AVG

İmparatorun defne çelenkli başı, sağa. Nok. bor.

AY.: GENIO AVGVSTI CMH (ligatur)

Genius, ayakta, çıplak, sola, omuzlarında chlamys, başında modius, sağ elinde patera , sol elinde bereket boynuzu. Sağ boşlukta; E

Kesimde: []Δ[]K

Ref.: *RIC VI, s. 594, 102*

R27. AE 22 mm, 2.4 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 19172 (C 661)

ÖY.: IMP LICINIVS PF AVG

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: [IO]VI CONSERVATORI

Iuppiter , ayakta, sağa, miğferli ve (askeri kıyafetli), sol eli yere dayalı kalkan üzerinde, sağ elinde mızrak tutuyor. Kesimde: AS?

R28. AE 20 mm, 2,70 gr., ky. 1 Env.no. K 94.184 (C 540)

Crispus

Thessalonika

M.S. 324

ÖY.: FL IVL CRISPVS NOB CAES

İmparatorun defne çelenkli, zırhlı büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: CAESARVM NOSTRORVM

Çelenk içinde iki satır halinde; VOT · X Kesimde: TAVI

Ref.: *RIC VII, s. 513, 125*

R29. AE 17 mm, 2,46 gr., ky. 5 Env.no. 1/19.99.1 (C 288)

II. Constantinus

Kyzikos

M.S. 330-335

ÖY.: CONSTANTINVS IVN NOB C

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: GLORIA EXERCITVS

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar, diğer elleri yere dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında iki standart duruyor. Kesimde: SMKI

Ref.: *RIC VII, s.659, 123*

R30. AE 18 mm, 2 gr., ky. 6 Env.no. 1/71.03.4 (C 20)

ÖY.: CONSTANTINVS[]

İmparatorun defne çelenkli, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar, diğer elleri yere dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında iki standart duruyor. Lejand okunaksız.

R31. AE 15 mm, 1.5 gr., ky. 6 Env.no. 1/51.03.5 (C 32) Ay. lejand okunaksız.

R32. AE 15 mm, 1,02 gr., ky. 6 Env.no. 3/3.01.11 (C 182) Öy. CONSTAN[TI]NVS AVG Ay. tek standart, lejand okunaksız.

Constantius Gallus

(M.S. 351-354)

ÖY.: [CO]NSTANTIVS NOB []

Büst, sağa, çıplak başlı, giyimli.

AY.: Belirsiz

R33. AE 17 mm, 1,28 gr., Env.no. 1/40.00.1 (C 266)

ÖY.: DN [CONS]TANTIVS NOB CAES

İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa. Sol boşlukta Δ.

AY.: [FEL TEMP RE]PA[RATIO]

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saplıyor.

R34. AE 21 mm, 3,90 gr., ky. 5 Env.no. 1/19.99.2 (C 296)

II.Constantius

Constantinopolis

M.S. 341-346

ÖY.: DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Çelenk içinde, dört satır halinde; VOT XX MVL T XXX

R35. AE 15 mm, 1,08 gr., ky. 7 Env.no. 1/25.98.1 (C 347) Kesimde: C |]
(Constantinopolis, M.S. 341-346) Ref.: *LRBC I, 1064*

R36. AE 13 mm, 1,4 gr., ky. 7 Env.no. 1/58.03.1 (C 07) Ay. [DNCONSTAN]TIVS
PF [AVG] Ay. kesim okunaksız.

R37. AE 14 mm, 1,55 gr., ky. 12 Env.no. 1/7.98.3 (C 349) Öy.
[DNCON]STANTIVS P]F AVG] Ay. kesim okunaksız.

ÖY.: DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun rozet diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: FEL TEMP REPARATIO

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saplıyor. Sağda yerde kalkan?

R38. AE 17 mm, 2,26 gr., ky. 7 Env.no. K.99.1 (C 293) Ay. kesimde: CONS |]
(Constantinopolis, M.S. 346-350) Ref.: *LRBC II, 2010-12*

R39. AE 22 mm, 4,9 gr., ky. 12 Env.no. 1/73.03.1 (C 01) Öy.
[D]NCONSTANTIVS PF AVG Ay. kesimde: **SMKB** (Kyzikos, M.S. 351-354)
Ref.: *LRBC II, 2484*

R40. AE 20 mm, 4,7 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 20719 (C 665) Ay. [FEL TEMP
RE]P]ERATIO kesimde: **SMKA** Ref.: no. 39 gibi.

R41. AE 18 mm, 1,56 gr., ky. 12 Env.no. K 28.95.1 (C 502) Ay. kesimde: **SMTSA**
(Thessalonika, M.S. 351-354) Ref.: *LRBC II, 1681*

- R42.** AE 21 mm, 2,31 gr., ky. 11 Env.no. 1/23.99.17 (C 295) Öy. [C]ONSTAN[]
Ay. kalkan görülmüyor. [FEL TEMP RE]PARA[TIO] Sol boşlukta: Δ, kesim
okunaksız.
- R43.** AE 19 mm, 2.6 gr., ky. 6 Env.no. 1/74.03.2 (C 86) Öy. []TIVS PF AV[G]
Ay. kalkan görülmüyor. [FEL TEM]P REPARATIO. Sol boşlukta. ·S·, kesim
okunaksız.
- R44.** AE 19 mm, 1,46 gr., ky. 12 Env.no. 1/22.99.4 (C 297) Öy. no. 43 gibi Ay.
kalkan görülmüyor. FEL TEMP REPARAT[IO], kesim okunaksız.
- R45.** AE 17 mm, 2,35 gr., ky. 6 Env.no. K.99.7 (C 301) Öy. no. 43 gibi. Ay. kalkan
görülmüyor. [FEL TEMP REPARA]TIO, kesim okunaksız.
- R46.** AE 15 mm, 1,78 gr., ky. 5 Env.no. 1/3.98.2 (C 350) Öy. DN
CONSTAN[TI]VS PF AVG , rozet diadem? Ay. kalkan görülmüyor. FEL
TEMP [REPARATIO]
kesim okunaksız.
- R47.** AE 17 mm, 2,85 gr., ky.6 Env.no. 1/1.98.1 (C 352) Öy. DN
CONS[TAN]TIVS PF AVG Ay. kalkan görülmüyor. FEL TEM[P
REPARATIO], kesim okunaksız.
- R48.** AE 16 mm, 1,78 gr., ky.12 Env.no. K 11.94.9 (C 542) Ay. kalkan görülmüyor,
kesim okunaksız.

Kyzikos

M.S. 335-336

ÖY.: FL IVL CONSTANTIVS NOB C

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: [GLORI]A EXERCITVS

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar,diğer elleri yere dayalı
kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında iki standart duruyor. Kesimde: *

SMKB

Ref.: *LRBC II, 2474-2494*

R49. AE 18 mm, 2.6 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 19171 (C 664)

M.S. 337-361

ÖY.: CONSTANTIVS [AVG]

İmparatorun rozet diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: GLORI[A EXERCITVS]

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar,diğer elleri yere dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında tek standart duruyor.

R50. AE 16 mm, 1.7 gr., ky. 5 Env.no. 1/66.03.6 (C 05) Ay. kesimde, **SM|]**

ÖY.: DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: GLORIA EXERCITVS

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar,diğer elleri yere dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında tek standart duruyor

R51. AE 15 mm, 1.4 gr., ky. 11 Env.no. 1/58.03.5 (C 09) Ay. kesim okunaksız.

R52. AE 14 mm, 1,65 gr., ky. 12 Env.no. K 81.96.3 (C 434) Öy. **DNCONST|]**

Ay. kesim okunaksız.

Kyzikos

M.S. 335-336

ÖY.: FL IVL CONSTANTIVS NOB C

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: PROVIDENTIAE CAESS

Karargah kapısı, iki burçlu; yukarda yıldız. Kesimde: **SMK[Γ?]**

Ref.: *LRBC I, 1211*

R53. AE 19 mm, 3,20 gr., ky. 12 Env.no. 1/23.99.10 (C 289)

ÖY.: FL VAL CONSTANTIVS NOB CAES

İmparatorun ışın taçlı, giyimli büstü, sağa. Nok. bor.

AY.: CONCORDIA MILITVM

İmparator (solda), karşısındaki Jüppiter'den (sağda) Victoria alıyor; her ikisi de ayakta, İuppiter asa taşıyor. Aralarında: **K B** Nok. bor.

R54. AE Ant. 25 mm, 3,49 gr., ky. 12 Env.no. K 117.97.2 (C 385) (Kyzikos?)

ÖY.: DN CONSTANTIVS PF AVG

İmparatorun diademli başı, sağa.

AY.: SPES R[EIPVBLICAE]

Virtus, miğferli, ayakta, sola. Sağ elinde [küre], sol elinde [mızrak] tutuyor..

R55. AE 16 mm, 1,21 gr., ky. 11,5 Env.no. 1/19.01.1 (C 181) Kesimde: **SM []**

II. Iulianus

(M.S. 361-363)

ÖY.: [D]N C LIV [LIANVS]

İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa.

AY.: FEL TEMP R[EPARATIO]

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saphıyor.

R56. AE 16 mm, 0,9 gr., ky.6 Env.no. K 66. 96.1 (C 446) Ay. kesim okunaksız

ÖY.: DN IVLI[ANVS PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: İmparator? ayakta, sağ elinde küre? ve sol elinde mızrak tutuyor.

R57. AE 16 mm, 2,15 gr., ky.5 Env.no. K 7.94.7 (C 560) Ay. lejand ve kesim okunaksız.

Valens

Antiokheia

M.S. 367-375

ÖY.: DN VALENS [PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: [GLO]RIA RO[MANORUM]

İmparator, ayakta, sağa, baş sola; arkasında, sağ eliyle tuttuğu esiri sürüklüyor; sol elinde labarum tutuyor. Kesimde: [] NT []

Ref.: *LRBC II, 2659; RIC IX, s. 274, 10 b*

R58. AE 17 mm, 3,49 gr., ky. 11 Env.no. 1/36.02.11 (C 133)

Gratianus

Aleksandria

M.S. 367-375

ÖY.: DN GRATIANV[S PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: SECVRITAS REI[PVB]LICAE]

Victoria, sağ elinde çelenkle sola ilerliyor. Kesimde: ALE[]

Ref.: *RIC IX, s. 299, 5 c*

R59. AE 17 mm, 2.2 gr., ky. 11 Env.no. 1/66.03.4 (C 04)

II. Valentinianus

(M.S. 375-392)

ÖY.: **DN VALENTINIANVS PF AVG**

İmparatorun miğferli, giyimli büstü, sağa, kalkan ve mızrak taşıyor.

AY.: **GLORIA ROMANORVM**

İmparator kadirga içinde ayakta, sola, baş sağa; sağ kolunu ileri uzatmış; arkasında dümende Victoria. Solda çelenk.

R60. AE 22 mm, 5,87 gr., ky. 6 Env.no. K 47.96.11 (C 433) Ay. kesim okunaksız.

I. Theodosius

Constantinopolis

M.S. 378-383

ÖY.: **DN THEODOSIVS PF AVG**

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: **CONCORDIA AVCCC²⁷**

Constantinopolis, oturuyor, cepheden, baş sağa; sağ elinde asa, sol elinde küre tutuyor. Açıkta olan sağ bacağı pruva üstünde. Sol boşlukta, **O**. Kesimde:

CONSA

Ref.: *RIC IX, s. 228, 57d*

R61. AE 18 mm, 1,81 gr., ky. 6 Env.no. 1/39.01.5 (C 177)

²⁷ I. Theodosius'un CONCORDIA AVGGG arkayüz lejandlı sikkesi için şunları söyleyebiliriz. I. Theodosius M.S. 19 Ccak 383'de oğlu Arcadius'u imparator ilan etmiştir. AVGGG Theodosius ve iki oğluyula ilişkili olmalıdır.

Constantinopolis

M.S. 379-395

ÖY.: DN THEODOSIVS PF AVG

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: [SALVS] REI[PVBLCIAE]

Victoria, sola ilerliyor; sağ elinde omzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor. Solda, Christogram. Kesimde: [JSA

Ref.: *LRBC II, 2192*

R62. AE 14 mm, 0,74 gr., ky. 12 Env.no. K 7.94.4 (C 562)

Kyzikos

M.S. 383

ÖY.: DN THEOD[OSIVS PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Çelenk içinde dört satır halinde; VOT X MVLT XX

Kesimde: SMKA

Ref.: *LRBC II, 2557; RIC IX, s. 244, 21 c*

R63. AE 13 mm, 1,6 gr., ky. 6 Env.no. 1733.00.3 (C 257)

ÖY.: DN THEODOSIVS [PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: GLORIA [ROMANORVM]

İmparator ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde labarum ve sol elinde küre taşıyor.

R64. AE 19 mm, 4,4 gr., ky. 12 Env.no. K 2B.94.45 (C 539) Ay. kesimde: CONS[]
(Constantinopolis, M.S. 379-395) Ref.: *LRBC II, 2186*

R65. AE 20 mm, 4,25 gr., ky. 6 Env.no. K 15.95.3 (C 503) Öy. **DN THEODOSIVS PF AVG Ay. GLORIA ROMANORVM** kesimde: SMKA (Kyzikos, M.S. 393-395) Ref.: *LRBC II, 2186*

ÖY.: DN THEO[DOSIVS PF AVG]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: [VIRTVS E]XERCITI

İmparator, ayakta, sağa; sağ elinde standart, sol elinde küre tutuyor; yerdeki esirin üstüne basıyor.

R66. AE 22 mm, 5,0 gr., ky. 12 Env.no. 1/45.02.3 (C 151)

Flacilla²⁸

Constantinopolis

M.S. 4. Yüzyıl Sonu

ÖY.: AEL FLACCILLA AVG

Flacilla'nın büstü, sağa, saçında süsleme, gerdanlık takmış, mantolu.

AY.: SAL[VS REI]PVBLICAE

Flacilla, ayakta, cepheden, baş sağa, kolları göğsünde. Sağ boşlukta mon. no. 6.

Kesimde: **CONSE**

Ref.: *RIC IX, s. 245, 24; LRBC II, 2567; Sardis, s. 180, 789*

R67. AE 23 mm, 6,15 gr., ky. 6 Env.no. K 71.96.2 (C 448)

²⁸ Flacilla'nın Constantinopolis darplı **SALVS REIPVBLICAE** lejandlı sikkesinde Flacilla, kollarını göğsünde birleştirmiş pozuyla, bir dua eden görünümündedir. Constantinopolis'teki nizami officianes'i ise E (5) dir.

Arcadius

Nikomedia

M.S. 383-386

ÖY.: DN A[RCADIVS PF] AVC

İmparatorun inci diademli, zırlı büstü, sağa. Mızrak ve kalkan taşıyor.
Yukarıda, Manus Dei, çelenk tutuyor.

AY.: GLO[RIA] ROMANO[RVM]

İmparator, ayakta, cepheden, baş sola; sağ elinde labarum, sol elinde yere dayalı
kalkanı tutuyor. Solda çömelmiş esir. Kesimde: * SMN []

Ref.: *DOC, 13; RIC IX, s.257,26*

R68. AE 22 mm, 5,71 gr., ky. 6 Env.no. 1/44.02.10 (C 145) Ay.

Kyzikos

M.S. 392-395

ÖY.: DN ARCADIVS PF AVC

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: GLORIA [ROMANORVM]

İmparator at üstünde, sağa, sağ elini yukarı kaldırmış.

Kesimde: SMK []

Ref.: *DOC, 174-175; LRBC II, 2575; RIC IX, s. 247, 29(b)*

R69. AE 16 mm, 1,72 gr., ky. 6 Env.no. K 94.198 (C 561)

ÖY.: DN ARCADIVS PF AVC

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: VIRTVS [EXERCITI]

İmparator, ayakta cepheden, baş sağa; sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkanı tutuyor. Sağda Victoria, sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor, sol elinde palmiye dalı tutuyor.

Ref.: *DOC, 228-229; LRBC II, 2580; Sardes, s. 183, 841*

R70. AE 19 mm, 2,31 gr., ky. 7 Env.no. 1/39.01.4 (C 175) Ay. kesimde: **SMKB** (Kyzikos, M.S. 395-401).

R71. AE 18 mm, 3,2 gr., ky. 6 Env.no. 1/19.99.4 (C 294) Ay. kesimde: **SMKA** (Kyzikos, M.S. 395-401)

R72. AE 17 mm, 2,53 gr., ky. 6 Env.no. K 12.94.11 (C 558) Öy. **DN [AR]CADIVS P[]** Ay. kesimde: **CONSA** (Constantinopolis, M.S. 395-401) Ref.: *DOC, 218-219*

R73. AE 17 mm, 1.9 gr., ky. 7 Env.no. 1/65.03.1 (C 12) Ay. kesim okunaksız

R74. AE 16 mm, 4,06 gr., ky. 5 Env.no. K 11.94.3 (C 548) Öy. **[DN A]RCADIVS P[F AVG]** Ay. lejand ve kesim okunaksız.

R75. AE 15 mm, 1,21 gr., ky. 12 Env.no. K 94.44 (C 553) Öy. **[DN ARCA]DIVS [PF AVG]** Ay. no. 74 gibi.

R76. AE 12 mm, 4.4 gr., ky. 12 Env.no. 1/72 .03.18 (C 25) Ay. İmparator ayakta. Lejand ve kesim okunaksız.

M.S. 402

ÖY.: DN ARCADIVS PF AVC

İmparatorun miğferli, zırhlı büstü, 4/3 cepheden; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor.

AY.: CONCORDIA A []

Constantinopolis, oturuyor, cepheden, baş sağa; sağ elinde asa, sol elinde küre üstünde Victoria tutuyor. Açıkta olan sağ ayak pruva üstünde. Kesimde: **SM ?**

R77. AE 15 mm, 1.9 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 20722 (C 666)

Eudoxia

M.S. 400-401

ÖY.: Eudoxia'nın büstü, sağa. Başının üstünde, Manus Dei, çelenk tutuyor.

AY.: Victoria, zırh üstünde oturuyor, sağa. Önünde sütun üstüne dayalı kalkana Chi-Ro yazıyor.

Ref.: *Benzer tip için bkz.: DOC 279-281; LRBC II, 2445 (Nikomedia) ; DOC 274; LRBC II, 2213 (Constantinopolis)*

R78. AE 14 mm, 1,64 gr., ky. 6 Env.no. 1/47.02.3 (C 157) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız.

Honorius

ÖY.: DN HONOR[I]VS [PF] AVG

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: [GLORIA ROMA]NORVM

Üç imparator²⁹ ayakta, cepheden. Herbiri kalkan ve mızrak tutuyor.

R79. AE 16 mm, 1,98 gr., ky. 6 Env.no. K 19.95.3 (C 507) Ay. Kesimde: **SMK[]** (Kyzikos, M.S. 403-408) Ref.: *DOC, 772*

R80. AE 16 mm, 2,0 gr., ky. 12 Env.no. K 47.96.7 (C 438) Öy. **[D]N HO]NO[R]IVS PF AVG]** Ay. kesim okunaksız.

Kyzikos

M.S. 408-423

ÖY.: [D]N HO]NOR]IVS PF AVG

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa, solda yıldız.

²⁹ İki yanda Honorius ve Arcadius, ortada çocuk II. Theodosius.

AY.: **[GLORIA ROMA]NORVM**

İki imparator³⁰ ayakta cepheden. Her ikisi de bir elleriyle yere dayalı kalkanlarını tutuyor, diğer elleriyle mızraklarını tutuyor.

Kesimde: **[S]MK[]**

Ref.: *DOC, 787; LRBC II, 2598*

R81. AE 15 mm, 1,21 gr., ky. 1 Env.no. K.97.1 (C 387)

Constantinopolis

M.S. 393-423

ÖY.: **[D]N HO[NOR]IVS PF AVG**

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa, solda yıldız.

AY.: **[GLORIA ROMA]NORVM**

İmparator ayakta, cepheden, baş sağa, sağ elinde labarum ve sol elinde küre

Kesimde: **CONS[]**

Ref.: *LRBCII, 2188*

R82. AE 20 mm, 4,45 gr., ky. 6 Env.no. K 94.8 (C 555)

Kyzikos

M.S. 395-408

ÖY.: **DN HONORI[VS PF AVG]**

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: **VIRTVS [EXERCITI]**

İmparator, ayakta cepheden, baş sağa; sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkanı tutuyor. Sağda Victoria, sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor, sol elinde palmiye dalı tutuyor.

³⁰ Honorius ve II. Theodosius

- R83.** AE 17 mm, 2.8 gr., ky. 6 Env.no. 1/65.03.3 (C 08) Ay. kesimde: **SMKA** (Kyzikos, M.S. 395-408) Ref.: *DOC, 759; LRBC II, 258I*
- R84.** AE 17 mm, 2,6 gr., ky. 12.5 Env.no. 3/3.01.5 (C 186) Öy. **[DN HO]NORIVS PF AVG** Ay. **VIRTVS [EXERCITI]** kesim okunaksız.
- R85.** AE 13 mm, 2,37 gr., ky. 6 Env.no. 1/32.00.4 (C 261) Öy. **DN HONOR[IVS PF] AVG** Ay. **[VIR]TVS EXERCITI**, kesim okunaksız.

ÖY.: DN HO[NORIVS PF AVG]

İmparatorun büstü, sola, miğferli, zırlı, [sağ elinde mızrak], sol elinde kalkan tutuyor.

AY.: Constantinopolis, oturuyor, cepheden, baş sağa; sağ elinde asa, sol elinde küre üstünde Victoria tutuyor. Açıkta olan sağ bacağı pruva üstünde.

R86. AE 16 mm, 2,36 gr., ky.1 Env.no. K 47.96.10 (C 449) Ay. lejand okunaksız.

ÖY.: [DNH]ONORI[VS PF AVG]

İmparatorun büstü, 4/3 cepheden.

AY.: Belirsiz.

R87. AE 19 mm, 2,26gr., Env.no. 1/16.98.2 (C 360)

II. Theodosius

Kyzikos

M.S. 402-408

ÖY.: DN TH[EOD]O[SIVS PF AVG]

İmparatorun inci diademli, giyimli, zırlı, sağa, sol arkasında yıldız.

AY.: GLOR[IA] RO[MANORVM]

Üç imparator ayakta, cepheden. Herbiri kalkan ve mızrak tutuyor. Kesimde: SMK[]

R88. AE 15 mm, 1,09 gr., ky. 7 Env.no. K 74. 96.1 (C 442) Ay. kesimde: SMK[]
(Kyzikos, M.S. 402-408) Ref.: *DOC, 308-309; LRBC II, 2592.*

R89. AE 14 mm, 1,20 gr., ky. 6 Env.no. 1/32.00.5 (C 263) Öy. diademli ve giyimli
büst DN TH|EOD|O|SIVS PF AVG] Ay. lejand ve kesim okunaksız.

Kyzikos

M.S. 408-419

ÖY.: DN T|HEODOSIVS PF AVG]

İmparatorun inci diademli, giyimli, zırlı, sağa, sol arkasında yıldız.

AY.: Çelenk içinde, Khristogram. Kesimde: |S|MKB

Ref.: *DOC, 336; LRBCII, 2604*

R90. AE 11 mm, 0,59 gr., ky.11 Env.no. 1/7.02.1 (C 115)

Marcianus

Constantinopolis

M.S. 450-457

ÖY.: DN MARCIANVS PF AVG

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Marcianus'un monogramı, mono. no. 7. Kesimde: CON[]

Ref.: *DOC, 494-495*

R91. AE 12 mm, 1.5 gr., ky. 6 Env.no. 1/58.03 (C 110)

Belirsizler³¹

Geç Roma

ÖY.: []SNO[]

İmparatorun çıplak başlı, giyimli büstü, sağa.

AY.: [FEL]TEMP [RE]PAR[ATIO]

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saplıyor.

R92. AE 21 mm, 3,28 gr., k.y. 10 Env.no. 1/23.00.18 (C 298)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: [FEL] TEM[P REPARATIO]

Virtus, atından düşen düşmana mızrağını saplıyor.

R93. AE 19 mm, 3,53 gr., ky. 12 Env.no. 1/34.01.4 (C 190) Öy. lejand okunaksız.

Ay. kesim okunaksız.

R94. AE 18 mm, 1,64 gr., Env.no. 3/3.01.1 (C 200) Öy. [] IVS [] Ay. lejand ve kesim okunaksız.

R95. AE 17 mm, 2,74 gr., k.y. 10 Env.no. K 49.96.1 (C 436) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız. Ay. kesimde: **SMKS** (Kyzikos)

R96. AE 16 mm, 2,18 gr., k.y. 11 Env.no. 1/12.98.1 (C 348) Öy. no. 94 gibi. Ay. lejand okunaksız, kesimde: AN[] (Antiokheia)

R97. AE 15 mm, 2,4 gr., ky. 12 Env.no. 1/71.03.3 (C 21) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız.

³¹ Bu bölümdeki sikkeler oldukça aşınmış olduklarından dolayı aitlikleri kesin teşhis edilemeyecek olan sikkelerdir. Ancak arka yüz tipleri ve ön yüzde görülebilen ayrıntılar kullanılarak yüzyıllara göre tarihlenilebilmiştir. Toplam 107 adet sikkeler arka yüzlerine göre 14 farklı arka yüz tipi saptanmıştır.. Bu doğrultuda, sikkeler M.S.4 yüzyıl ve M.S. 5. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir.

R98. AE 13 mm, 0,55 gr., Env.no. K7.94.2 (C 614) Öy. belirsiz Ay. no. 94 gibi.

ÖY.: [] TAN []

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Virtus, miğferli, ayakta, sola. Sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutuyor.

R99. AE 16 mm, 1,88 gr., k.y. 5 Env.no. 1/28.99.2 (C 304) Ay. lejandı okunaksız, kesimde: SMTS (Thessalonika)

R100. AE 15 mm, 1,27 gr., k.y. 6 Env.no. 1/46.02.7 (C 154) Öy. ve Ay. lejandları ve kesim okunaksız.

R101. AE 15 mm, 1,57 gr., k.y. 6 Env.no. K 23.95.3 (C 506) Öy. lejandı okunaksız. Ay. [SPES] REIPVB[LICAE], kesim okunaksız.

R102. AE 14 mm, 1,13 gr., k.y. 12 Env.no. 1/12.02.1 (C 116) Öy. DN[] PF A[] Ay. lejandı ve kesim okunaksız.

R103. AE 14 mm, 0,92 gr., Env.no. 1/23.99.12 (C 312) Öy. belirsiz Ay. no. 102 gibi.

R104. AE 14 mm, 1,86 gr., k.y.6 Env.no. 1/48.02.4 (C 159) no. 100 gibi.

ÖY.: [] NVS PF AVG

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: GLORIA RO[MANORVM]

İmparator ayakta, sağa, baş sola, sol elinde labarum tutuyor, sağ eliyle esiri sürüklüyor.

R105. AE 22 mm, 1.8 gr., k.y. 12 Env.no. 1/60.03.1 (C 51) Ay. kesimde: TES (Thessalonika)

R106. AE 16 mm, 1.2 gr., k.y. 6 Env.no. 1/71.03.2 (C 22) Öy. DN [] PF AVG Ay. [GLORIA ROMA]NOR[VM], kesim okunaksız.

R107. AE 14 mm, gr., 3,2 Env.no. K.01.1 (C 194) Öy. büst, silik Ay. GLORI[A ROMANORUM], kesim okunaksız.

- R108.** AE 17 mm, 2,27 gr., k.y. 6 Env.no. 1/28.99.3 (C 300) Öy. lejand okunaksız.
Ay. [GLORIA ROMAN]OR[VM], kesim okunaksız.
- R109.** AE 17 mm, 2,18 gr., k.y. 12 Env.no. K 47.96.5 (C 441) Öy. [] PFAVG Ay.
[GL]ORIA ROMANO[RVM], kesim okunaksız.
- R110.** AE 17 mm, 1,35 gr., k.y. 12 Env.no. 1/44.02.1a (C 139) Ay., Öy. lejandları ve
kesim okunaksız.
- R111.** AE 16 mm, 2,84 gr., k.y. 6 Env.no. 1/14.99.2 (C 303) no. 106 gibi.
- R112.** AE 16 mm, 1,66 gr., k.y. 6 Env.no. K 47. 96.3 (C 450) no. 106 gibi.
- R113.** AE 15 mm, 0,93 gr., Env.no. 1/11.98.1 (C 354) no. 106 gibi.
- R114.** AE 14 mm, 0.9 gr., k.y. 12 Env.no. 1/69.03.1 (C 13) no. 106 gibi.

ÖY.: [] ANVS []

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: SECV[RITAS] [REPV]BLI[CAE]

Sola doğru ilerleyen Victoria, sağ elinde çelenk.

- R115.** AE 17 mm, 1,97 gr., k.y. 5 Env.no. K 47.96.1 (C 445) Ay. solda +, kesimde
CONS[] (Constantinopolis)
- R116.** AE 14 mm, 1.6 gr., k.y. 11 Env.no. 1/54.03.1 (C 47) Öy. DNV?[] Ay. []
EXERCIT [], kesim okunaksız.
- R117.** AE 15 mm, 1,64 gr., k.y. 6 Env.no. 2735A.02.2 (C 126) Öy. [] AVG Ay.
[SECVRITAS] REI[PUBLICAE], kesim okunaksız.
- R118.** AE 13 mm, 1,4 gr., k.y. 6 Env.no. 1/19.01.2 (C 180) Öy. lejand okunaksız. Ay.
[SECVRITAS REIPVB]LIC[AE], kesim okunaksız.
- R119.** AE 15 mm, 1,67 gr., k.y. 11 Env.no. K 95.97.1 (C 386) Öy. [] ANVS [] Ay.
[SECVRITAS R]EIP[VBLICAE], kesim okunaksız.
- R120.** AE 17 mm, 1,72 gr., k.y. 11 Env.no. 1/42.01.2 (C 185) Öy., Ay. lejandları ve
kesim okunaksız.
- R121.** AE 16 mm, 2,08 gr., k.y. 12 Env.no. 1/42.01.4 (C 196) no. 120 gibi.

- R122. AE 15 mm, 0,88 gr., Env.no. 1/36.02.10 (C 132) no. 120 gibi.
- R123. AE 14 mm, 1,54 gr., k.y.11 Env.no. K 81.96.1 (C 444) no. 120 gibi.
- R124. AE 14 mm, 1,8 gr. 11 Env.no. 1/36.02.2 (C 127) no. 120 gibi.
- R125. AE 14 mm, 1,15 gr. ky. 7 Env.no. K 47.96.8 (C 440) no. 120 gibi.
- R126. AE 13 mm, 1,28 gr., Env.no. 1/21.02.3 (C 122) no. 120 gibi.
- R127. AE 13 mm, 1,66 gr., Env.no. 1/22.02.3 (C 124) no. 120 gibi.
- R128. AE 12 mm, 1,9 gr., k.y. 5 Env.no. 1/59.03.12 (C 16) no. 120 gibi.
- R129. AE 12 mm, 1,65 gr., k.y. 6 Env.no. K 15.95.2 (C 504) no. 120 gibi.
- R130. AE 12 mm, 2,0 gr., k.y. 11 Env.no. K 12.94.7 (C 546) no. 120 gibi.
- R131. AE 11 mm, 1,3 gr., k.y. 5 Env.no. 1/72.03.7 (C 84) no. 120 gibi, Ay. sol boşlukta S.
- R132. AE 9 mm, 0,92 gr., k.y. 6 Env.no. 3/2.01.1 (C 205) no. 120 gibi.

ÖY.: [] IVS []

İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: Victoria, sola ilerliyor, sağ elinde omzuna dayadığı tropaeumu taşıyor. Sol eliyle esiri sürüklüyor.

R133. AE 12 mm, 1,27 gr., k.y. 12 Env.no. K 12.94.9 (C 554) Ay. lejand ve kesim okunaksız, solda, Khristogram.

R134. AE 12 mm, 0,7 gr., k.y. 6 Env.no. 1/51.03.13 (C 39) Öy. lejand okunaksız. Ay. lejand okunaksız, solda Khristogram, kesimde: ANT[A?] (Antiokheia)

R135. AE 13 mm, 0,41 gr., Env.no. 1/3.98.5 (C 356) Öy. no.134 gibi. Ay. tropaeum görülmüyor, lejand ve kesim okunaksız.

ÖY.: [] IVS PF AVG

İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: GLOR[IA EXERCITVS]

İki asker, karşılıklı, ayakta, bir ellerinde mızrak tutuyorlar,diğer elleri yerde dayalı kalkanların üzerinde duruyor. Aralarında tek standart duruyor.

R136. AE 15 mm, 0,9 gr., k.y. 12 Env.no. 1/51.03.10 (C 31) Ay. kesim okunaksız.

R137. AE 16 mm, 1,5 gr., k.y. 12 Env.no. 1/75.03.4 (C 85) Öy. lejand okunaksız Ay. [GLOR]IA EXERC[ITVS], kesim okunaksız.

R138. AE 15 mm, 0,57 gr., k.y. 5 Env.no. 1/10.98.1 (C 353) Öy. 136 gibi. Ay. [GLORIA EXE]R[CI]ITVS, kesim okunaksız.

R139. AE 13 mm, 1,29 gr., k.y. 5 Env.no. 1/Çard.02.6 (C 166) Öy. [JAVG Ay. lejand ve kesim okunaksız.

R140. AE 16 mm, 1,28 gr., k.y. 6 Env.no. 1/33.00.4 (C 255) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız.

R141. AE 15 mm, 1,04 gr., k.y. 12 Env.no. 1/Çard.01.1 (C 209) no. 140 gibi.

R142. AE 13 mm, 0,92 gr., k.y. 12 Env.no. K 94. 5 (C 557) no. 140 gibi, Ay. çift standart.

R143. AE 14 mm, 1,7 gr., k.y. 12 Env.no. 1/51.03.9 (C 33) no. 140 gibi

R144. AE 14 mm, 1,02 gr., k.y. 12 Env.no. K 74.96.6 (C 437) Öy. ve Ay. lejandları okunaksız, kesimde: SMK]] (Kyzikos)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: Çelenk içinde dört satır halinde: VOT V MVL T

Kesimde:

R145. AE 17 mm, 1,7 gr., k.y. 6 Env.no. 1/59.03.7 (C 14) Öy. lejand okunaksız Ay. kesimde: ANTI (Antiokheia)

R146. AE 19 mm, 1,6 gr., k.y. 6 Env.no. 1/59.03.13 (C 17) Öy. no. 145 gibi Ay. VOT V MV·LT X, kesimde: [JNT, (Antiokheia?)

R147. AE 17 mm, 1,6 gr., k.y. 12 Env.no. 1/72.03.4 (C 66) Öy. no. 145 gibi Ay. VOT XX MVL T XXX, kesim okunaksız.

R148. AE 15 mm, 1,02 gr., k.y. 7 Env.no. 1/39+40.01.1 (C 188) no. 147 gibi.

- R149.** AE 14 mm, 1,47 gr., k.y. 6 Env.no. K 94.11 (C 559) no. 147 gibi **VO|T| [XX]**
[M]VL|T| XXX
- R150.** AE 14 mm, 3,0 gr., k.y. 6 Env.no. 3/3.01.12 (C 210) no. 147 gibi **VOT X[X]**
MVLT XX[X]
- R151.** AE 15 mm, 0,98 gr., k.y. 10 Env.no. K 79. 96.1 (C 443) Öy. imparator miğferli,
lejand okunaksız Ay. no. 147 gibi.
- R152.** AE 19 mm, 2,62 gr., k.y. 5 Env.no. K 23.95.2 (C 501) Öy. no. 151 gibi **DN|]**
ANVS PF AVG Ay. **VOT X MVLT XX**, kesim okunaksız.
- R153.** AE 14 mm, 0,76 gr., k.y. 1 Env.no. 1/22.02.1 (C 123) Öy. [] **STA []** Ay. no.
152 gibi
- R154.** AE 12 mm, 0,92 gr., k.y. 12 Env.no. 1/44.02.1b (C 140) Öy. no. 145 gibi Ay.
VOT X MVLT X[X], kesim okunaksız
- R155.** AE 14 mm, 1,25 gr., k.y. 12 Env.no. K 117.97.1 (C 388) Öy. [] **PF AVG** Ay.
VOT [], kesim okunaksız.
- R156.** AE 14 mm, 2,8 gr., k.y. 6 Env.no. 1/42.02.2 (C 136) Öy. **[DN] CONSTAN []**
Ay. **VO|]**, kesim okunaksız.
- R157.** AE 14 mm, 1,1 gr., Env.no. K.99.3 (C 305) Öy. lejand okunaksız Ay. **VO|]**,
kesim okunaksız.
- R158.** AE 13 mm, 0,76 gr., Env.no. 1/52.02.1 (C 169) Öy. no. 145 gibi Ay. **VOT []**,
kesim okunaksız
- R159.** AE 12 mm, 0,77 gr., k.y. 1 Env.no. 1/3.98.3 (C 361) Öy. no. 145 gibi Ay.
VO|T], kesim okunaksız
- R160.** AE 14 mm, 0,8 gr., Env.no. K 70.96.1.1 (C 478) Öy. no. 145 gibi Ay. **X [] LT**
XX [?]

ÖY.: [] **PF AVG**

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa

AY.: İmparator, ayakta cepheden; sağ elinde mızrak, sol elinde yere dayalı kalkanı tutuyor. Sağda Victoria, sağ eliyle imparatorun başına çelenk koyuyor, sol elinde palmiye dalı tutuyor.

R161. AE 20 mm, 1,94 gr., k.y. 12 Env.no. K 19.95.1 (C 505) Ay. ve kesim okunaksız

R162. AE 22 mm, 1.1 gr., Env.no. 1/63.03.1 (C 55) Öy. lejand okunaksız Ay. mızrak ve kalkan görülmüyor, kesimde: [JT

R163. AE 17 mm, 1,84 gr., k.y. 12 Env.no. 2/15.00.2 (C 260) Öy. [] VSPF [] Ay. [VI]RTVS [EXERCITI] kesim okunaksız.

R164. AE 16 mm, 2.2 gr., Env.no. 1/58.03.3 (C 64) Öy. belirsiz Ay. lejand okunaksız, kesimde: [] ST

R165. AE 17 mm, 1,88 gr., k.y. 6 Env.no. K 121.97.2 (C 389) Öy. DN[] Ay. lejand okunaksız, kesimde: SMK[] (Kyzikos)

R166. AE 14 mm, 1,44 gr., k.y. 6 Env.no. 1/63.03.1 (C 143) Öy. no. 162 gibi Ay. lejand okunaksız, kesimde: []NTS (Antiokheia)

R167. AE 17 mm, 2,32 gr., k.y. 6 Env.no. 3/1.01.1 (C 197) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız

R168. AE 15 mm, 2,61 gr., k.y. 5 Env.no. 1/33.00.2 (C 259) no. 167 gibi

R169. AE 15 mm, 192 gr., k.y. 11 Env.no. 1/34.01.3 (C 192) no. 167 gibi

R170. AE 14 mm, 144 gr., k.y. 6 Env.no. 1/44.02.8 (C 144) no. 167 gibi

R171. AE 13 mm, 351 gr., k.y. 6 Env.no. 1/17.98.1 (C 351) no. 167 gibi

R172. AE 13 mm, 1,7 gr., Env.no. 1/19.99.5 (C 309) no. 167 gibi

R173. AE 12 mm, 2,9 gr., k.y. 12 Env.no. K 94.219 (C 603) no. 167 gibi

R174. AE 12 mm, 1,73 gr., Env.no. 1/43.02.1 (C 137) no. 167 gibi

ÖY.: DN[]

İmparatorun miğferli, zırlı büstü, 4/3 cepheden; sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor.

AY.: [CON]CORDIA AVCC

Constantinopolis, oturuyor, cepheden, baş sağa; sağ elinde asa, sol elinde küre üstünde Victoria tutuyor. Açıkta olan sağ bacağı pruva üstünde.

R175. AE 19 mm, 2,04 gr., k.y. 6 Env.no. 3/3.01.6 (C 178) kesim okunaksız

R176. AE 17 mm, 2,38 gr., k.y. 5 Env.no. 2/11.00.1 (C 271) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız.

Constantinopolis

ÖY.: İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa

AY.: **CONCORDIA AVGG**

Roma, miğferli oturuyor, cepheden, baş sola,; sağ elinde küre, sol elinde mızrak tutuyor; sağ bacağı çıplak.

R177. AE 16 mm, 2,8 gr., ky. 12 Müz.Env.no. 20725 (C 662) Öy. lejand okunaksız
Ay. sağ boşlukta **O** kesimde: **CONSA** (Constantinopolis)

R178. AE 17 mm, 2,55 gr., k.y. 12 Env.no. 1/42.01.1 (C 187) Öy. **DN[]** Ay. lejand okunaksız, sağ boşlukta + ?, kesimde: **[JNT[]** (Antiokheia)

R179. AE 15 mm, 1,88 gr., k.y. 6 Env.no. 3/3.01.14 (C 189) Öy. lejand okunaksız, cepheden büst? Ay. lejand ve kesim okunaksız

R180. AE 15 mm, 1,81 gr., k.y. 12 Env.no. K 94.195 (C 563) no. 179 gibi, mızrak görülmüyor

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: İmparator, ayakta, sağa; sağ elinde standart, sağ ayağı ile yerdeki esirin üstüne basıyor.

R181. AE 14 mm, 1,22 gr., k.y. 6 Env.no. 1/23.99.13 (C 313) Öy. ve Ay. lejandları ve kesim okunaksız

R182. AE 12 mm, 1,85 gr., Env.no. K 47.96.9 (C 456) Öy. belirsiz Ay. lejand ve kesim okunaksız

ÖY.: İmparatorun inci diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: İki imparator, ayakta, cepheden; bir elleriyle aralarında küre, diğer elleriyle mızrak tutuyorlar.

R183. AE 14 mm, 1,32 gr., k.y. 11 Env.no. K 47.96.2 (C 447) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız

R184. AE 13 mm, 1,78 gr., k.y. 12 Env.no. K 7.94.6 (C 565) no. 183 gibi

R185. AE 13 mm, 1,64 gr., k.y. 6 Env.no. K 94.193 (C 610) no. 183. gibi

R186. AE 14 mm, 0,9 gr., k.y. 6 Env.no. 1/48.02.3 (C 158) Öy. lejand okunaksız, aralarında küre tutmuyorlar Ay. lejandı ve kesim okunaksız

ÖY.: İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: **[GLORIA ROMA]NORVM**

Üç imparator ayakta, cepheden. Herbiri kalkan ve mızrak tutuyor.

R187. AE 18 mm, 1,8 gr., k.y. 12 Env.no. 2/15.00.3 (C 258) Öy. lejand okunaksız, kesimde: SMKA (Kyzikos)

R188. AE 13 mm, 1,16 gr., Env.no. K 94.213 (C 605) Öy., Ay. lejandları ve kesim okunaksız

R189. AE 13 mm, 1,39 gr., k.y. 5 Env.no. 1/34.01.1 (C 195) no. 188 gibi

R190. AE 13 mm, 1,6 gr., Env.no. 1/72.03.16 (C 76) no. 188 gibi, Ay. mızrak ve kalkan belirsiz

R191. AE 13 mm, 0,66 gr., k.y. 12 Env.no. 3/2.01.2 (C 204) Öy. büst Ay. lejandı ve kesim okunaksız

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Çelenk içinde haç.

R192. AE 18 mm, 3,61 gr., Env.no. 2/35A.02.1 (C 125) Öy.ve Ay. lejandları ve kesim okunaksız

R193. AE 0,68 13 mm, gr., Env.no. 1/39.01.3 (C 214) no. 192 gibi

R194. AE 11 mm, 0,87 gr., k.y. 12 Env.no. 1/36.02.9 (C 131) no. 192 gibi

- R195.** AE 12 mm, 1.1 gr., Env.no. 1/51.03.2 (C 37) Öy. belirsiz Ay. lejandı ve kesim okunaksız
- R196.** AE 9 mm, 0,73 gr., Env.no. K.99.5 (C 321) no. 195 gibi
- R197.** AE 11 mm, 1,53 gr., Env.no. K 94.211 (C 566) no. 195 gibi
- R198.** AE 8 mm, 0,51 gr., Env.no. K 95.1 (C 519) no. 195 gibi
- R199.** AE 11 mm, 0,77 gr., Env.no. 1/52.02.3 (C 170) Öy. belirsiz Ay. haç?

Çok aşınmış olan sikkeler³²

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: [] V? []

Ayakta figür, sola, çıplak?

R200. AE 32 mm, 14,66 gr. Env.no. K 94.135 (C 600)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: [VICTORI]AE D D [AVGQNN] veya [AVGNN]³³

Karşılıklı iki Victoria, ayakta, ellerinde çelenk.

Ref.: *Benzer örnekler için bkz.: LRBC I, 628, 634, 635 (Roma)*

R201. AE 14 mm, 1,0 gr. Env.no. K 94.190 (C 601)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R202. AE 30 mm, 10,09 gr., Env.no. 1/45.02.2 (C 150)

³² Bu başlık altında incelenen sikkeler toplam 82 adettir ve çok aşınmış, silinmiş olan bu sikkeler Roma ve Geç Roma dönemlerine aittirler.

³³ Bu tip Constans ve II. Constantius sikkelerinde görülmektedir. M. S. 341-346'ya tarihlenirler. Doğu darbı mevcut değildir.

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R203. AE 27 mm, 7,7 gr. Env.no. K 50.96.1 (C 435)

ÖY.: Baş, sağa. Sağ altta kmk.: belirsiz

AY.: Belirsiz.

R204. AE 26 mm, 8,35 gr. Env.no. 1/28.99.7 (C 320)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Figür.

R205. AE 22 mm, 6.3 gr., Env.no. 1/60.03.3 (C 52)

ÖY.: İmparatorun büstü, defne çelenkli, sağa.

AY.: Belirsiz.

R206. AE 20 mm, 4,38 gr. Env.no. K 63.96.3 (C 452)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Figür, sağa.

R207. AE 20 mm, 2,06 gr. Env.no. K 20.95.1 (C 509)

ÖY.: Baş, çıplak, sağa.

AY.: Belirsiz.

R208. AE 18 mm, 4,89 gr., Env.no. 1/19.99.3 (C 282)

ÖY.: Büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R209. AE 17 mm, 3,18 gr. Env.no. K1.94.34 (C 608)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Belirsiz.

R210. AE 17 mm, 2,81 gr. Env.no. K 39.95.2 (C 515)

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: Belirsiz.

R211. AE 16 mm, 5,12 gr. Env.no. K 27.95.1 (C 512)

ÖY.: Baş (sakallı?), sağa.

AY.: Belirsiz.

R212. AE 16 mm, 1.3 gr., Env.no. 1/75.03.1 (C 71)

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: Figür

R213. AE 15 mm, 1,99 gr. Env.no. K 43.95.1 (C 510)

ÖY.: İmparatorun sakallı büstü, sağa.

AY.: Sola ilerleyen figür.

R214. AE 12 mm, 1,61 gr., ky. 12 Env.no. K 106.97.1 (C 393)

ÖY.: Büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R215. AE 17 mm, 3,18 gr. Env.no. K1.94.34 (C 608) (Roma İmparatorluk)

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: Belirsiz.

R216. AE 12 mm, 1.9 gr., Env.no. 1/59.03.9 (C 18)

ÖY.: Belirsiz

AY.: [] EXERC[]

Belirsiz.

R217. AE 19 mm, 1.0 gr., Env.no. 1/74.03.1a (C 28)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R218. AE 13 mm, 1.3 gr., Env.no. 1/51.03.7 (C 34)

ÖY.: İmparatorun inci diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R219. AE 16 mm, 1.6 gr., Env.no. 1/63.03.3 (C 57)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R220. AE 12 mm, 2.0 gr., Env.no. 1/59.03.2 (C 49)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R221. AE 12 mm, 1.2 gr., Env.no. 1/60.03.2 (C 50)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R222. AE 13 mm, 1.5 gr., Env.no. 1/72.03.1 (C 67)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R223. AE 15 mm, 1.1 gr., Env.no. 1/43.03.1 (C 70)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R224. AE 12 mm, 0.4 gr., Env.no. 1/72.02.12 (C 78)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Belirsiz.

R225. AE 18 mm, 3.2 gr., Env.no. 1/74.03.1b (C 95)

ÖY.: İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R226. AE 12 mm, 1,23 gr., Env.no. 3/4.02.2 (C 113)

ÖY.: İmparatorun diademli, büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R227. AE 15 mm, 1,8 gr., Env.no. 1/21.02.1 (C 119)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R228. AE 11 mm, 1,45 gr., Env.no. 1/21Süd.02.1 (C 120)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R229. AE 18 mm, 2,56 gr., Env.no. 1/36.02.6 (C 129)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R230. AE 16 mm, 2,0 gr., Env.no. 1/43.02.4 (C 138)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Ayakta figür. (imparator?)

231. AE 19 mm, 1,43 gr., Env.no. 1/46.02.5 (C 153)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Ayakta iki figür?

R232. AE 10 mm, 0,36 gr., ky. 11 Env.no. 1/Çard.02.3 (C 163)

ÖY.: İmparatorun giyimli büstü, sağa.

AY.: Ayakta figür?

R233. AE 13 mm, 1,2 gr., ky. 5 Env.no. 3/3.01.10 (C 183)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Ayakta figür. (imparator?)

R234. AE 19 mm, 1,64 gr., ky. 5 Env.no. 1/37.01.3 (C 191)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R235. AE 14 mm, 1,17 gr., Env.no. 1/34.01.2 (C 193)

ÖY.: Büst, sağa?

AY.: Belirsiz.

R236. AE 22 mm, 3,19 gr., Env.no. 3/1.01.2 (C 198)

ÖY.: DN|]

İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R237. AE 22 mm, 1,78 gr., Env.no. K.01.2 (C 203)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R238. AE 13 mm, 0,95 gr., Env.no. 1/42.01.3 (C 218)

ÖY.: Büst.

AY.: Ayakta figür, sola. (imparator?)

R239. AE 17 mm, 3,51 gr., Env.no. 2/18.00.3 (C 232)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R240. AE 13 mm, 0,98 gr., Env.no. K.00.6 (C 262)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: İmparatoru (sağ) taçlandıran Victoria (sol) ?

R241. AE 13 mm, 1,34 gr., Env.no. K.00.1 (C 264)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: Ayakta figür.

R242. AE 15 mm, 1,73 gr., ky. 11 Env.no. 2/15.00.5 (C 265)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Ayakta figür.(imparator?)

R243. AE 14 mm, 0,92 gr., Env.no. 1/34.00.4 (C 267)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Belirsiz.

R244. AE 12 mm, 0,5 gr., Env.no. 2/18.00.2 (C 268)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Çelenk içinde?

R245. AE 9 mm, 0,49 gr., Env.no. 1/34.00.6 (C 272)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Çelenk içinde?

R246. AE 10 mm, 0,95 gr., Env.no. 1/34.00.3 (C 273)

ÖY.: İmparatorun diademli, giyimli büstü, sağa

AY.: Ayakta figür, sola. (imparator esir sürüklüyor?)

R247. AE 16 mm, 2,52 gr., ky. 11 Env.no. 1/28.99.1 (C 302)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R248. AE 12 mm, 0,93 gr. Env.no. 1/23.99.14 (C 306)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R249. AE 12 mm, 1,54 gr. Env.no. 1/23.99.16 (C 307)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R250. AE 13 mm, 1,34 gr. Env.no. 1/26.99.2 (C 308)

ÖY.: [] H? O []

İmparatorun büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R251. AE 11 mm, 1,18 gr. Env.no. 1/26.99.3 (C 310)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa

AY.: Belirsiz.

R252. AE 13 mm, 1,61 gr. Env.no. 1/23.99.11 (C 311)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa

AY.: İki imparator? ayakta.

R253. AE 14 mm, 1,6 gr., ky. 12 Env.no. 1/15.98.1 (C 357)

ÖY.: İmparatorun 4/3 cepheden diademli büstü.

AY.: Belirsiz.

R254. AE 13 mm, 1,33 gr. Env.no. K 122.98.1 (C 358)

ÖY.: Baş, sağa

AY.: Belirsiz.

R255. AE 11 mm, 0,74 gr., ky. 12 Env.no. K 130.98.1 (C 359)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Belirsiz.

R256. AE 15 mm, 1,21 gr. Env.no. 1/11.98.2 (C 362)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Çelenk içinde?

R257. AE 11 mm, 0,70 gr. Env.no. 1/3.98.1 (C 363)

ÖY.: DN []

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R258. AE 12 mm, 0,76 gr. Env.no. K 120.97.1 (C 390)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R259. AE 15 mm, 1,29 gr. Env.no. K 121.97.1 (C 391)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Sola ilerleyen figür. (Victoria?)

R260. AE 11 mm, 0,9 gr., ky. 1 Env.no. K 47.96.4 (C 439)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R261. AE 11 mm, 0,59 gr. Env.no. K 85.96.2 (C 453)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R262. AE 12 mm, 1,43 gr. Env.no. K 71.96.6 (C 454)

ÖY.: İmparatorun büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R263. AE 14 mm, 0,81 gr. Env.no. K 74.96.4 (C 467)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Ayakta figür.(imparator)

R264. AE 14 mm, 0,96 gr., ky. 12? Env.no. 1/46.02.2 (C 152)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: İki figür ayakta.

R265. AE 14 mm, 1,02 gr. Env.no. K 73.96.1 (C 469)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: [] O []

Belirsiz.

R266. AE 14 mm, 1,54 gr. Env.no. K 19.96.1 (C 471)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Figür?

R267. AE 11 mm, 0,89 gr. Env.no. K 70.96.1 (C 479)

ÖY.: DNV|]

İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Figür?

R268. AE 15 mm, 1,33 gr. Env.no. K 14.95.2 (C 511)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: İki asker ve sancak?

R269. AE 15 mm, 1,55 gr. Env.no. K 95.24 (C 520)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R270. AE 14 mm, 1,27 gr. Env.no. K 11.941 (C 554)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Ayakta figür, sola, sağ elinde çelenk?

R271. AE 12 mm, 1,44 gr., ky. 11 Env.no. K2 94. 125 (C 604)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R272. AE 15 mm, 1,11 gr. Env.no. K 94.137 (C 607)

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: Belirsiz.

R273. AE 16 mm, 1,43 gr. Env.no. K2C.94.109 (C 609)

ÖY.: İmparatorun diademli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R274. AE 14 mm, 1,21 gr. Env.no. K1.94.26 (C 612)

ÖY.: Baş, sağa.

AY.: Çelenk içinde?

R275. AE 9 mm, 1,28 gr. Env.no. K94.126 (C 615)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Ayakta figür, solda haç?

R276. AE 10 mm, 1,04 gr. Env.no. K 94.72 (C 616)

ÖY.: Büst, sağa?

AY.: Belirsiz.

R277. AE 11 mm, 0,96 gr. Env.no. K 94.170 (C 619)

ÖY.: İmparatorun giyimli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R278. AE 19 mm, 4,24 gr. Env.no. K 3.94.2 (C 625)

ÖY.: İmparatorun giyimli büstü, sağa.

AY.: Belirsiz.

R279. AE 16 mm, 1,63 gr. Env.no. K 2A.94.31 (C 629)

ÖY.: Belirsiz.

AY.: Ayakta figür, sağ elinde ? tutuyor.

R280. AE 11 mm, 0,81 gr. Env.no. K 94.182 (C 631)

ÖY.: Büst, sağa?

AY.: Figür?

R281. AE 14 mm, 0,73 gr. Env.no. K 94.127 (C 633)

ÖY.: Büst, sağa?

AY.: Ayakta figür?

R282. AE 12 mm, 1.35 gr. Env.no. 1/68.03.2 (C 106)

IV. BİZANS SİKKELERİ VE İSLAMİ SİKKELER

A. DEĞERLENDİRME

Perge Akropolis kazılarında ele geçen teşhis edilebilmiş Bizans sikkesi oldukça azdır (6 adet). Tümü bakır olan ve M.S. 6. ve 7. yüzyıllara tarihlenen bu sikkelerin oldukça kötü korunageldikleri de göze çarpmaktadır.

Bizans sikkelerini Roma sikkeleriyle karşılaştırdığımızda, oldukça kaba işçilik gösteren sikkeler olduklarını söylemek mümkündür. Sikke tipleri ise sürekli birbirini tekrar halindedir. Portreler, baş ve büst olarak profilden ve cephededir. I. Iustinus (M.S. 518-527) döneminden itibaren, imparatorlar sikke üzerinde boydan betimlenmeye başlamıştır. Ön yüzlerde veya arka yüzlerde yanlarında oğulları, eşleri, akrabaları ile birlikte betimlendikleri de görülmektedir. Sikkelerdeki bu boydan tasvirler Bizans sikkelerinin sonuna kadar devam etmişlerdir.

Roma İmparatorluğu M.S. 364 yılında ikiye ayrılmış olmakla birlikte, nümismatik literatüründe Bizans sikkeleri I. Anastasius (M.S.491-518) ile başlatılmaktadır. I. Anastasius zamanında bronz sikkeler üzerinde reform yapılmıştır. Buna göre, en büyük bronz sikkenin adı Follis'tir ve bu arka yüzünde "40 Nummia" anlamına gelen **M** harfiyle gösterilir. Follis'in yarı değeri olan yarım follis **K** harfi ile, çeyrek follis **I** harfi ile, çeyrek follis'in yarı değeri ise **E** harfi ile gösterilmektedir (DOC*Byzantine* 1/1: 2).

İlk Bizans darphaneleri, imparatorluğun batısında ve doğusunda olmak üzere 19 tanedir. Bunlardan bazıları şunlardır; Constantinopolis, Kartaca, Kyzikos, Nikomedia, Thessalonika, Antiokheia (Theupolis). Bizans sikkeleri üzerindeki lejandlar ilk başlarda sadece Latince iken daha sonraları Latince lejandın yanına Grekçe harfler de eklenmeye başlamıştır.

Perge Akropolis'inde gün ışığına çıkarılan Bizans sikkeleri kötü durumda ve çok az sayıda olduklarından, değerlendirme yapmak kolay değildir. Bunlar arasında Heraclius'a ait, Nikomedia darplı bir sikke mevcuttur. Bir follis olan bu sikkenin ön yüzünde cepheden Heraclius büstü görülmektedir (B2).

Teşhis edilebilen diğer bir Bizans sikkesi, II. Constans'a ait (B5) çift darplı bir sikkedir. Sikkenin ilk darbında, solda Heraclius cepheden, ayakta, askeri giysili, sağ elinde uzun haç tutarken ve sol eli kalçasında betimlenmiş. Sağ tarafında ise oğlu

Heraclius Constantinus, cepheden, ayakta, sağ elinde globus üzerinde haç tutarken betimlenmiştir. Heraclius sikke üzerinde hala görülüyor olsa da, oğlunun sadece elinde tuttuğu globus üzerindeki haç gözükmemektedir. Heraclius, M.S. 610'da Constantinopolis'e yerleşmiş ve Focas'ın ölümünden sonra hükümdar olmuştur. Oğlu Heraclius Constantinus ise M.S. 612'de doğmuştur ve 641'de, yalnızca bir yıllığına hükümdarlık yapmıştır (*DOCByzantine 2/2: 216*).

II. Constans 630'da doğmuş ve yaklaşık 11 yıl sonra hükümdar olmuştur (*DOCByzantine 2/2: 402*). Yukarıda bahsedilen çift darplı sikke dışında bir tane daha II. Constans sikkesi bulunmaktadır. Constantinopolis darplı olan bu sikke bir follis'tir. Grierson'ın sınıflara ayırdığı tipler içinde 1. veya 4. Sınıf'a aittir. 1. Sınıf'ta (M.S. 641-643) sağ elinde uzun haç sol elinde haç tutarken, 4. Sınıf'ta (M.S. 644-648) sağ elinde uzun haç tutmaktadır. Elimizdeki sikkede sol eli silik olduğundan, kesin bir sınıflandırma yapmak zordur.

Perge Akropolis kazılarında ele geçen İslami döneme ait sikke sayısı sadece 2'dir. Bu iki sikke oldukça silik durumdadır ve çok küçüktür (İ1-2).

B. SİKKELER

I. Anastasius veya I. Iustinus

Constantinopolis

M.S. 498-518 veya M.S. 518-527

ÖY.: Büst, sağa.

AY.: **K**, solda uzun haç, sağda **A**

Ref.: *DOCByzantine* 1/1 s. 23, 24a.1 vd. (I. Anastasius için) *DOCByzantine* 1/1 s. 43, 14a (I. Iustinus için)

B1. AE Yarım Follis 28 mm, 7,55 gr., ky. 6 Env.no. K 15.95.1 (C 508)

Heraclius

Nikomedia

M.S. 610-611

ÖY.: Büst, cepheden, miğferli, zırlı, sağ elinde haçlı globus.

AY.: **M**, yukarda haç, altta **A**, solda **ANNO**, sağda **I**

Kesimde: **[N]IKO**

Ref.: *BMCB*, s. 215, 229; *DOC 2/1*, s.315, 153a.3 (Class I)

B2. AE Follis 31 mm, 11,98 gr., ky. 8 Env.no. 1/23.99.4 (C 315)

Heraclius?

ÖY.: Solda Heraclius, sağda Heraclius Constantinus, cepheden, ayaktalar.

AY.: **M**. Altta **B**. Çift darp.

Ref.: *DOC 2/1 s.297, 108b*

B3. AE Follis 22 mm, 5,88 gr., ky. 11 Env.no. 1/22.99.1 (C 318)

II. Constans

Constantinopolis

M.S. 641-643

ÖY.: Constans, ayakta, cepheden, sağ elinde uzun haç.

AY.: **m**, solda ANA, sağda [NE] O [Ç]

Kesimde: Δ ?

Ref.: *DOC 2/1 s.443 59a vd. (Class I için) ; DOC 2/1 s. 447 64a vd. (Class 4 için)*

B4. AE Follis 21 mm, 3,97 gr., Env.no. 1/23.99.2 (C 316)

Constantinopolis

M.S. 655-658

ÖY.: Heraclius follisi üzerine çift darp. Sağda, Heraclius cepheden, ayakta, askeri giysili. Sağ elinde uzun haç tutmakta, sol el kalçasında durmakta. (Sağda Heraclius Constantinus, cepheden, ayakta. Sağ elinde globus üzerinde haç tutmakta.)³⁴ Solda ise II. Constans ayakta, askeri kıyafetli, sol eli kalçasının üzerinde.

AY.: **M**?, solda ANNO, sağda ? Kesimde: CON

Ref.: *DOC 2/2 s. 454-455, 79a vd. (II.Constans için); DOC 1/1 105a.I (Heraclius için)*
Class 8 Constans II için

B5. AE Follis 21 mm, 6,02 gr., Env.no. 1/23.99.3 (C 317)

³⁴ Sikkenin bu kısmı yok, sadece globus üzerinde haç görünüyor.

Belirsiz

Antiokheia

M.S. 6.-7. Yüzyıl

ÖY.: Belirsiz

AY.: **I** ?, solda ANNO, sağda **X**. Kesimde: THEUP'

B6. AE Dekanummium 19 mm, 2,77 gr., Env.no. 1/22.99.2 (C 314)

İslami Sikkeler

ÖY.: Noktalı bordür içinde çizgi daire içinde; ?

AY.: Belirsiz.

İ1. Gümüş 12.5 mm, 0,31 gr., Env.no. K 3.94.1 (C 568)

ÖY.: Noktalı bordür içinde çizgi daire içinde; ?

AY.: Belirsiz.

İ2. Bronz 10 mm, 0,97 gr., Env.no. K 94.4 (C 652)

SONUÇ

Tüm kazı sikkelerinde olduğu gibi, Perge kazı sikkelerinin de önemli bir bölümü yoğun korozyonlu ve teşhis edilemeyecek ölçüde yıpranmıştır. Bununla birlikte, Perge Akropolis kazılarında bulunan tüm sikkeler, bu çalışmada mümkün olduğu ölçüde değerlendirilmiştir.

Akropolis kazılarında ele geçen Hellenistik Dönem'e tarihlenen sikke sayısı, 151'i teşhis edilebilmiş ve 56 tane'si çok korozyonlu olduklarından teşhis edilememiş olmak üzere, toplam 207 adettir. Akropoliste bulunan toplam sikke sayısının 663 olduğu düşünüldüğünde, bu sayı oldukça fazladır. Toplam 151 teşhis edilmiş hellenistik sikkenin 88'i ve ayrıca "belirsiz" olarak sınıflandırılmış hellenistik sikkeler arasında yer alan fakat Perge sikkesi olma ihtimalleri çok yüksek olan 14 adet sikke Perge'de basılmış olmalıdır. Bu toplam sonuçla (102 adet), 2 no.lu grafikte de görüldüğü gibi, Perge Akropolisi'nde bulunmuş olan hellenistik sikkelerin %77'sini Perge sikkeleri oluşturmaktadır.

Perge dışında basılmış Hellenistik Dönem sikkeleri toplamı 29 tanedir. Bu sikkeler bölgelerine göre Mysia, İonia, Lydia, Lykia, Pamphylia, Pisidia, Kilikia ve ayrıca Makedonya, Galatia ve Syria krallıklarına ait sikkelerden oluşmaktadır.

Hellenistik sikkelerin içinde Perge'den sonra en çok sikkesi olan kent Pergamon³⁵'dur. Mysia bölgesinde yer alan ve Pamphylia'ya oldukça uzak olan bu bölgeye ait sikkelerin Akropolis'te bulunmuş olması ilginçtir. Bu belki de iki kent arasındaki iyi ilişkiler ve yakınlıkla açıklanabilir. Diğer bir taraftan şunu da göz önünde bulundurmak doğru olur: sikkeler M.Ö. 2. ve 1. yüzyıllara, yani II. Attalos dönemine tarihlenmektedir. Bu tarih tam da II. Attalos'un Attaleia (Antalya)'yı kurduğu ve kente kendi adını verdiği tarihe denk düşmektedir. Ayrıca bilindiği üzere en azından Pamphylia'nın batısının Pergamon Krallığı'na bağlandığı bilinmektedir. Bu süreçte, Perge'nin krallıkla ilişki içinde olması çok doğaldır.

³⁵ Kentlerin sikke sayıları için bkz. tablo 1.

Görece çok sayıda sikkesi ele geçmiş iki diğer kent Phaselis ve Selge'dir. Lykia bölgesinde bulunan ve Perge'ye yakın bir liman kenti olan Phaselis'e ait sikkelerin, bu çalışmada ele alınan sikkeler arasındaki en erken örnekler olduğu vurgulanmalıdır (M.Ö. 4. ve 3. yüzyıllar).

Perge, Roma İmparatorluğu altında Augustus'tan (M.Ö. 27 - M.S. 14) itibaren sikke basmıştır. İmparator Tacitus'a (M.S. 275-276) kadar sikke darp etmiş olan Perge kentinin Perge Akropolisi'nde bulunan kent sikkeleri, imparator Gallienus ve eşi Salonina (M.S. 253-268) ile son bulmaktadır. Perge, sikkelerin arka yüzlerinde kendi tiplerini kullanmıştır.

Kent sikkelerinin toplam sayısı, 6 adedi "belirsiz" olmak üzere, 45'tir. Bunların büyük çoğunluğunu (24 adet) Perge'ye aittir. 2 adet sikkesi bulunan Sillyon hariç, diğer bölge ve kentlere ait birer adet sikke bulunduğundan, genel bir değerlendirme yapmak güçtür. Pamphylia'nın yakın komşusu olan Pisidia bölgesine ait toplam 2 adet kent sikkesi bulunmaktadır. Bunların içinde sadece tek bir Sagalassos kent sikkesi olmasına karşın Sagalassos kazılarında ele geçen Perge kent sikkesi oldukça çoktur.³⁶ Bu durum, Sagalassos ve Perge arasındaki sıkı ilişkiye işaret olabilir. Böyle bir ilişkinin en mantıklı sebebi ise Perge'nin, Pamphylia kıyılarında Sagalassos'a en yakın deniz ticaret limanı olmasıdır. Bununla birlikte, bizim karşılıklı ticari ilişkiye dair bir şey söylememiz mümkün değildir. Ancak Perge aşağı kentinde bulunmuş sikkelerin çalışılmasıyla, bu konuda daha net çıkarımlara varmak mümkün olabilir.

Perge limanından sıklıkla ve düzenli olarak gerçekleşen bir hareket mutlaka vardı. Dolayısıyla en azından bulunan sikkelerin ait oldukları kentlerin Perge'yle ilişkileri olduğunu düşünülebilir. Fakat akropoliste bulunan kent sikkeleri sayıca az ve küçük boyutlu olduklarından, bunlardan yola çıkarak dönemin ticari ilişkileri hakkında genellemelere varmak mümkün değildir.

³⁶ Sagalassos'ta bulunan sikkeler için bkz. Sheers, 1993a; Sheers, 1993b; Sheers, 1995.

Ele geçen Roma sikkelerine baktığımızda toplam sayının en fazla yüzdesini bu dönemin oluşturduğunu söyleyebiliriz. Bu aynı yoğunluk Tekin'in de makalesinde de belirttiği üzere görülmektedir.³⁷ Ancak bu Roma sikkelerini kendi aralarında değerlendirdiğimizde İmparatorluğun ilk 300 yıllık dönemine ait sikke sayısının oldukça az olduğu göze çarpmaktadır. Teşhis edilen 282 Roma sikkesinin sadece 17 tanesi Büyük Constantinus öncesine tarihlenir.

Perge, Roma imparatorluğunun ilk 300 yılında çok büyük gelişimler gösterdi ve kent zenginleşti. Ne yazık ki, mimaride ve küçük buluntularda görebildiğimiz bu zenginleşen kentin izlerini, Perge Akropolisi'nde ele geçen ve imparatorluğun bu dönemlerine ait olan sikkelerinde görememekteyiz. Buluntunun az olması, bizi bu konuda ekonomik ve ticari anlamda düşünceler üretmeye teşvik edememektedir. Ayrıca Perge kentinin Tacitus dönemine kadar zaten yarı otonom sikkeler basmakta olduğu göz önünde bulundurulduğunda, İmparatorluğa ait sikkelerin az olması doğaldır.

Akropolis, Roma İmparatorluk Dönemi'nde tahkimatlı yukarı şehir olarak Perge'nin ikinci bir görkemli merkezini oluşturuyordu. Akropolis'te İmparatorluğun ilk 300 yılına ait çok az sikke olmasına karşın yukarıda da bahsedildiği üzere M.S. 4. yüzyıl ve 5. yüzyıl başlarına ait çok fazla sikke bulunmaktadır (265 adet). En fazla sikkenin ise II. Constantius'a ait olduğu göze çarpmaktadır. En çok darp ise Kyzikos kentine aittir. Bu dönemde Akropolis'in canlı ve yoğun yerleşimi olduğu sikkeler sayesinde de görülebilmektedir.

Akropolisin önemi Erken Bizans döneminde de devam etmiş ve kent yoğun bir şekilde yerleşim görmüştür. Zengin keramik, küçük mekanlardan oluşan konutların ve basilicaların varlığı (Abbasoğlu-Martini, 1996: 57) bunu kanıtlar durumdadır. Akropolis'te bulunmuş Bizans sikkeleri ise sayıca (6 adet) hem çok azdır hem de oldukça kötü durumdadır. Tekin'in yayımlanmamış yüksek lisans tezinde aşağı kentte bulunmuş Bizans dönemi sikkelerinin toplam sayısının 90 olduğu, fakat 76 tanesi ele alınmıştır. Bu sikkeler I. Iustinus döneminden başlayarak kronolojik sıralamayı bozmadan Heraclius'a kadar devam etmektedir. Akropoliste ele geçen Bizans dönemi

³⁷ Bk.: Tekin, 1991: s. 217-220.

sikkeleri sayıca çok az olsa da, Tekin'in tezinde de yer aldığı gibi, M.S. 6. ve 7. yüzyıllara ait sikkelerdir.

Bizans Dönemi'ne ait arkeolojik veri miktarının aksine, Bizans Dönemi sikke sayısının azlığı, en üst tabaka katında bulunan (ve dolayısıyla Bizans sikkelerinin de bulunduğu) toprağın aşağıya doğru bir çok etkenle akmış olduğunu akla getirir. Diğer yandan, akropoliste Bizans varlığını ortaya koymaya yönelik ayrıntılı ve geniş alanlı kazı yapılmamış olduğunu da unutmamak gerekir. Ayrıca kazılmamış çok fazla bölge bulunması, çalışmalar devam ederse sikkelerle ilgili daha farklı sonuçlarla karşılaşılabilceğini düşündürmektedir.

Akropoliste bulunan sikkelerle ilgili ilgi çekici bir nokta, Hellenistik, Roma, Bizans ve İslami dönemlere ait sikkelerin bulunmasına karşılık, hiçbir Arkaik Dönem ve Klasik Dönem sikkesinin bulunmayışıdır. Oysa ki hemen hemen araştırılan tüm alanlarda en alt tabakada anakayanın hemen üzerindeki keramik fragmanları Perge Akropolisi'nin en geç M.Ö. 6. yüzyılda geniş bir sahaya yayılan bir yerleşime sahip olduğunu göstermekte ve ayrıca akropoliste ele geçen firnisli Attika keramiği ve tek tük kırmızı figürlü keramik kırıkları da, M.Ö. 5. ve 4. yüzyıllar için aynı tabloyu doğrulamaktadır (Abbasoğlu-Martini, 1996: 52-53; Martini, 2003: 181-183). Ne var ki, tüm bulgulara karşın bu dönemlere ait hiçbir sikke ele geçmemiştir.

EK1: ARKA YÜZ LEJANLARI VE MONOGRAMLAR LİSTESİ

A. Arka Yüz Lejandları Listesi

<u>Lejand</u>	<u>Sikke no.</u>
ADVENTVS PROBI AVG	(R13)
CAESARVM NOSTRORVM	(R29)
CLEMENTIA TEMP	(R11-12)
CONCORDIA AVCC	(R175)
CONCORDIA AVCCC	(R61, R77)
CONCORDIA AVGG	(R177)
CONCORDIA MILITVM	(R14, R16, R42)
FEL TEMP REPARATIO	(R34, R36, R39-41, R43-49, R56)
FELICITAS AVGG	(R3-4)
FIDES AVG	(R9)
GENIO AVGVSTI CMH	(R27)
GENIO POPVLI ROMANI	(R15)
GLORIA EXERCITVS	(R18-20, R38, R50-52)
GLORIA ROMANORVM	(R58, R60, R63, R65, R68-69, R79-80, R82, R85, R88)
IOVI CONSERVATORI	(R8)
LAETITIA AVG	(R7)
PROFECTIO AVG	(R5)
PROVIDENTIAE AVGG	(R20)
PROVIDENTIAE CAESS	(R37)
SALVS REIPVBLICAE	(R62, R67)
SECVRITAS REIPVBLICAE	(R59)
SPES REIPVBLICAE	(R55)
TRPXXIX IMPVIII COSIII	(R6)

VABALATHVS CRIMDIR	(R10)
VICTORIAE DD AVG QNN	(R201)
VIRTVS EXERCITI	(R66, R70-73, R81, R83-84)
VN / MR	(R22-24)
VOT X MVLT XX	(R64)
VOT XX MVLT XXX	(R35, R53-54)

B. Monogramlar Listesi

Monogram 1:

Monogram 2:

Monogram 3:

Monogram 4:

Monogram 5:

Monogram 6:

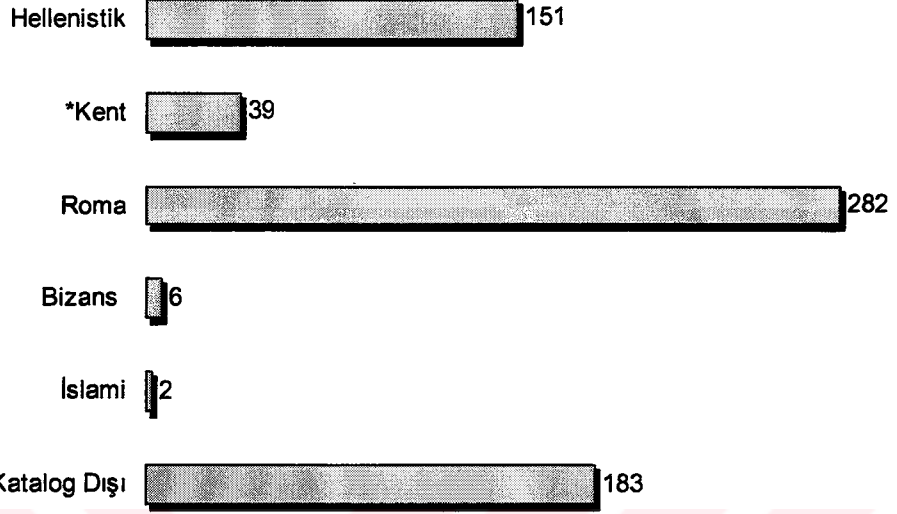
Monogram 7:

	M.Ö.4. yy.	M.Ö. 3. yy.	M.Ö. 2. yy.	M.Ö. 1. yy.	Yarı- otonom M.S. 1. yy.	Toplam
Aspendos	1					1
Attaleia					1	1
Miletos			1			1
Pergamon			5	2		7
Perge			88			88
Phaselis	3	1				4
Sagalassos					1	1
Selge			3			3
Side		1	1			2
Tarsos				1		1
Termessos				1	1	2
Thyateira			1			1
Galatia Krallığı				1		1
Seleukoslar		2				2

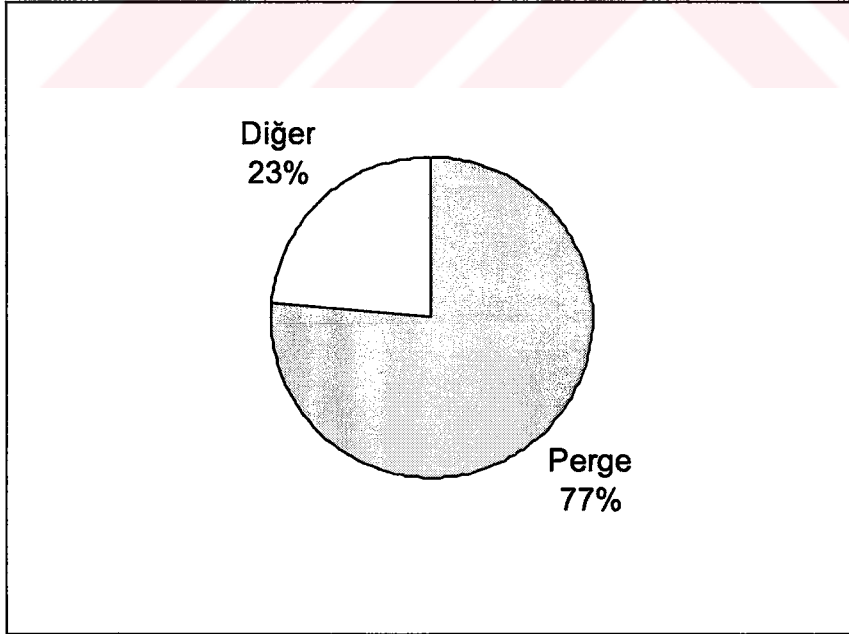
Tablo 1: Hellenistik Dönem sikkelerinin kronolojik dağılımı

	Apameia	Aspendos	Hadrianotherai	Kasai	Perge	Phokaia	Sagalassos	Selge	Silyon
Augustus	1?								1
Tiberius									
Vespasianus					1				
Titus					1				
Antoninus Pius					1				
Sept. Severus					3				
Caracalla			1		1				
Geta					1				
Diadumenius					1				
Maximinus Thrax					1				
Maximus				1	1				
I Philippus					1+1?				
III. Gordianus									1
Her. Etruscus								1	
Valerianus						1	1		
Gallienus					4				
Salonina		1							

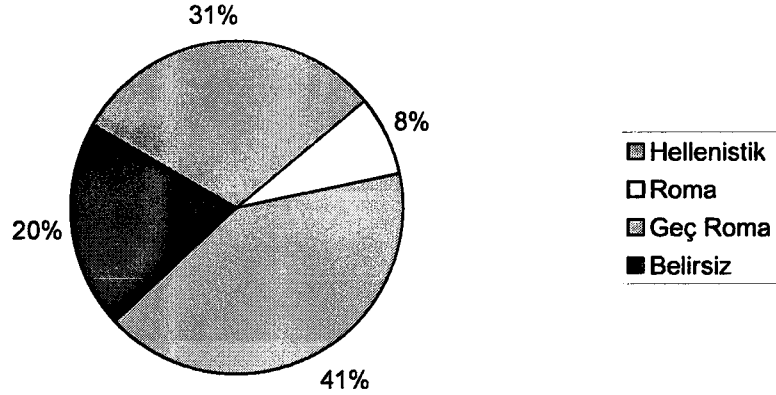
Tablo 2: Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkelerinin dağılımı

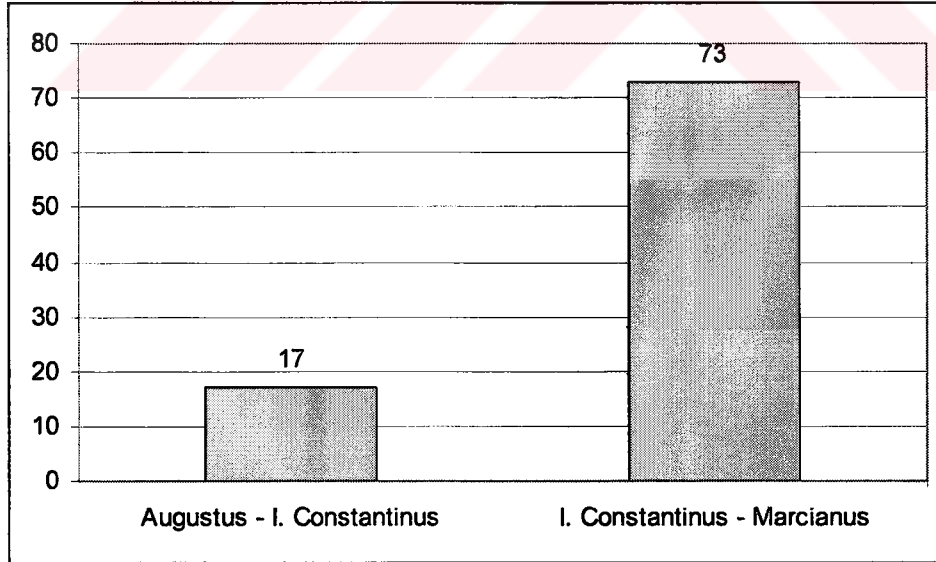
Grafik 1: Perge Akropolis Kazıları'nda bulunan sikkelerin dağılımı (*Kent: Roma İmparatorluk Dönemi kent sikkeleri)

Grafik 2: Hellenistik Perge sikkelerinin diğer sikkelere oranı.

Grafik 3: Katalog dışı sikkelerin olası dağılımı

Grafik 4: İmparatoru teşhis edilen Roma sikkelerinin kronolojik dağılımı

BİBLİYOGRAFYA

- Abbasoğlu, H.: 2003 “Zur Geschichte der Ausgrabung in Perge”, **Die Akropolis von Perge Band I: Survey und Sondagen 1994-1997**, ed.: H. Abbasoğlu, W. Martini, Mainz, Verlag Philipp von Zabern, s. 1-13.
- Abbasoğlu, H., W. Martini: 1996 “Perge Kazısı 1993 ve 1994 Yılları Ön Raporu”, **Kazı Sonuçları Toplantısı XVII, C. II**, s. 107-121.
- Abbasoğlu, H., W. Martini: 2003 **Die Akropolis von Perge, Band 1: Survey und Sondagen 1994-1997**, Mainz, Verlag Philipp von Zabern.
- Akat, Y.: 1986 **İncilipınar Definesi**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Akyay, Y.: 1966 “Hecht Definesinde Perge Şehir Sikkeler”, **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı** 13-14, s.242-286.
- Atlan, S.: 1975 “Side’de Basılmış Amyntas Sikkeleri”, **Belleten XXXIX**, s. 577-595.
- Atlan, S.: 1976 **1947-1967 Yılları Side Kazıları Sırasında Elde Edilen Sikkeler**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Aulock, H. V.: 1979 **Münzen und Städte Pisidiens, C. 2, Istanbuler Mitteilungen**, Beiheft 22.
- Balkan-Atlı, N.: 2003 “A short Report on Flint and Obsidian Finds”, **Die Akropolis von Perge Band I: Survey und Sondagen 1994-1997**, ed.: H. Abbasoğlu, W.

- Martini, Mainz, Verlag Philipp von Zabern, s. 79-81.
- Baydur, N.: 1975 "Die Münzen von Attaleia in Pamphylien, Teil 1", **Jahrbuch für Numismatik und Geldgeschichte** XXV, s. 33-72.
- Bellinger, A. R., M.A. **Victoria as a coin Type, Numismatic Notes and Monographs** 149, New York.
Berlincourt: 1962
- BMCLycaonia* **British Museum Catalogue of Greek Coins. Lycaonia, Isaura and Cilicia** (haz. G.F. Hill), Londra, 1900.
- BMCLydia* **British Museum Catalogue of Greek Coins. Lydia, Pamphylia and Pisidia** (haz. G.F. Hill), Londra, 1897.
- BMCMyasia* **British Museum Catalogue of Greek Coins. Mysia** (haz. W. Wroth), Londra, 1892.
- Boehring, C.: 1972 **Zur Chronologie mittelhellenistischer Münzserien 220-160 v. Chr., Antike Münzen und geschnittene Steine** 5, Tübingen.
- Buchheim, H.: 1960 **Die Orientpolitik des Triumvirn M. Antonius**, Heidelberg, Abhandlungen der Heidelberger Akademie der Wissenschaften.
- Burnett, A.: 1977 **The Coins of Late Antiquity AD. 400-700**, Londra, British Museum Publication.
- Buttrey, T.V., A. Johnston, K.M. **Greek, Roman and Islamic Coins from Sardis**, Cambridge, Harvard University Press.
MacKenzie: 1981
- Buttrey, T.V.: 1972 "Halved coins, The Augustan reform, and Horace, Odes I", **American Journal of Archaeology** 76, s.

31-48.

- Carradice, I., M. Price: 2001 **Hellen Dünyasında Sikke**, Çev.: Oğuz Tekin, İstanbul, Homer Kitabevi.
- Colin, H. J.: 1996 **Die Münzen von Perge in Pamphylien aus hellenistischer Zeit**, Köln, Köllner Münzkabinnet Tyll Kroha.
- Cox, D.H.: 1941 **A Tarsus Coin Collection in the Adada Museum**, Numismatic Notes and Monographs 92, New York.
- DOC **Catalogue of late Roman coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection. From Arcadius and Honorius to the accession of Anastasius**, (haz. P. Grierson, M. Mays) Washington, 1992.
- DOC*Byzantine* **Catalogue of the Byzantine in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection** (haz. P. Grierson, A. Bellinger), 4 cilt, Washington, 1966-1968.
- Gökyıldırım, T.: 2001 “Yeni İncelemeler Işığında Hecht Definesi ve Definedeki Pamphylia Bölgesi Şehir Sikkeleri”, **İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı** 17, s. 374-397.
- Howgego, C.: 1998 **Sikkelerin Işığında Eskiçağ Tarihi**, Çev.: Oğuz Tekin, İstanbul, Homer Kitabevi.
- Klawans, Z.H.: 1982 **Reading and Dating Roman Imperial Coins**, New York, Numismatic Publications.
- Kraay, C. M.: 1969 **Greek Coins and History**. Londra, Methuen.

- Lang, G.: 2003 **Klassische Antike Stätten Anatoliens**, Norderstadt, BoD GmbH.
- Lindgren* **Ancient bronze coins of Asia Minor and the Levant from the Lindgren collection** (haz. Lindgren, H.C., Kovacs F.), San Mateo California, 1985.
- LRBC **Late Roman Bronze Coinage** (haz. P. V. Hill, J. P. C. Kent, R.A. G. Carson), Londra, 1965.
- Magie, D.: 1950 **Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Chrisy**, Princeton, Princeton University Press.
- Martini, W.: 2003 “Historische Schlussfolgerungen”, **Die Akropolis von Perge Band I**, Mainz, Verlag Philipp von Zabern, s. 179-186.
- Mitchell, S.: 1994 “Amyntas in Pisidien. Der letzte Krieg der Galater”, **3. Kolloquium zu einzelnen Landschaften des antiken Kleinasien**, ed.: E. Schwerheim, **Asia Minor Studien** 12, s. 97-103.
- Mørkholm, O.: 2000 **Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri: Büyük İskenderin tahta Çıkışından Apameia Barışına Kadar**, Çev.: Oğuz Tekin, İstanbul Homer Kitabevi.
- Newell, E.T.: 1941 **The Coinage of the western Seleucid Mints, From Seleucus I to Antiochus III**, New York, American Numismatic Society.
- Onurkan, S.: 1969 “Artemis Pergaia”, **Istanbuler Mitteilungen** 19-20, s. 289-298.

- Otten, H.: 1988 **Die Bronzetafel aus Boğazköy. Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV**, Wiesbaden.
- Pekman, A.: 1989 **Son Kazı ve Araştırmaların Işığında Perge Tarihi**, 2.bs., Ankara, Türk tarih Kurumu Basımevi.
- Price, M.J.: 1991 **The Coinage in the Name of Alexander the Great and Philip Arrhidaeus**, Zürih-Londra, The British Museum - Swiss Numismatic Society.
- RIC **Roman Imperial Coinage**, (haz. H. Mattingly, Edward Allen Sydenham, C. H. V. Sutherland, R. A. G. Carson), 10 cilt, Londra, 1923-1967.
- Robinson, E.S.G.: 1914 "Coins from Lycia and Pamphylia", **Journal of Hellenistic Studies**, s. 36-46.
- Scheers, S.: 1993a "Catalogue of the Coins Found During the Years 1990 and 1991", **Sagalassos I: First General Report on the Survey (1986-1989) and the Excavations (1990-1991)**, ed.: M. Waelkens, Leuven, Leuven University Press, s. 197-207.
- Scheers, S.: 1993b "Catalogue of Coins Found in 1992", **Sagalassos II: Report on the Third Excavation, Campaign of 1992**, ed.: M. Waelkens, J. Poblome, Leuven, Leuven University Press, s. 249-260.
- Scheers, S.: 1995 "Catalogue of Coins Found in 1993", **Sagalassos III: Report on the Fourth Excavation, Campaign of 1993**, ed.: M. Waelkens, J. Poblome, Leuven, Leuven University Press, s. 311- 323.
- Seyrig, H.: 1963 "Monnaies Hellenistiques", **Revue Numismatique** 5, s. 7-64.

- SNGCop Ionia* **Sylloge Nummorum Graecorum The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Ionia, Kopenhagen, 1946.**
- SNGCop Pamphylia* **Sylloge Nummorum Graecorum The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Pamphylia, Kopenhagen, 1955.**
- SNGCop Pisidia* **Sylloge Nummorum Graecorum The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum. Pisidia, Kopenhagen, 1956.**
- SNGFitzw Leake* **Sylloge Nummorum Graecorum England. Fitzwilliam Museum Leake and General Collection, Part VI: Asia Minor-Phrygia, London, British Academy, 1965.**
- SNGFrance2 Cilicie* **Sylloge Nummorum Graecorum France 2. Cabinet des médailles Cilicie, Paris, 1993.**
- SNGFrance3 Pamphylie* **Sylloge Nummorum Graecorum France 3. Cabinet des médailles Pamphylie, Paris, 1994.**
- SNGLeipzig Syrien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Sammlung der Universitätsbibliothek Leipzig I. Band, Autonome Griechische Münzen, Münih, 1993.**
- SNGLevante* **Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland 1. Levante-Cilicia, Berne, 1986.**
- SNGMünchen Lydien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, 23. Heft: Lydien, Münih, 1997**
- SNGMünchen Makedonien, Königen* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, 11. Heft:**

Makedonien, Königen, Münih, 2001.

SNGMünchen Phrygien

Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Staatliche Münzsammlung München, 24. Heft: Phrygien, Münih, 1989

SNGPfalz4

Sylloge Nummorum Graecorum. Graecorum Pfälzer Privatsammlung 4. Graecorum Pfälzer Privatsammlung 5. Pamphylien, Münih, 1993.

SNGPfalz5

Sylloge Nummorum Graecorum Pfälzer Privatsammlung 5. Pisidien und Lykaonien, Münih, 1999.

SNGPfalz6

Sylloge Nummorum Graecorum Pfälzer Privatsammlung 6. Isaurien und Kilikien, Münih, 2001

SNGTübingen Mysien

Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 6: Ionien, Berlin, 1960.

SNGvAul Galatien

Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 14: Galatien, Kappadokien, kaiserzeitliche Kistophoren, posthume Lysimachus- und Alexander-Tetradrachmen; Incerti, Berlin, 1967.

SNGvAul Ionien

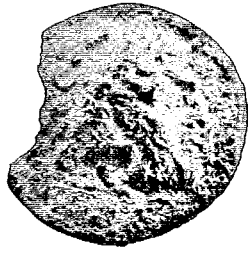
Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 6: Ionien, Berlin, 1960.

- SNGvAul Kilikien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Münzsammlung der Universität Tübingen, 4. heft: Mysien-Ionien, Münih, 1989.**
- SNGvAul Mysien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 4: Mysien, Berlin, 1957.**
- SNGvAul Nachträge III* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 17: , Nachträge III Berlin, 1967.**
- SNGvAul Nachträge IV* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 18: Nachträge IV, Berlin, 1968.**
- SNGvAul Pamphylien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 11: Pamphylien, Berlin, 1967.**
- SNGvAul Pisidien* **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung von Aulock, heft 12: Pisidien-Lykaonien-Isaurien, Berlin, 1965.**
- Şahin, S.: 1999 **Inschriften von I: Vorrömische Zeit, Frühe, Bonn, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien 54.**
- Tekin, O.: 1991 **“A Preliminary Report on Coins Found at Perge”, *De Anatolia Antiqua* I, s. 217-220.**
- Tekin, O.: 2000 **“Aspendian Wrestlers: An Iconographic Approach”, *Mécanismes et innovations dans l’empire Achemenide. Numismatique et histoire*, ed.: O. Casabonne, *Varia Anatolica*, s. 85-95.**

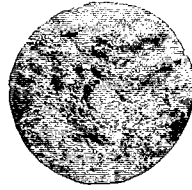
- Troxell, H.A.: 1982 **The Coinage of the Lycian League**, New York, The American Numismatic Society.
- Umurtak, G: 2003 "A short report on a group of prehistoric pottery", **Die Akropolis von Perge Band I: Survey und Sondagen 1994-1997**, ed.: H. Abbasoğlu, W. Martini, Mainz, Verlag Philipp von Zabern, s. 81-87.
- Vocano* **Typenkalatog der Antiken Münzen Kleasiens**, (haz. O. Vocano), Berlin, 1986
- Ziegler, R.: 1988 **Münzen Kilikiens aus Kleineren Deutschen Sammlung**, Münih, C.H Beck'sche Verlag Buchhandlung.

LEVHALAR

H1

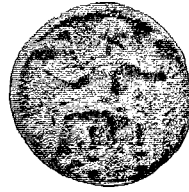
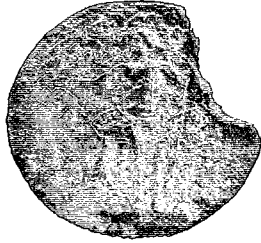
H2

H3

H4

H5

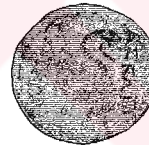
H7

H9

H10

H11

H12

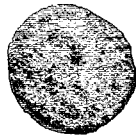

H13

H14

H15

H16

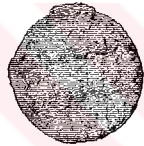
H17

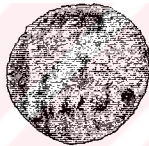
H18

H19

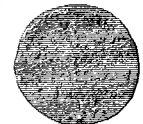
H20

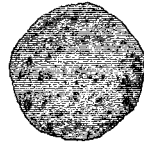
H25

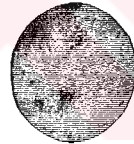
H35

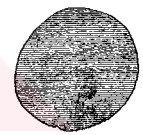
H36

H37

H38

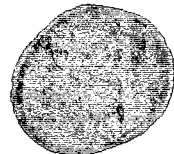
H45

H48

H52

H57

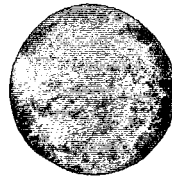

H65

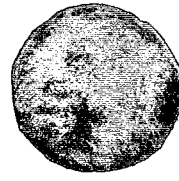

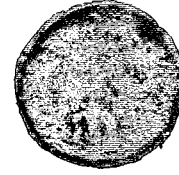
H71

H89

H90

H92

H94

H97

H99

H103

H104

H106

H107

H108

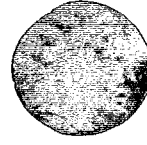

H109

H110

H112

H113

H114

H115

H116

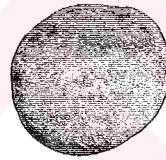
H118

H119

H120

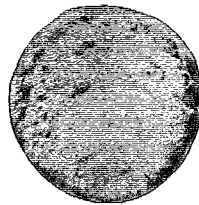
H121

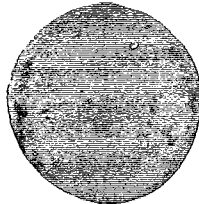
H122

H123

H124

H125

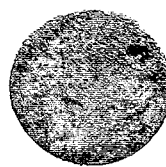

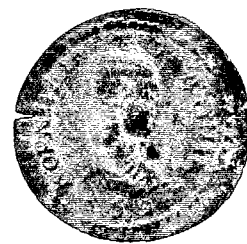
K1

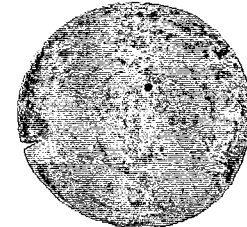
K2

K3

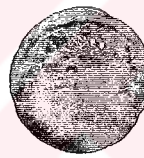
K4

K5

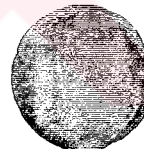
K6

K7

K8

K9

K10

K11

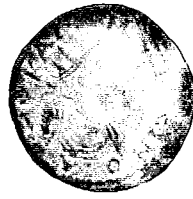

K12

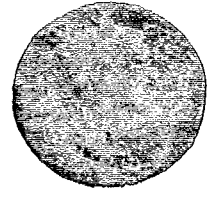
K13

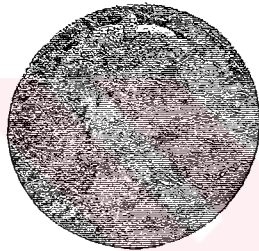
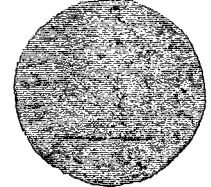
K14

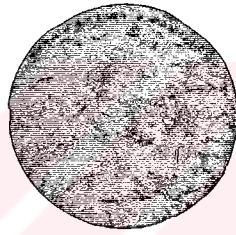
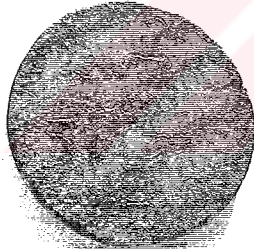
K15

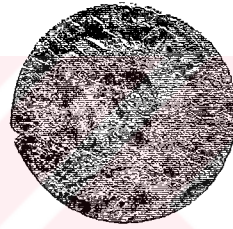
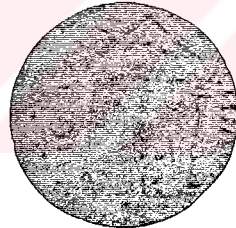
K16

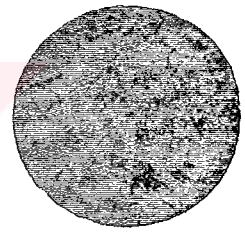
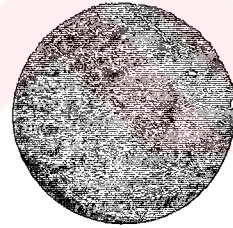
K17

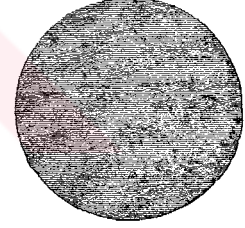
K18

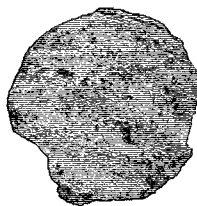
K19

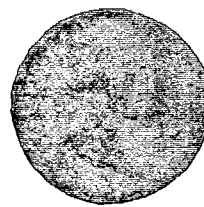
K20

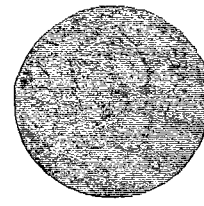
K21

K22

K23

K24

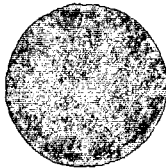

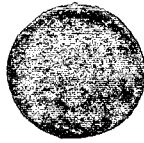
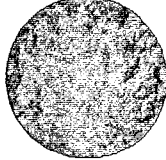
K25

K26

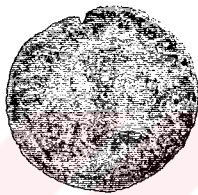
K27

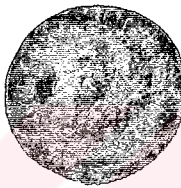
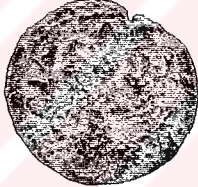
K28

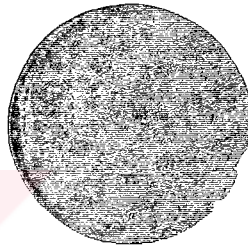
K29

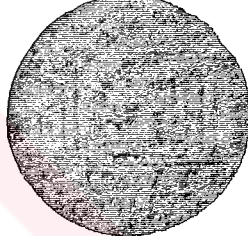
K30

K31K

K32

K33

K34

K35

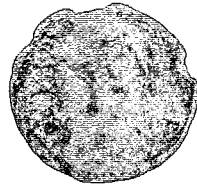

K36

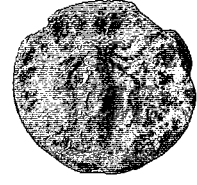
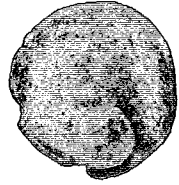
K37

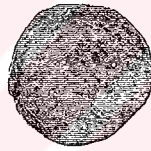
K38

K39

R1

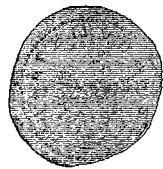
R3

R5

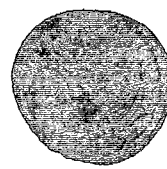
R6

R7

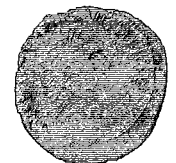
R8

R9

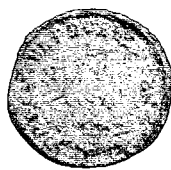

R10

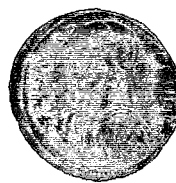

R11

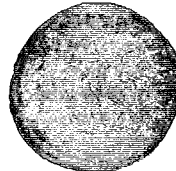
R12

R13

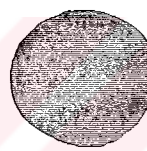
R14

R15

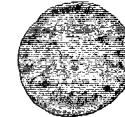
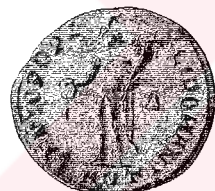
R16

R17

R18

R19

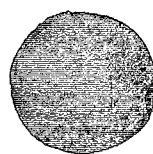
R20

R21

R22

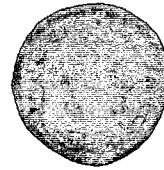

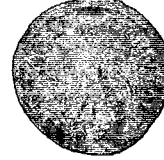
R26

R27

R28

R29

R30

R31

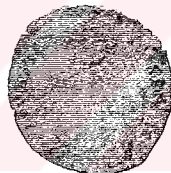
R33

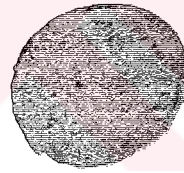
R35

R38

R39

R40

R41

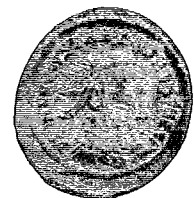
R49

R50

R53

R54

R55

R56

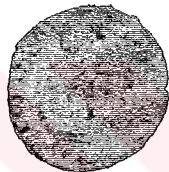
R58

R59

R60

R61

R62

R64

R66

R67

R68

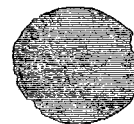
R69

R70

R74

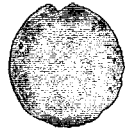

R77

R78

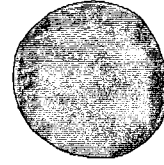

R79

R81

R82

R84

R88

R90

R91

R92

R101

R106

R115

R134

R136

R147

R148

R161

R175

R177

R183

R186

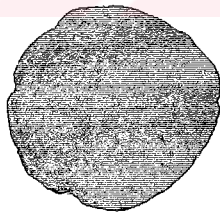
R187

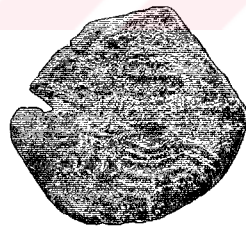
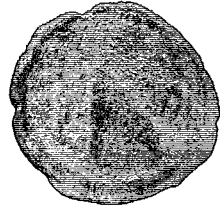
R192

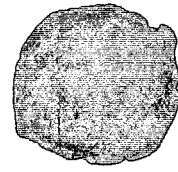
R201

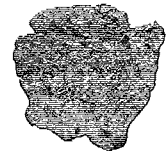
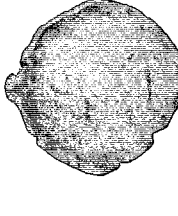
B1

B2

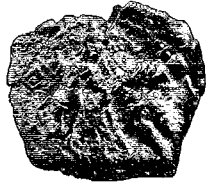

B3

B4

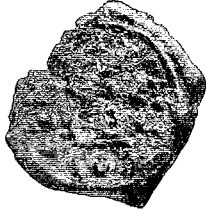

B5

B6

i1

i2

